

Impact Centre Erasmus

OVERZICHTSRAPPORT

'DE IMPACT VAN MDT'

Auteurs: David van de Velde & Marit Schouten
Datum: 23 mei 2025

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	2
1. Introductie.....	4
2. Aanpak	7
3. Samenvatting	11
4. Impact “binnen” MDT	19
4.1 Iets doen	20
4.2 Ontmoetingen	25
4.3 Talentontwikkeling	29
4.4 Jongerenparticipatie.....	36
4.5 Verbanden tussen de pijlers	41
4.6 Samenvattende tabel hoofdstuk 4.....	47
5. Impact op maatschappelijke thema’s	48
5.1 Eenzaamheid.....	49
5.2 Integratie	54
5.3 Mentale gezondheid	59
5.4 Kansengelijkheid.....	65
5.5 Samenvattende tabel hoofdstuk 5.....	73
6. De waarde van MDT voor de samenleving.....	74
6.1 MDT als Citizen Service	75
6.2 MDT en sociale cohesie.....	77
Conclusie.....	80
Bronnenlijst.....	82
Figuren & tabellenlijst	85
Colofon, copyright & disclaimer.....	86

VOORWOORD

Het is een unieke kans voor een onderzoeksinstituut om gedurende meerdere jaren en in nauwe samenwerking onderzoek te mogen doen naar de impact van een groot en maatschappelijk relevant overheidsprogramma. Vanuit het Impact Centre Erasmus hebben wij met grote betrokkenheid en toewijding de afgelopen vier jaar onderzoek gedaan naar de impact van Maatschappelijke Diensttijd (MDT) – en daarmee samen met het programma een leertraject doorlopen dat in vele opzichten vernieuwend en betekenisvol is geweest. Dit rapport is een getuigenis en samenvatting van dit leertraject.

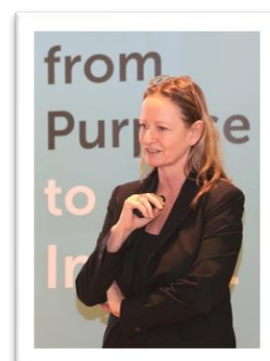
Het MDT-kernteam verdient daarbij een bijzonder woord van dank. Voor het vertrouwen dat zij in ons hebben gesteld, de open en constructieve samenwerking die we hebben ervaren, en voor de bereidheid om te leren en te verbeteren. MDT toont zich daarmee in onze ogen een voorbeeld van hoe een overheidsprogramma kan bouwen aan impact: niet alleen door te meten, maar ook door te sturen, te luisteren en voortdurend te reflecteren.

Gedurende het onderzoek heeft het MDT-netwerk een ontwikkeling doorgemaakt in het denken over impact. Waar in het begin impact nog vooral als een eindcijfer werd beschouwd, ontstond gaandeweg een bredere, strategische visie: impact is diffuus, meervoudig en vraagt om een benadering die zowel systematisch als concreet is. Dat is terug te zien in hoe binnen MDT de afgelopen jaren het impactonderzoek, andere vormen van monitoring en strategische plannen met elkaar zijn verweven.

Onze rol als externe, onafhankelijke onderzoekers is daarin niet die van een externe beoordelaar op afstand geweest. De onderzoeksopzet is in nauw overleg met MDT en het netwerk tot stand gekomen. Een belangrijk fundament hiervoor is de onderbouwingswerkwijze die wij samen met het ministerie van OCW hebben ontwikkeld. Deze is gebaseerd op *ex durante* onderzoek, waarin zowel ‘to prove’ als ‘to improve’ centraal staan. We combineren inzichten uit wetenschappelijke theorie over lange termijn impact met praktijkkennis over wat werkt. Deze werkwijze stelt ons in staat om aannemelijkheid van impact zichtbaar te maken, en tegelijkertijd te leren hoe MDT zijn impact kan vergroten.

Dit rapport is mede tot stand gekomen dankzij de inzet van velen. In het bijzonder wil ik hoofdauteurs David van de Velde en Marit Schouten bedanken, die hun jarenlange MDT-ervaring en scherpe inzichten in dit rapport hebben samengebracht. Daarnaast een speciaal dankjewel aan oud-collega Eefje de Louw en onze research assistent Céline Kornet voor hun waardevolle bijdragen aan eerdere onderzoeken die onderliggend zijn aan dit overzichtsrapport.

Tot slot wil ik vooral MDT bedanken – en in het bijzonder Albert Bots, programmamanager Onderzoek – voor de nauwe samenwerking, het vertrouwen en de gezamenlijke ambitie om te bouwen aan impact.

Karen Maas

Academisch directeur Impact Centre Erasmus
Hoogleraar Accounting en Duurzaamheid, Open Universiteit

Dit rapport bevat een overzicht van de impact van MDT. Voor mensen onbekend(er) met MDT, lees het kader 'Over MDT'.

Over MDT¹

In het regeerakkoord 2017 'Vertrouwen in de toekomst'² tussen de fracties van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie komt het idee van een maatschappelijke diensttijd tot stand. Paul Blokhuis, toenmalig staatssecretaris van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), kreeg het opzetten van de maatschappelijke diensttijd in zijn portfolio en besluit het ontwerp en totstandkoming van het concept in nauwe samenwerking met jongeren en het maatschappelijk middenveld op te pakken. Er starten in eerste instantie drie rondes van 'proeftuinen', waar in totaal 87 projecten met ruim 17.500 deelnemende jongeren experimenteren met verschillende invullingen van het concept. In maart 2020 wordt MDT een volwaardig programma: een jongere (12-30 jaar) zet zich via een MDT-traject van een organisatie minimaal 80 uur in maximaal 6 maanden in voor een ander of de maatschappij, ontwikkelt daarbij hun talenten en ontmoet mensen buiten hun "bubbel".

Het doel van MDT is tweeledig: het versterkt de jongeren én de maatschappij. MDT is gebaseerd op de visie dat een brede, maatschappelijke oriëntatie voor jongeren en jongvolwassenen bijdraagt aan de vorming van betrokken burgers. MDT gaat in de basis over burgerschap en persoonsvorming. Door MDT bouwen jongeren zelfvertrouwen op, weten ze beter wat ze willen en doen ze belangrijke (studie- en arbeid)vaardigheden op. Op termijn leidt dit tot een sterkere en verbonden samenleving. De missie van MDT is dan ook alle jongeren van 12-30 jaar in Nederland de kans te bieden om gedurende een aantal weken tot maanden in de eigen omgeving een MDT te doen die past bij hun levensfase en interesse. Met hun MDT kunnen zij iets doen voor een ander en/of de samenleving, hun talenten ontwikkelen en mensen te ontmoeten buiten hun leefwereld. Zo kunnen de jongeren bijvoorbeeld sportactiviteiten organiseren, taalles geven aan nieuwkomers of aan de slag bij een bedrijf of zorginstelling. Meer informatie en lopende projecten zijn te vinden op www.doemeemetMDT.nl.

¹ Deze tekst is deels afkomstig uit MDT Onderzoeksrapport 2023, Hoofdstuk "MDT in Vogelvlucht". Voor meer informatie over MDT, ga naar www.doemeemetMDT.nl of lees de voortgangs- en onderzoeksrapportage op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/maatschappelijke-diensttijd/documenten>

² Te downloaden op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/10/10/regeerakkoord-2017-vertrouwen-in-de-toekomst>

1. INTRODUCTIE

Vanaf de start van MDT is onderzoek een belangrijk onderdeel van het programma. Er is gekozen om MDT lerend te evalueren. Dit betekent dat onderzoek niet achteraf en op afstand evalueert wat er is gedaan, maar onderdeel is van het programma (*ex durante* onderzoek). In het begin van het programma, gedurende de proeftuinen, had onderzoek vooral een verkennende functie: hoe ziet MDT eruit in de praktijk? In de vervolgfase kwam de taak van verantwoording deels bij onderzoek te liggen: wie doen mee aan MDT, hoeveel organisaties en jongeren zijn betrokken bij MDT, en waar wordt het geld aan besteed? In 2021 ontstond de ruimte en wens om meer aandacht te besteden aan de impact van MDT: wat zijn de effecten en de kritische succes- en faalfactoren van MDT? Dit was tevens de start van de betrokkenheid van Impact Centre Erasmus³, een expertisecentrum op impact-denken, -meten en -sturen, in het MDT-onderzoeksteam.

Sinds 2021 hebben Impact Centre Erasmus en het MDT-onderzoeksteam veel aandacht gehad voor en inzicht gegenereerd in de impact van MDT. Dit is gebeurd over de as van het effect op jongeren, via de pijlers en op maatschappelijke thema's. Daarnaast zijn er verscheidene analyses uitgevoerd op projecten, hun niveau van impact management en prestaties op de pijlers. Tevens zijn er onderzoeken uitgevoerd naar de aannemelijkheid van de impact van MDT op enkele grote maatschappelijke thema's, zoals integratie en eenzaamheid. Al deze informatie is beschikbaar in losse rapporten, maar er was tot op heden nog geen plek die het hele verhaal over de impact van MDT vertelt.

Dit rapport is een poging daartoe. Het is een samenvatting van vier jaar onderzoek naar de impact van MDT, waarin meerdere bronnen, rapporten en inzichten zijn samengebracht om antwoord te geven op die grote vraag:

"Wat is de impact van MDT?"

Wat wordt bedoeld met impact binnen MDT?

Binnen MDT wordt de definitie van impact gehanteerd:

"Het extra effect van MDT op de jongeren en de maatschappij, nu én op de langere termijn. Dit extra effect kan zowel direct als indirect, bedoeld of onbedoeld en positief of negatief kan zijn."

Hoe dit veelal wordt opgevat is dat impact datgeen is helemaal aan het einde van een keten: startende vanuit een ambitie, worden activiteiten uitgevoerd. Vandaaruit worden telbare resultaten zichtbaar (*outputs*), die leiden tot korte termijn effecten, lange termijn effecten (*outcomes*) naar impact. Echter beslaat impactonderzoek en impactmetingen de hele keten: vanuit de ambitie, worden de activiteiten, *outputs*, effecten en aannemelijkheid van impact bekeken. In dit rapport wordt ook op deze laatste wijze naar impact gekeken: als het proces van een gehele keten waarbinnen verschillende elementen de impact opbouwen.

³ Ga naar www.eur.nl/ice voor meer informatie over het Impact Centre Erasmus.

Deze zienswijze op impact start vanuit een impactambitie. Vanaf de start van MDT zijn de doelstellingen van MDT in co-creatie bepaald. Deze co-creatie heeft geleid tot de drie pijlers van MDT, die daarbij de impactambities/ hoofddoelstellingen⁴ vertegenwoordigen:

1. Jongere vindt het belangrijk iets te doen voor een ander en/of de samenleving

Door iets te doen voor een ander bieden jongeren directe hulp aan één of meerdere personen. Door iets te doen voor de samenleving dragen jongeren een steentje bij aan een betere maatschappij en/of een duurzame wereld. Indirect leveren jongeren daarmee ook hulp aan 'een ander', maar de inzet van jongeren is hier niet toe te leiden naar individuele personen. Het kan zijn dat de activiteiten die jongeren doen direct impact hebben op een ander en/of de samenleving, maar het kan ook zijn dat op termijn de impact zichtbaar is. Het doel binnen deze pijler is tevens jongeren te stimuleren zich buiten/ na MDT vaker in te zetten voor een ander en/of de samenleving.

2. Jongere heeft nieuwe talenten ontwikkeld en/of geleerd

Talentontwikkeling gaat over het creëren van de juiste omstandigheden voor jongeren om hun talenten te kunnen ontdekken en (verder) te ontwikkelen. Tijdens MDT bieden de MDT-organisaties ondersteuning aan jongeren bij dit proces door onder andere goede begeleiding te geven en trainingen aan te bieden. In de praktijk komt talentontwikkeling bij jongeren tot uiting doordat zij kennis en vaardigheden ontwikkelen, een persoonlijke ontwikkeling doormaken en hun toekomstperspectief verrijken.

3. Jongere heeft mensen die anders zijn dan zij ontmoet door MDT

MDT wil betekenisvolle ontmoetingen stimuleren. Dit betekent dat ontmoetingen binnen MDT moeten leiden tot het vergroten van de leefwereld van deelnemende jongeren. Dit betekent ontmoetingen buiten de eigen leefwereld van de jongeren, gekenmerkt door een grote verscheidenheid. Zo kan de ontmoeting betekenisvol zijn door bijvoorbeeld verschillen in sekse, leeftijd, etniciteit, opleidingsniveau, religie, ervaren beperkingen of seksuele geaardheid. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee vormen van ontmoeting: ontmoeting binnen de MDT-organisatie tussen jongeren onderling en ontmoeting buiten de MDT-organisatie tussen jongeren en bijvoorbeeld degenen die zij een dienst leveren of degenen met wie zij samenwerken.

Dit rapport start dan ook vanuit de impact van MDT op de jongeren en de samenleving vanuit deze drie officiële doelstellingen van MDT. Naast de drie officiële pijlers van MDT wordt er binnen MDT gesproken over een onofficiële vierde pijler: **jongerenparticipatie**. Alle MDT-projecten zijn verplicht jongerenparticipatie (de mate waarin jongeren kunnen meedoen, meepraten en meebeslissen over MDT) te borgen binnen hun plan van aanpak. Ook de impact van MDT op jongerenparticipatie wordt in dit rapport beschreven. Daarnaast leeft het idee dat er aanvullende waarde zit in de combinatie van de drie pijlers (denk: $1+1+1 = > 3$), waaraan in dit rapport tevens aandacht wordt besteed.

Naast impact over de as van *iets doen*, *talentontwikkeling* en *ontmoetingen*, wordt MDT impact toegedicht op een verscheidenheid aan maatschappelijke opgaven, zoals het bevorderen van **integratie**, het verminderen van **eenzaamheid** en het verkleinen van **kansenongelijkheid**. Ook naar deze beoogde impact van MDT is onderzoek uitgevoerd welke in dit rapport aan bod komt.

⁴ Zie bijlage 3: MDT-doelstellingen, indicatoren en streefwaarden (Tweede Kamer dossier 35034) [hier](#).

Onderzoek naar de impact van MDT

MDT is sinds 2018 snel en organisch gegroeid met een explosie aan diversiteit. Hier ligt een belangrijke waarde van MDT: om MDT interessant te maken voor alle jongeren in Nederland, moet MDT een breed palet aan activiteiten aanbieden door heel Nederland. Waar de doelstellingen van MDT duidelijk zijn, is MDT niet normerend op welke activiteiten precies moeten worden uitgevoerd. Daarom hebben MDT-organisaties veel ruimte om hun project vorm te geven, waardoor de aanpak van MDT-projecten behoorlijk verschilt van elkaar. Zo vult de ene organisatie *talentontwikkeling* in via presentatietrainingen, een ander door de jongere een coaching-traject te geven, en weer een ander laat jongeren hun talenten ontwikkelen door ze een eigen initiatief te laten opzetten en organiseren. Dit is allemaal mogelijk onder MDT en MDT spreekt daarmee verschillende type jongeren met verschillende ontwikkelbehoeften aan.

Echter leidt deze diversiteit van MDT tot complexiteit als het aankomt op het doen van generieke uitspraken over de impact van MDT. Zo heeft MDT een ander effect op de jongere die na hun VWO een tussenjaar neemt en in deze extra tijd vrijwilligerswerk wil doen, dan op de jongere die dreigt uit te vallen van school en door MDT meer toekomstperspectief krijgt. En de impact van een persoonlijk coaching-traject is anders dan de impact van trainingen op enkele specifieke vaardigheden, al vallen ze beide onder de pijler *talentontwikkeling*.

Gezien de grootte en verscheidenheid van de componenten waar MDT impact op beoogd te bereiken en de verscheidenheid van aanpakken binnen MDT, is het onderzoek binnen MDT continu bezig om de grote vraag over de impact van MDT op te splitsen in kleinere onderdelen. Zoals: wat is de (aannemelijkheid van) impact van MDT op *talentontwikkeling*, en hoe kan deze impact vergroot worden? Impactonderzoek binnen MDT dient altijd twee doelen: onderzoeken welke impact reeds wordt gemaakt op een specifiek onderdeel (*to prove*) alsmede handvatten bieden die het lerend vermogen op dat onderdeel ondersteunen en vergroten (*to improve*). Daarbij zijn werkzame elementen een belangrijk onderdeel van het onderzoek naar de impact van MDT. Werkzame elementen zijn in dit onderzoek onderdelen van een interventie die eraan bijdragen dat een beoogd effect op de jongeren of de samenleving behaald wordt. Wanneer werkzame elementen goed worden geïmplementeerd bij MDT-projecten, maakt het de impact van MDT op een bepaald gebied aannemelijk. Hiervoor is voor MDT een specifieke werkwijze ontwikkeld.

Oftewel, het vinden van een antwoord op de vraag '*wat is de impact van MDT?*' omvat het samenvoegen van vele verschillende onderdelen en impactgebieden. Het volgende hoofdstuk beschrijft de onderzoeks aanpak, de structuur en aanpak van dit overzichtsrapport waarin wordt uitgelegd hoe de verschillende onderdelen zijn samengevoegd om tot een antwoord te komen.

2. AANPAK

Een belangrijk onderdeel van de uitleg over de impact van MDT zit in de onderbouwingswerkwijze die het MDT-onderzoeksteam en Impact Centre Erasmus gezamenlijk hebben gebouwd de afgelopen jaren. Deze is vernieuwend: *ex durante* onderzoek wordt ingezet, vanuit zowel een *to prove*- als een *to improve*-perspectief. In samenwerking met het MDT-kernteam en -netwerk wordt besloten op welk onderdeel van MDT wordt ingezoomd met een nieuw impactonderzoek. Het uitgevoerde impactonderzoek binnen MDT gaat uit van zowel wetenschappelijke kennis (wat weten we al over wat werkt) en praktijkervaringen (welke *good practices* zijn er al in het veld). Het onderzoek is lerend en iteratief, waarin steeds een ander impactgebied van MDT onder de loep wordt genomen. Hierin worden eerst claims onderbouwd, bijvoorbeeld 'MDT draagt bij aan burgerschap van jongeren', om te beargumenteren of en zo ja, met welke kritische randvoorwaarden, dit effect plaatsvindt.

De aanpak is als volgt:

1. Het onderzoek bevat een **wetenschappelijke onderbouwing**. Met behulp van literatuuronderzoek wordt het beoogde impactgebied gedefinieerd en de algemene beschikbare kennis verzameld over wat bekend is over hoe impact op dat gebied tot stand kan worden gebracht. Hierbij is specifiek aandacht voor de hiervoor genoemde werkzame elementen die de aannemelijkheid van impact aantonen.
2. Onderzoekers voeren een analyse uit van de aan- of afwezigheid van deze **werkzame elementen binnen MDT**. Zo kan het zijn dat in de subsidie-eisen een element geborgd is of de MDT-werkwijze er al uitvoerig aandacht aan besteed. Op basis van deze analyse wordt een uitspraak gedaan of MDT impact kan hebben op het desbetreffende gebied, alsmede in hoeverre het aannemelijk is dat MDT deze impact al maakt.
3. Bewijs voor de aannemelijkheid van impact wordt versterkt door middel van **metingen op de korte termijn effecten**, waarbij gevonden effecten op de korte termijn als sturingsmiddel kunnen worden ingezet om verbeteringen aan te toetsen. Bij bestaand, wetenschappelijk bewijs dat een korte termijn effect kan leiden tot een lange termijn effect, geven gevonden effecten op de korte termijn een goede indicatie van de te verwachten effecten op de lange termijn. Waar mogelijk worden de data geanalyseerd om MDT-projecten te vergelijken op het behalen van het desbetreffende effect. Uit deze analyse komen hoog- en laag scorende projecten in beeld, waarbij gekeken wordt naar eventuele trends of verklaringen. Daarnaast geven focusgroepen met MDT-projectleiders van hoog scorende projecten inzicht in of en hoe de werkzame elementen tot uiting komen in de praktijk van MDT.
4. Elk onderzoek bevat **aanbevelingen** voor het MDT-kernteam en -netwerk hoe impact op het desbetreffende impactgebied vergroot kan worden.

Impactmanagement binnen MDT

De impact van MDT wordt gemaakt door het veelvoud aan MDT-organisaties die over verschillende subsidierondes met een verscheidenheid aan MDT-projecten zorgdragen voor de >200.000 MDT-trajecten (t/m april 2025). Voor veel MDT-organisaties is het effect op de jongeren en de samenleving de *raison d'être* van hun MDT-projecten: ze werken met plezier en passie om jongeren leuke, leerzame en waardevolle ervaringen te bieden. Deze organisaties hebben echter slechts beperkt kennis van en ervaring met impactdenken, -meten en -sturen. Daarnaast hebben veel MDT-organisaties hun oorsprong in het sociaal-maatschappelijk domein en/of jongerenwerk, waarbinnen men minder bekend is met (cijfermatig) onderzoek. Veel MDT-organisaties hebben dan ook begeleiding nodig om te leren hoe ze hun impact (op de jongeren) kunnen duiden en vergroten.

Om hierin te ondersteunen én om meer grip te krijgen op de diversiteit van de effecten van de verschillende MDT-projecten, heeft het MDT-onderzoeksteam in samenwerking met Impact Centre Erasmus, in september 2021 het MDT Impact Management programma opgezet, de MDT-Impactreis. Hierin wordt gebouwd aan een gemeenschappelijke taal en *mindset* van impact management binnen MDT. Impact management is de term voor hoe je als organisatie probeert op een zo efficiënt en effectief mogelijke manier zoveel mogelijke positieve impact te maken. Onderdelen van dit programma zijn onder andere een uitgebreide handleiding toegepast op de context van MDT waarmee projecten stap voor stap aan de slag kunnen om hun impact inzichtelijk te maken en het MDT-impactkader, een invulbaar framework dat in één oogopslag de impact van een MDT-project weergeeft. Daarnaast kunnen projecten trainingen volgen, feedback ontvangen en aan de slag met een werkboek om zelf hun impact te gaan meten. Zie <https://organisaties.doemeemetmdt.nl/MDT-Impactreis> voor meer informatie over het programma.

Door middel van het Impact Management programma wordt het nadenken over en sturen op impact steeds meer gemeengoed binnen MDT. Hoe effectiever de MDT-projecten, hoe groter de aannemelijkheid dat MDT als geheel impactvol is. Het niveau van impact management wordt gemonitord via analyse van de subsidieaanvragen en door veelvuldig contact met het netwerk.

Aanpak dit rapport

Reeds bestaande rapporten uit de periode 2021-2024 zijn samengevat; het overgrote gedeelte van dit rapport is gebaseerd op deze bestaande rapporten. Daarnaast zijn in specifieke hoofdstukken aanvullingen gedaan op basis van nieuwe data. Ook zijn de cijfers gebaseerd op de meest recente data vanuit het jaarrapport 2024. Deze informatie is samengevoegd tot een integraal en samenhangend overzichtsrapport dat antwoord geeft op de vraag: "Wat is de impact van MDT?"

Figuur 1 geeft een overzicht van de gebruikte bronnen in dit overzichtsrapport. De groene blokken zijn bronnen van de hand van het Impact Centre Erasmus; de donkerblauwe zijn bronnen van andere onderzoekspartijen die ook in deze rapportage zijn gebruikt.

Figuur 1: Overzicht van bronnen

Impact Binnen MDT	Impact op maatschappelijke thema's	Impact van MDT op de samenleving
IETS DOEN - Onderbouwing 'iets doen' - Onderzoek naar burgerschap	EENZAAMHEID Onderzoek naar eenzaamheid	MDT als citizen service
ONTMOETINGEN Onderbouwing ontmoetingen	INTEGRATIE Onderzoek naar Integratie	Onderzoek 'Perspectieven op zinnvolle participatie' (SCP)
TALENTONTWIKKELING - Onderbouwing talentontwikkeling - Onderzoek naar LOB	KANSENGELIJKHEID - Discussiedocument kansengelijkheid - Reactie rapport SDG trainees - Pilot Schulden	Onderzoek sociale cohesie (Labyrinth)
JONGERENPARTICIPATIE - Onderzoek jongerenparticipatie - Vervolg op jongerenparticipatie	MENTALE GEZONDHEID - Onderzoek toenemende druk - Onderbouwing mentale gezondheid - Ontwerpend onderzoek druk (A/BZ)	
ALGEMENE ONDERZOEKEN - Onderzoeksrapportages 2021, 2022, 2023 & 2024 (OCW, Verian & Impact Centre Erasmus) - Onderzoek landelijk dekkend netwerk 2023 & 2024 (Verian) - Effectonderzoek MDT (CBS) - Impactanalyses op subsidierondes - Datacrunches ontmoetingen, talentontwikkeling en waardering - Kwalitatief impact onderzoek		

Om veelvuldige referenties naar de onderliggende rapporten te voorkomen, is voor de leesbaarheid gekozen om bij elk hoofdstuk duidelijk te vermelden op welke rapporten het desbetreffende onderzoek hoofdzakelijk is gebaseerd. Deze rapporten kunnen gezien worden als de bibliografie van het hoofdstuk. Alleen additionele referenties die geen onderdeel zijn van die onderliggende rapporten worden apart vermeld.

Leeswijzer

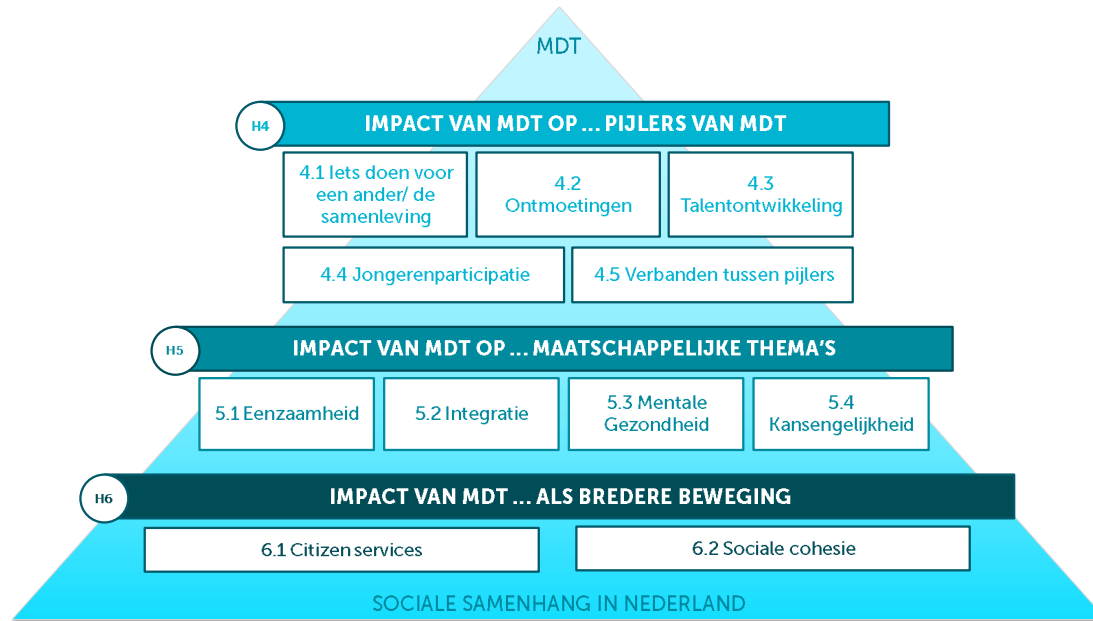
Aangezien dit rapport gebruikmaakt van onderliggende rapportages en reeds uitgevoerde onderzoeken, bepaalt dat tevens de scope van dit overzichtsrapport. Het rapport gaat voornamelijk in op impactgebieden waar MDT interesse in heeft, zich al op inzet en in het verleden onderzoek naar heeft laten uitvoeren. Dit betekent niet dat MDT geen impact heeft op andere thema's of doelgroepen, echter ligt dat buiten de scope van dit rapport.

In het rapport worden geen uitspraken gedaan over individuele MDT-projecten. Het betreft een analyse van MDT als overheidsprogramma.

Het rapport is als volgt opgebouwd: hoofdstuk 4 gaat in op de impact van MDT op de drie pijlers, jongerenparticipatie en de versterkende relaties tussen de pijlers. Hoofdstuk 5

bespreekt de impact van MDT op de maatschappelijke thema's eenzaamheid, integratie, mentale gezondheid en kansengelijkheid. Hoofdstuk 6 plaatst MDT in de bredere beweging van *citizen services* wereldwijd, als positief overheidsprogramma voor jongeren, en welke impact MDT kan hebben op de sociale samenhang in Nederland via een positieve bijdrage aan de pijlers en maatschappelijke thema's.

Figuur 2: Overzicht opbouw en inhoud overzichtsrapport

Er is gekozen voor een indeling op basis van pijlers en maatschappelijke thema's waarop MDT een impactwens heeft. Deze structuur past goed bij de reeds beschikbare kennis over MDT. Per hoofdstuk is een vaste indeling aangehouden:

- 1) **Wat is het?** Een beknopte definitie en omschrijving van de pijler of thema.
- 2) **Wat weten we?** Een overzicht van het aanwezige directe bewijs dat er is voor de impact van MDT.
- 3) **Wat is aannemelijk?** Een inschatting van de aannemelijkheid van de impact op het betreffende thema o.b.v. borging van werkzame elementen binnen MDT.
- 4) **Aanbevelingen voor MDT:** Een aantal aanbevelingen voor MDT t.a.v. te maken beleidskeuzes, borging van werkzame elementen of verzamelen van (meer) direct bewijs.

Impact start met de vraag: wat bereik je bij wie en hoe komt dat tot stand? Bij MDT wordt de impact primair en direct gemaakt op de jongeren. In dit rapport ligt de focus dan ook bij de impact op deelnemende jongeren. Waar mogelijk wordt de impact die de jongeren hebben op degenen voor wie zij zich inzetten, wie zij ontmoeten of de impact op de samenleving als geheel ook meegenomen in het desbetreffende hoofdstuk. Dit laatste is vooral relevant bij het hoofdstuk over de impact van MDT op maatschappelijke thema's, zoals integratie en eenzaamheid.

3. SAMENVATTING

Dit rapport is een overzicht van vier jaar onderzoek naar de impact van MDT, waarin meerdere bronnen, rapporten en inzichten zijn samengebracht om antwoord te geven op die grote vraag 'wat is de impact van MDT?'.

Gezien de grootte en verscheidenheid van de impact die MDT beoogt te bereiken en de verscheidenheid van aanpakken binnen MDT, is het antwoord op deze vraag gesplitst in kleinere onderdelen. In hoofdstuk 4 staat de impact van MDT over de as van de drie pijlers centraal (4.1 *iets doen voor een ander en/of de samenleving*, 4.2 *ontmoetingen*, 4.3 *talentontwikkeling*), als ook 4.4 jongerenparticipatie als inofficiële vierde pijler en 4.5 de verbanden tussen de pijlers. In hoofdstuk 5 wordt de impact van MDT op vier maatschappelijke thema's besproken (5.1 Eenzaamheid, 5.2 Integratie, 5.3 Mentale gezondheid en 5.4 Kansengelijkheid). In hoofdstuk 6 wordt de impact van MDT geplaatst in een bredere beweging van beleidsinstrumenten ter bevordering van de sociale cohesie.

Elk subhoofdstuk bevat een beknopte definitie en omschrijving van de pijler of thema, een overzicht van het aanwezige directe bewijs dat er is voor de impact van MDT, een inschatting van de aannemelijkheid van verdere impact, en aanbevelingen voor MDT om meer impact te maken. Hieronder is getracht het overzichtsrapport samen te vatten.

Hoofdstuk 4 – Impact “binnen” MDT

Binnen MDT staan 3 pijlers centraal, namelijk *iets doen voor een ander en/of de samenleving* (hierna: *iets doen*), *ontmoetingen* en *talentontwikkeling*. Ook bestaat een inofficiële vierde pijler: jongerenparticipatie.

Het doel van de pijler *iets doen* is tweeledig. Ten eerste is het de bedoeling dat jongeren zich gedurende hun MDT-project vrijwillig inzetten. Dit is direct geborgd door de subsidie-eis dat elk MDT verplicht is invulling te geven aan de pijler *iets doen*. Ten tweede beoogt MDT jongeren te stimuleren om zich (na MDT) vrijwillig te blijven inzetten. Hiervoor zijn drie elementen van belang: het bevorderen van waarden, vaardigheden en gedrag.

Voor waarden wordt via de jongerenvragenlijst gemeten in hoeverre jongeren het belangrijk vinden om iets te doen voor anderen, hun buurt of stad. Op beide stellingen is een toename zichtbaar. Het aandeel jongeren dat aangeeft het belangrijk te vinden om iets te doen voor een ander stijgt van 91% aan het begin naar 94% aan het eind van hun MDT-traject. Voor de stelling over inzet voor de stad of buurt stijgt dit percentage van 79% naar 86%. Deze ontwikkeling duidt op een versterking van de burgerschapswaarden onder jongeren.

Voor vaardigheden wordt in de jongerenvragenlijst gevraagd of jongeren weten hoe ze anderen kunnen helpen. Bij de start is 90% van de jongeren het eens met deze stelling, aan het einde is dit gestegen tot 94%.

Voor gedrag wordt in de jongerenvragenlijst ook gevraagd of jongeren zich direct na hun MDT blijven inzetten. Hieruit blijkt dat 15% van de jongeren direct na afloop van hun MDT-project vrijwilligerswerk blijft doen. Dit is naar verwachting een onderschatting aangezien dit enkel betrekking heeft op de jongeren die direct na afloop van hun MDT-traject als vrijwilliger aan de slag gaan.

Naast direct bewijs van de impact van MDT op *iets doen*, is geanalyseerd in hoeverre verschillende werkzame elementen die van belang zijn om de vrijwillige inzet onder jongeren te bevorderen geborgd zijn binnen MDT. Hieruit blijkt dat voor veel werkzame elementen niet duidelijk is hoe ze binnen MDT zijn geborgd.

Binnen MDT wordt met **ontmoetingen** beoogd sociaal contact te bevorderen tussen mensen van diverse leefwerelden. Dit heeft als doel dat mensen elkaar beter leren begrijpen en waarderen, waardoor op den duur de sociale cohesie wordt vergroot en de spanningen tussen groepen verminderd.

Vanuit onderzoek weten we dat MDT een goed middel is om verschillende mensen te ontmoeten. 95% van de MDT-deelnemers ontmoet mensen van een andere afkomst, leeftijd of opleidingsniveau. Daarnaast staan veel jongeren al voor hun MDT-traject positief tegenover het ontmoeten van mensen die anders zijn dan zichzelf (82%). Dit aandeel neemt na MDT verder toe tot 88%.

Uit analyse blijkt dat een beperkt aantal werkzame elementen goed geborgd is binnen MDT. Uit de subsidieaanvragen blijkt dat veel MDT-projecten geen expliciete of doordachte aanpak hanteren als het gaat om de pijler *ontmoetingen*. Hierdoor is het onzeker in hoeverre de ontmoetingen binnen MDT daadwerkelijk leiden tot sociaal contact tussen mensen uit verschillende groepen.

Talentontwikkeling is nodig om (onbewuste) vermogens van jongeren te ontwikkelen. Dit is erg breed: er zijn veel mogelijke (onbewuste) vermogens die op verschillende manieren ontwikkeld kunnen worden. Daarom is ervoor gekozen om binnen de pijler *talentontwikkeling* te verdiepen op een aantal onderdelen: zelfontdekking, weerbaarheid, zelfvertrouwen, vaardighedenontwikkeling en activatie richting de arbeidsmarkt.

Voor drie van de vijf onderdelen wordt direct bewijs verzameld. Met betrekking tot zelfontdekking blijkt dat 52% van de jongeren door MDT beter weet wat hij/zij leuk vindt; 55% weet beter wat hij/zij kan. Vaardighedenontwikkeling wordt gestaafd doordat 64% van de jongeren zijn of haar vaardigheden ontwikkelde; 63% aangaf veel te leren; 57% zegt nieuwe dingen te kunnen door MDT. Voor activatie richting de arbeidsmarkt is ook bewijs: het percentage jongeren dat weet wat voor werk ze later willen doen, stijgt tijdens het MDT-

traject van 74% naar 80%. Voor zelfvertrouwen en weerbaarheid is onvoldoende tot geen direct bewijs beschikbaar.

Voor elk van de vijf onderdelen van *talentontwikkeling* zijn vanuit de literatuur werkzame elementen gevonden die MDT-projecten kunnen helpen om bij te dragen aan deze onderdelen. Uit de analyse op aanwezigheid van de werkzame elementen binnen MDT blijkt dat een krappe meerderheid van de werkzame elementen (12 van de 23) binnen MDT wordt geborgd. Hiermee wordt aannemelijk gemaakt dat MDT-projecten impact maken op de *talentontwikkeling* van jongeren.

Jongerenparticipatie binnen MDT wordt gedefinieerd als: *Jongeren kunnen op een laagdrempelige manier meedoen, meepraten en meebeslissen over zaken die voor hen relevant zijn. Er zijn verschillende manieren en vormen waarop jongeren kunnen participeren.* Het is uitgegroeid tot de inofficiële vierde pijler waaraan groot belang wordt gehecht door zowel jongeren, het netwerk, de politiek als het MDT-kernteam.

Deelnemende jongeren worden sinds mei 2024 bevraagd over hun perceptie van jongerenparticipatie binnen MDT. Hieruit blijkt dat jongeren overwegend positief zijn over de mate van jongerenparticipatie binnen MDT. Daarnaast geven jongeren die hebben kunnen meedoen, meepraten en meebeslissen aan hun talenten meer ontwikkeld te hebben, zich meer gewaardeerd voelen, geven een hoger cijfer aan hun MDT-ervaring en zouden MDT eerder aanraden aan vrienden, dan jongeren die aangeven dat ze niet (genoeg) konden participeren. Waar een dergelijk verband niet direct zegt dat jongerenparticipatie de oorzaak is van de hogere effecten die deze jongeren rapporteren, geeft het wel een positieve indicatie van het belang en effect van jongerenparticipatie binnen MDT.

Uit literatuuronderzoek naar jongerenparticipatie zijn een aantal werkzame elementen gevonden die bijdragen aan succesvolle jongerenparticipatie. Deze elementen zijn beperkt geborgd. Dit betekent niet dat de impact niet plaatsvindt, maar dat deze impact mogelijk beperkt is tot enkele specifieke MDT-projecten die deze werkzame elementen geborgd hebben in hun aanpak. Dit betekent dat er geen generieke uitspraken te doen zijn over de aannemelijkheid van de impact van jongerenparticipatie binnen MDT.

Aanbevelingen Hoofdstuk 4

Om de impact van de pijlers binnen MDT te vergroten zijn door de onderzoekers een aantal aanbevelingen gedaan:

Een eerste stap is in veel gevallen om als MDT-kernteam keuzes te maken. De beoogde impact binnen veel van de pijlers is op dit moment onvoldoende afgebakend waardoor deze beoogde impact lastig gemeten kan worden en er ook moeilijk op kan worden gestuurd. Vooral binnen de pijler *iets doen* is op dit moment veel diversiteit, ingegeven door de grote ruimte die MDT hierin biedt. Wanneer MDT meer impact wil maken door ervoor te zorgen dat jongeren zich op de langere termijn vrijwillig blijven inzetten is het

raadzaam kaders te bieden waaraan activiteiten binnen de pijler *iets doen* moeten voldoen.

Voor de overige twee pijlers zijn al duidelijke(re) keuzes gemaakt. Binnen deze pijlers is het wel de vraag wanneer de bereikte effecten 'goed genoeg' zijn. Is bijvoorbeeld het feit dat 84% van de jongeren iemand ontmoet van een andere leeftijd toereikend om de sociale verbinding tussen leefwerelden te stimuleren? Is het feit dat 55% van de jongeren beter weet wat zij kunnen voldoende? Of streeft MDT hogere scores na binnen deze pijlers.

De inofficiële pijler *jongerenparticipatie* is al voldoende afgebakend. Een vervolgstap binnen deze pijler is om hieraan meer sturing te geven.

Per subhoofdstuk is een overzicht van werkzame elementen gegeven. Deze werkzame elementen zijn belangrijke onderdelen voor het succes van de pijlers. Een belangrijke aanbeveling is daarom om aandacht te hebben voor de juiste borging van deze werkzame elementen binnen MDT-projecten. Ook kan door middel van kwalitatief onderzoek in kaart worden gebracht in hoeverre werkzame elementen op dit moment terugkomen binnen MDT.

Een laatste aanbeveling om de impact van de pijlers binnen MDT te vergroten gaat over het verzamelen van direct bewijs. Voor *iets doen* en *jongerenparticipatie* word al vrij veel direct bewijs verzameld. Voor de pijler *ontmoetingen* en *talentontwikkeling* missen een aantal elementen. Voor *ontmoetingen* is op dit moment geen zicht in hoeverre jongeren binnen MDT meer begrip en waardering krijgen voor anderen. Dit is het uiteindelijke doel van de pijler ontmoetingen, het is daarom aan te bevelen meer grip te krijgen in hoeverre jongeren meer begrip en waardering krijgen voor anderen. Voor *talentontwikkeling* wordt op dit moment nauwelijks tot geen direct bewijs verzameld voor de onderdelen zelfvertrouwen en weerbaarheid. De aanbeveling is om deze onderdelen uit te vragen via de jongerenvragenlijst. Tot slot kunnen aanvullende analyses inzicht geven in het mogelijke causale verband tussen *jongerenparticipatie* en effecten zoals zelfredzaamheid⁵ en maatschappelijke betrokkenheid.

Naast de aandacht op pijlers binnen MDT is in de rapportage ook gekeken naar de aanvullende waarde van de combinatie van de pijlers. Er zijn verschillende versterkende verbanden tussen de pijlers te beargumenteren. De mate waarin deze versterking optreedt, verschilt echter per combinatie van pijlers. In sommige gevallen is sprake van een direct en sterk effect; in andere situaties is het effect meer ondersteunend of indirect. Jongerenparticipatie vervult hierbij een bijzondere rol: deze draagt vaak op indirecte wijze

⁵ De term 'zelfredzaamheid' is in het Engels bekend als 'empowerment'.

bij of fungeert als randvoorwaarde voor versterking van de andere pijlers. In tabel 1 is het versterkende effect tussen de pijlers overzichtelijk weergegeven.

Tabel 1 – Overzichtstabel versterkende effecten tussen de pijlers

		Naar			
		Iets doen	Ontmoetingen	Talent-ontwikkeling	Jongeren-participatie
Van	Iets doen		++	+++	+
	Ontmoetingen	+++		++	?
	Talentontwikkeling	+++	++		++
	Jongeren-participatie	++	+	++	

+++ = sterk en direct versterkend effect; ++ = duidelijk versterkend effect, goed onderbouwd; + = ondersteunend of indirect effect; ? = onbekend/ niet gevonden; leeg = niet van toepassing (bij eenzelfde pijler)

Hoofdstuk 5 – Impact MDT op maatschappelijke thema's

Naast de impact die MDT behaalt via de pijlers, heeft MDT ook impact op verschillende maatschappelijke thema's. Deze maatschappelijke thema's zijn deels bepaald door de politiek en deels door jongeren zelf. De thema's zijn eenzaamheid onder ouderen, integratie, mentale gezondheid en kansengelijkheid.

Eenzaamheid gaat over het gat tussen de gewenste en ervaren sociale relaties van een individu. Dat betekent dat eenzaamheid een subjectieve ervaring is. Door de politiek is MDT gekoppeld aan het verminderen van eenzaamheid onder ouderen. Direct bewijs voor de impact van MDT op deze ouderen is echter niet voorhanden. Deze ouderen nemen niet zelf deel aan MDT, maar worden geholpen door jongeren die op hun beurt wel deelnemen aan MDT. Centraal onderzoek van MDT heeft geen toegang tot deze ouderen, enkel tot de jongeren en de projecten. Daarover is bekend dat tot en met regeling 5a 15% van de MDT-projecten zich concreet richtten op het thema eenzaamheid, en in regeling 2023 dit percentage is toegenomen tot 38%, wat aantoont dat het thema relevant(er) is geworden voor meer MDT-projecten.

Er is veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar het effectief verminderen van eenzaamheid. Er zijn een drietal interventies gevonden die effectief zijn om eenzaamheid te verminderen en die logischerwijs passen binnen de context van MDT. Dit zijn sociale facilitatie, interventies om vriendschappen te sluiten en het ontwikkelen van vaardigheden. Voor deze interventies zijn verschillende werkzame elementen gevonden die van belang zijn. Het is echter niet duidelijk in hoeverre deze gevonden werkzame elementen op dit moment geborgd zijn binnen MDT-projecten.

MDT is door de politiek ook gekoppeld aan het thema **integratie**. Dit is het hele proces waarbinnen nieuwkomers onderdeel worden van en geaccepteerd worden binnen de samenleving. Vanuit wetenschappelijk onderzoek zijn verschillende bouwstenen

geïdentificeerd die belangrijk zijn voor succesvolle integratie. MDT kan een rol vervullen op een aantal van deze bouwstenen, voornamelijk taalbeheersing, kennis van cultuur, *social bridges* en participatie in de samenleving. 21% van de projecten richt op integratie binnen subsidieronde 2023. Er is dus aandacht voor integratie binnen MDT. Er wordt echter geen direct bewijs verzameld over de impact die MDT heeft op de integratie van nieuwkomers.

Het MDT-jongerenpanel heeft in 2022 aangegeven dat **mentale gezondheid** een belangrijk maatschappelijk thema is waaraan MDT kan bijdragen. Mentaal gezond zijn gaat niet alleen over het wel of niet ervaren van psychische klachten. Het gaat voornamelijk over algemeen welbevinden. Mentale gezondheid is daarmee afhankelijk van wat er speelt op zowel individueel als omgevingsniveau. Voor MDT ligt vooral op individuele factoren een kans om jongeren te ondersteunen en op specifieke onderdelen jongeren te versterken in hun mentale gezondheid.

Uit onderzoek onder MDT-jongeren blijkt dat MDT niet zorgt voor te veel druk en stress. 12% van de jongeren ervaart door MDT te veel druk, en slechts 25% van die 12% werd daar vervolgens niet goed in begeleid. Druk is echter slechts een onderdeel van mentale gezondheid. Ondanks dat het de aandacht heeft van veel MDT-projecten, is direct bewijs voor een eventueel positieve impact van MDT op mentale gezondheid grotendeels afwezig.

Door de complexiteit en veelvuldigheid van mentale gezondheid is het aantonen van effectiviteit van interventies complex. Vanuit de wetenschap is er daarom nog onvoldoende bekend wat werkt, voor welke jongeren en in welke leeftijd. Wel zijn een aantal werkzame elementen in het bevorderen van mentale gezondheid geïdentificeerd. Deze werkzame elementen zijn op dit moment niet of beperkt geborgd binnen MDT. Dit betekent niet dat MDT geen impact heeft op mentale gezondheid, maar dat deze impact beperkt zal zijn tot enkele specifieke MDT-projecten die deze werkzame elementen geborgd hebben in hun aanpak, en er geen generieke uitspraken te doen zijn over de impact van MDT op mentale gezondheid.

Kansen(on)gelijkheid gaat om de aan- of afwezigheid van persoonskenmerken die kansen belemmeren of bevorderen op bijvoorbeeld posities, opleidingen of banen. Kansenongelijkheid leidt tot uitkomstenongelijkheid. Lange tijd was de aanname dat door in te zetten op het verminderen van ongelijke kansen, op termijn ook de ongelijke uitkomsten worden verminderd. Echter zijn inmiddels voorbeelden te over waaruit blijkt dat gelijke kansen niet leiden tot gelijke uitkomsten. Dat heeft geleid tot de conclusie dat *“gelijke kansen vraagt een ongelijke aanpak”*. Dat betekent dat sommige doelgroepen meer ondersteund moeten worden om de uitkomsten voor deze groepen te verbeteren.

Binnen MDT is sprake van gelijke toegang, iedereen mag meedoen waardoor MDT bijdraagt aan een gelijke behandeling. Daarnaast is binnen MDT ook aandacht voor het werven en aantrekken van bepaalde kansarme(re) groepen jongeren. In ronde 2023 richt 32% van de MDT-projecten zich op het specifiek aantrekken van één of meerdere ‘minder kansrijke

groepen'. Uit een onderzoek van het CBS blijkt ook dat minder kansrijke jongeren goed vertegenwoordigd zijn binnen MDT.

Kansengelijkheid is een breed concept, daardoor is er geen 'ei van Columbus' om kansenongelijkheid te bestrijden. Wel zijn enkele werkzame elementen geïdentificeerd die binnen MDT ingezet kunnen worden om de bijdrage aan kansengelijkheid aannemelijk te maken. Middels de bestaande pijlers is het aannemelijk dat MDT positief bijdraagt aan kansengelijkheid. Of deze bijdrage aan kansengelijkheid ook leidt tot gelijke uitkomsten is niet gegarandeerd. De uitkomsten verschillen per individu.

Aanbevelingen Hoofdstuk 5

Om de impact van MDT op de maatschappelijke opgaven te vergroten zijn door de onderzoekers een aantal aanbevelingen gedaan.

Allereerst zijn alle maatschappelijke thema's die zijn benoemd veelomvattend van aard. Dat maakt het belangrijk dat MDT keuzes maakt aan welke aspecten van deze maatschappelijke thema's zij een bijdrage wil leveren. Door keuzes te maken wordt het vervolgens eenvoudiger om in kaart te brengen welke impact MDT creëert.

Naast het maken van keuzes over op welke aspecten MDT impact wil maken, is het ook de vraag wanneer MDT tevreden is. Voor bijvoorbeeld eenzaamheid zijn 38% van de projecten in ronde 2023 die zich bezighouden met dit thema. Is dit voor MDT voldoende? Of zouden eigenlijk meer projecten zich met dit thema moeten bezighouden?

Met betrekking tot eenzaamheid zijn een aantal werkzame elementen gevonden die belangrijk zijn om de eenzaamheid onder ouderen succesvol te verminderen. Op dit moment is geen goed zicht in hoeverre deze werkzame elementen geborgd zijn binnen MDT. Het is daarom raadzaam voor MDT meer zicht te creëren op de borging van deze werkzame elementen. Vanuit daar kan vervolgens op maat geadviseerd worden welke werkzame elementen nog geborgd kunnen worden binnen MDT-projecten.

Voor zowel integratie, mentale gezondheid als kansengelijkheid geldt dat er vanwege de breedte van deze begrippen op dit moment weinig werkzame elementen bekend zijn. Wanneer MDT keuzes maakt over op welke onderdelen van integratie, mentale gezondheid en kansengelijkheid zij impact wil hebben, kunnen vervolgens gericht werkzame elementen worden gezocht die geborgd kunnen worden binnen MDT.

Voor geen van de vier maatschappelijke thema's wordt op dit moment direct bewijs verzameld van de impact van MDT. Wanneer keuzes gemaakt zijn over de aspecten waaraan MDT wil bijdragen, kan, indien gewenst, ook direct bewijs verzameld worden. Voor zowel eenzaamheid als mentale gezondheid zijn al verschillende indicatoren beschikbaar.

Hoofdstuk 6 –MDT als bredere beweging

In het laatste deel van de rapportage wordt besproken wat de waarde is van MDT voor de samenleving.

Om zicht te krijgen op de impact van MDT voor de samenleving is onderzoek gedaan naar vergelijkbare programma's in andere landen waaruit kennis, kunde en mogelijke effecten kunnen worden afgeleid. MDT lijkt goed te passen binnen het concept van *citizen services*. Dit zijn formele, gestructureerde programma's die vrijwilligerswerk stimuleren. Er zijn tal van dit soort programma's wereldwijd. De aanpakken die gehanteerd worden binnen *citizen services* verschillen sterk, maar de doeleinden en gewenste effecten vertonen enige overlap. Een belangrijk onderdeel in het succes van *citizen services* is dat jongeren zelf verantwoordelijkheid en een stem hebben binnen het programma. Dit onderdeel is binnen MDT geborgd binnen de inofficiële pijler *jongerenparticipatie*.

Daarnaast wordt in beleidsstukken en debatten over MDT vaak de verbinding gemaakt met het versterken van de samenleving. Deze impact op de samenleving als geheel is diffuus, niet direct herleidbaar en vindt plaats in een samenspel met tal van andere factoren die ook invloed op de samenleving hebben. Binnen MDT wordt het versterken van de samenleving vaak gekoppeld aan het versterken van *sociale cohesie*. Sociale cohesie gaat om een zekere verbondenheid tussen burgers en bestaat uit verschillende dimensies.

MDT kan gezien worden als middel om sociale cohesie te bevorderen. Dit gebeurt via een samenspel van de verschillende pijlers: binnen MDT zetten deelnemers zich vrijwillig in voor de ander en/of de samenleving, ontmoeten ze mensen uit verschillende leefwerelden en via talentontwikkeling wordt gewerkt aan het ontwikkelen van zelfvertrouwen en vaardigheden bij jongeren. Hierdoor wordt verondersteld dat hun algemene vertrouwen in de toekomst omhoog gaat en ze zich meer geëquipeerd voelen voor sociale en/of politieke participatie. Daarmee kan MDT gezien worden als een instrument in het arsenaal van de Rijksoverheid om sociale cohesie te bevorderen. Waar het aannemelijk en logisch te beredeneren is dat MDT een bijdrage levert aan (bepaalde dimensies van) sociale cohesie, is onderzoek waarin deze bijdrage wordt bewezen nog niet uitgevoerd.

Het rapport toont dat MDT vooral impact heeft over de as van de drie pijlers en jongerenparticipatie. Voor de bredere impact op maatschappelijke thema's en de samenleving als geheel is (op dit moment) minder bewijs.

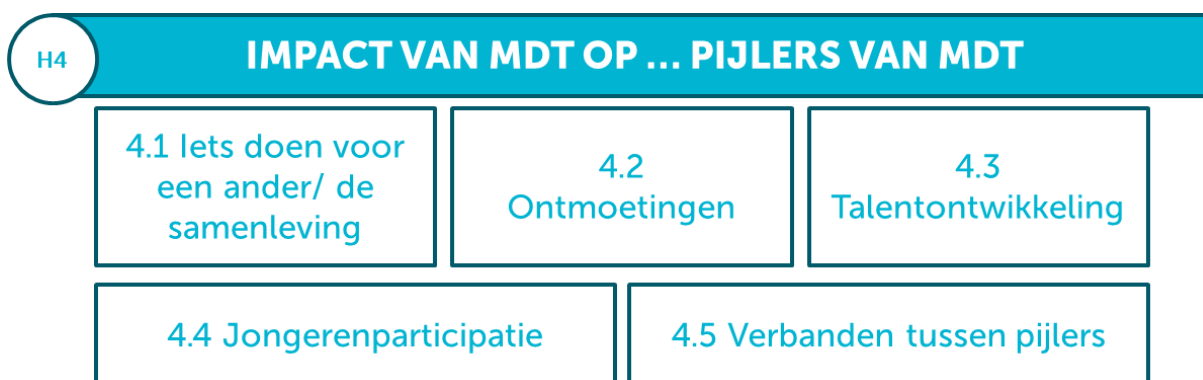
De impact over de as van de pijlers wordt aangetoond via verschillende korte termijn effecten, zo gaat één op de zeven jongeren vrijwilligerswerk doen na afloop van MDT en meer dan de helft van de jongeren ontdekt beter wat zij leuk vinden en waar zij goed in zijn.

Naast deze waardevolle korte termijn effecten die direct bewijs geven van de effectiviteit van MDT, zijn binnen de pijlers werkzame elementen deels geborgd die zorg dragen over effectiviteit over de lange termijn.

HOOFDSTUK

4. IMPACT “BINNEN” MDT

In dit hoofdstuk staat de impact van MDT op de drie pijlers van het programma centraal. Ook wordt de inofficiële vierde pijler, jongerenparticipatie, hier besproken en besteed subhoofdstuk 4.5 aandacht aan de verbanden tussen de pijlers.

4.1 Iets doen

Iets doen voor een ander en/of de samenleving (hierna: *iets doen*) is één van de drie pijlers binnen MDT. Deze pijler moet geborgd zijn binnen de aanpak van ieder MDT-project.

De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op:

- Onderzoek pijler iets doen voor een ander of de samenleving. Impact Centre Erasmus & Afdeling Buitengewone Zaken. (2024). *Rapport niet online beschikbaar, samenvatting in [onderzoeksrapport 2024](#)*.
- MDT & Burgerschap. Impact Centre Erasmus. (2023). *[Rapport](#) online beschikbaar*.
- Gegevens jongerenenquête. Verian. (2024). *Data niet publiekelijk toegankelijk*

Wat is het?

De pijler *iets doen* neemt in vergelijking met de andere pijlers een bijzondere positie in. Waar *talentontwikkeling* en *ontmoetingen* duidelijke concepten zijn die ook in de wetenschappelijke literatuur terugkomen, geldt dat niet voor de term 'iets doen'. Een belangrijke afweging in de keuze voor de titel van deze pijler was om weg te blijven van de beladen term 'vrijwilligerswerk'. Van deze term is namelijk bekend dat dit niet resoneert en aansluit bij jongeren. De pijler wordt echter vaak in verband gebracht met vrijwillige inzet van jongeren, wat veelal gezien kan worden als 'vrijwilligerswerk'.

Het doel van de pijler *iets doen* is tweeledig. Ten eerste is het de bedoeling dat jongeren zich gedurende hun MDT-project vrijwillig inzetten. Tegelijkertijd beoogt MDT jongeren ook te stimuleren om zich (na MDT) vrijwillig te blijven inzetten. Er is specifiek gekozen om te spreken over vrijwillige inzet in deze doelstelling. Dit is breder dan vrijwilligerswerk doen. Uiteindelijk is het MDT te doen om jongeren bewust maken van hun maatschappelijke positie en hen helpen om concreet bij te dragen aan anderen en/of de maatschappij.

Om te bevorderen dat mensen bereid zijn om vrijwillig bij te dragen zijn drie elementen belangrijk:

- **Waarden:** dit zijn de onderliggende normen, overtuigingen en idealen die mensen hebben. Deze geven richting aan het handelen van mensen in de samenleving. Waarden kunnen mensen stimuleren zich vrijwillig in te zetten. Voorbeeld van dit soort waarden zijn solidariteit, verantwoordelijkheid en rechtvaardigheid.
- **Vaardigheden:** om je vrijwillig in te kunnen zetten voor anderen of de samenleving zijn ook bepaalde vaardigheden belangrijk. Bijvoorbeeld empathisch vermogen, samenwerkingsvaardigheden of zelfvertrouwen.
- **Gedrag:** dit is de zichtbare inzet of betrokkenheid ten behoeve van anderen en/of de samenleving. Uitingvormen hiervan zijn bijvoorbeeld vrijwilligerswerk,

geefgedrag of politieke participatie. De mate waarin iemand beschikbaar is qua tijd en (financiële) ruimte heeft ook invloed op het uiteindelijke gedrag.

Deze waarden, vaardigheden en gedrag beïnvloeden elkaar. Door te oefenen met bepaald gedrag zoals vrijwilligerswerk ontwikkel je bijvoorbeeld vaardigheden.

Binnen de verschillende MDT-projecten wordt de pijler *iets doen* verschillend geïnterpreteerd en ingevuld door projecten. In veel gevallen bepaalt de jongere zelf (voor een deel) hoe hij/zij de pijler *iets doen* wil invullen. Ook zijn er projecten waarbij gedurende het hele MDT-traject één activiteit bij één organisatie centraal staat, maar zijn er ook projecten waarbij jongeren allerlei verschillende activiteiten bij verschillende organisaties uitvoeren. Er zijn projecten waarbij de tijdsinvestering aan de pijler *iets doen* minimaal is ten opzichte van de andere twee pijlers en er zijn MDT-projecten waarbij de pijler *iets doen* juist het voornaamste deel van de 80 uur in beslag neemt. Deze voorbeelden tonen dat er een grote verscheidenheid bestaat qua invullingen binnen de pijler *iets doen*.

Deze ruimte wordt geboden door MDT, aangezien er geen kaders gesteld zijn waaraan moet worden voldaan binnen de pijler *iets doen*. Dat is deels verklaarbaar: om alle jongeren in Nederland te kunnen bedienen is een brede invulling van MDT en de pijler *iets doen* nodig aangezien de ene jongere andere behoeften heeft dan een ander. Tegelijkertijd is het de vraag of alle huidige invullingen inderdaad passend zijn binnen de pijler *iets doen*.

Wat weten we?

De beoogde impact van de pijler *iets doen* bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste richt de pijler zich op het stimuleren van directe vrijwillige inzet tijdens het MDT-traject. Ondanks de grote variatie in de invulling van deze inzet – en de discussie over in hoeverre al deze invullingen als passend worden beschouwd binnen MDT – is vrijwillige inzet een verplicht onderdeel van ieder traject. Daarmee kan worden gesteld dat jongeren zich, door deel te nemen aan MDT, daadwerkelijk vrijwillig inzetten. In die zin wordt invulling gegeven aan het eerste doel van deze pijler.

Ten tweede beoogt MDT jongeren te stimuleren om zich ook na afloop van hun traject vrijwillig te blijven inzetten. Het vaststellen van deze lange termijn impact is complexer, aangezien er beperkt zicht is op het gedrag van jongeren ná hun deelname. Wel wordt bij de start en afronding van MDT via de jongerenvragenlijst gemeten in hoeverre jongeren het belangrijk vinden om iets te doen voor anderen, dan wel voor hun buurt of stad. Op beide stellingen is een toename zichtbaar. Het aandeel jongeren dat aangeeft het belangrijk te vinden om iets te doen voor een ander stijgt van 91% aan het begin naar 94% aan het eind van hun MDT-traject. Voor de stelling over inzet voor de stad of buurt stijgt dit percentage van 79% naar 86%. Deze ontwikkeling duidt op een versterking van de burgerschapswaarden onder jongeren: de onderliggende overtuigingen die motivatie geven tot maatschappelijke betrokkenheid.

In de jongerenvragenlijst wordt daarnaast zowel aan de start als het eind van het traject gevraagd of jongeren weten hoe ze anderen kunnen helpen. Dit raakt aan burgerschapsvaardigheden. Bij de start is 90% van de jongeren het eens met deze stelling, aan het einde is dit gestegen tot 94%.

Naast de toename van burgerschapswaarden en -vaardigheden, welke een voorspeller zijn van eventuele toekomstige vrijwillige inzet, wordt in de jongerenvragenlijst ook gevraagd of jongeren zich direct na hun MDT blijven inzetten (gedrag). Hieruit blijkt dat 15% van de jongeren direct na afloop van hun MDT-project vrijwilligerswerk blijft doen; waarvan 8% bij de MDT-organisatie en 7% ergens anders. Dit is naar verwachting een onderschatting aangezien dit enkel betrekking heeft op de jongeren die direct na afloop van hun MDT-project als vrijwilliger aan de slag gaan. Wanneer jongeren na verloop van tijd vrijwilligerswerk gaan doen is dat niet terug te zien in deze cijfers.

Conclusie: Het is duidelijk dat jongeren door MDT in aanraking komen met vrijwillige inzet, aangezien dit een vereiste is in de subsidieaanvraag. Daarnaast is er bewijs dat jongeren gedurende hun MDT een toename laten zien van burgerschapswaarden en burgerschapsvaardigheden. Er is bewijs dat een beperkt deel van de deelnemende jongeren zich direct na MDT blijven inzetten voor een ander en/ of de samenleving (burgerschapsgedrag).

Wat verwachten we?

In tabel 2 wordt weergegeven welke werkzame elementen van belang zijn om de vrijwillige inzet onder jongeren te bevorderen.

Tabel 2 – Overzicht werkzame elementen binnen de pijler iets doen.

Werkzaam element	Borging binnen MDT
Contact en waardering vanuit de ander voor wie de jongere zich inzet.	Onbekend: Dit is afhankelijk van wat de jongere precies doet en voor wie. Hierover kunnen geen algemeen geldende uitspraken worden gedaan voor heel MDT.
Uitleg geven wanneer waardering minder zichtbaar/ duidelijk is voor de jongere.	Onbekend: Het is niet duidelijk in hoeverre MDT-projecten hier werk van maken. Wel ontvangen jongeren persoonlijke begeleiding, wat een goede plek kan zijn om op waardering te reflecteren en hier uitleg over te geven, maar het is onbekend in hoeverre dat gebeurt.
Diversiteit aan activiteiten vergroot de kans op een positieve ervaring.	Beperkt geborgd: Sommige MDT-projecten kiezen er bewust voor een diversiteit aan activiteiten aan te bieden. Tegelijkertijd is dit geen voorwaarde van MDT en zijn er projecten die geen diversiteit hebben in de activiteiten.

Koppeling met eigen ontwikkeling. Door <i>iets doen</i> te koppelen aan de eigen ontwikkeling kan de bereidwilligheid worden gestimuleerd.	Geborgd: Gezien MDT-projecten zowel bijdragen aan de pijler <i>talentontwikkeling</i> als <i>iets doen</i> is de kans groot dat er aandacht is voor het gehele MDT-traject van de jongere en de samenhang tussen <i>iets doen</i> en ontwikkeldoelen.
Flexibiliteit bieden.	Beperkt geborgd: Aansluiten bij de leefwereld en mogelijkheden van jongeren is noodzakelijk voor een MDT om jongeren op vrijwillige basis aan zich te binden. Het is bekend dat MDT-projecten het programma zo inrichten dat het kan meebewegen met de jongere. Er zijn echter ook voorbeelden bekend waar het programma meer rigide is.
Activiteiten aansluiten op interesses van jongeren. <i>Wanneer jongeren activiteiten leuk vinden wordt de drempel van 'geen tijd' lager. Het is eenvoudiger motivatie te vinden voor iets wat je leuk vindt.</i>	Beperkt geborgd: Sommige projecten besteden veel aandacht aan het matchen van activiteiten met de interesses van jongeren. Tegelijkertijd zijn er ook projecten waar hier minder of geen aandacht aan wordt besteed.

Conclusie: Van veel van de werkzame elementen is niet duidelijk in hoeverre deze op dit moment terugkomen binnen MDT. Het is goed mogelijk dat deze werkzame elementen in sommige projecten goed geborgd zijn, maar het kan ook zijn dat MDT-projecten hier nog niets of weinig mee doen.

Aanbevelingen voor MDT

Beleidskeuzes maken

Op dit moment wordt de pijler *iets doen* divers ingevuld door MDT-projecten. Dit is ook belangrijk en verklaarbaar, MDT wil er immers zijn voor alle jongeren in Nederland. Tegelijkertijd kan het waardevol zijn om een aantal duidelijkere kaders mee te geven. Immers, wanneer MDT er inderdaad voor wil zorgen dat jongeren ook op langere termijn zich vrijwillig blijven inzetten is het bijvoorbeeld van belang dat jongeren waardering en plezier ervaren tijdens *iets doen*.

Hierin zal gezocht moeten worden naar balans, aan de ene kant is het van belang dat er ruimte blijft binnen de pijler *iets doen* om aan te sluiten op interesses van diverse jongeren. Aan de andere kant kunnen kaders helpen de impact binnen deze pijler te vergroten.

Werkzame elementen borgen

Er zijn een aantal werkzame elementen geïdentificeerd die bijdragen aan het succesvol invullen van de pijler *iets doen*. Door deze werkzame elementen te delen met het MDT-netwerk worden zij in staat gesteld om effectiever bij te dragen aan de pijler *iets doen*.

Daarnaast is op dit moment niet duidelijk in hoeverre werkzame elementen al worden geborgd. Het is relevant om hier centraal meer inzicht in te krijgen.

Direct bewijs verzamelen

Over de componenten bereidwilligheid en bekwaamheid wordt al wat direct bewijs verzameld door middel van de jongerenvragenlijst. Eventueel kan dit nog uitgebreid worden met als doel om een beter beeld te vormen waarom sommige jongeren wel vrijwilligerswerk gaan doen direct na MDT en anderen niet. Dit inzicht kan vervolgens helpen om bij te sturen zodat uiteindelijk meer jongeren worden gestimuleerd om zich blijvend vrijwillig in te zetten na MDT.

4.2 Ontmoetingen

Ontmoetingen is één van de drie pijlers binnen MDT. Deze pijler moet geborgd zijn binnen de aanpak van ieder MDT-project.

De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op:

- Ontmoetingen binnen MDT. Impact Centre Erasmus. (2023). [Rapport](#) online beschikbaar.
- Gegevens jongerenvragenlijst. Verian. (2024). *Data niet publiekelijk toegankelijk*

Wat is het?

Ontmoetingen komen voor in veel verschillende soorten en maten. Van korte, eenmalige ontmoetingen tot langdurige en intensieve ontmoetingen. Een ontmoeting is geen doel op zichzelf, vaak wordt met een ontmoeting een ander doel beoogd. Het doel van de pijler *ontmoetingen* binnen MDT is om **sociaal contact** te bevorderen. Dat houdt in dat MDT betekenisvolle ontmoetingen wil stimuleren tussen mensen van diverse leefwerelden, zoals verschillende etnische, culturele of religieuze achtergrond. Met de ontmoetingen wordt beoogd dat mensen elkaar beter leren begrijpen en waarderen, waardoor op den duur de sociale cohesie wordt vergroot en de spanningen tussen groepen worden verminderd.

Het is een misvatting dat meer sociaal contact automatisch leidt tot meer of diepere betekenis. Vaak wordt gedacht dat een groter aantal ontmoetingen, of intensiever contact, vanzelf bijdraagt aan betekenisvolle relaties. In de praktijk blijkt dit echter niet altijd het geval.

Ontmoetingen kunnen ook averechts werken: ze kunnen bestaande vooroordelen bevestigen of zelfs nieuwe stereotypen versterken. Daarnaast is intensief contact niet voor iedereen haalbaar of wenselijk – bijvoorbeeld vanwege persoonlijke grenzen, levensfase of sociale voorkeuren.

Om sociaal contact tussen verschillende groepen te bevorderen, is het uiteraard nodig dat mensen elkaar ontmoeten. Maar het feit dat een ontmoeting plaatsvindt, leidt niet automatisch tot meer begrip of waardering voor elkaar. Zeker ontmoetingen tussen mensen uit verschillende sociale groepen – en zeker voor jongeren die nog volop bezig zijn met het ontwikkelen van hun sociale vaardigheden – vragen om een zorgvuldige en doordachte aanpak. In een aanpak voor het bevorderen van sociaal contact middels ontmoetingen is het dan ook nodig om specifiek aandacht te hebben voor het fenomeen 'vooroordelen'. Vooroordelen zijn negatieve evaluaties, overtuigingen, gevoelens of intenties richting anderen vanwege het feit dat ze horen bij bepaalde sociale groepen. Deze kunnen het contact tussen groepen ernstig in de weg zitten. Vooroordelen beïnvloeden sociale ervaringen en dragen bij aan spanningen tussen groepen en sociale uitsluiting.

Wat weten we?

De pijler *ontmoetingen* krijgt verplicht invulling binnen ieder MDT-project. Uit de data vanuit de jongerenvragenlijst blijkt ook dat jongeren via MDT ontmoetingen hebben met mensen van een andere afkomst, leeftijd of opleidingsniveau:

- 80% van de jongeren ontmoet mensen met een andere afkomst
- 84% van de jongeren ontmoet mensen van een andere leeftijd
- 77% van de jongeren ontmoet mensen met een ander opleidingsniveau

In totaal geeft 95% van de jongeren aan dat zij een ontmoeting hebben gehad met iemand uit minimaal 1 van deze categorieën.

MDT is dus een goed middel om mensen te ontmoeten. Dit is echter nog een zogenaamde output. Deze percentages zeggen nog niets over het effect van die ontmoetingen, oftewel of de ontmoetingen ook leiden tot betekenisvol sociaal contact. Uit kwalitatief onderzoek komt anekdotisch bewijs naar voren waarin jongeren het effect van de pijler *ontmoetingen* benadrukken:

"MDT heeft mij veranderd, want ik ben met mensen in aanraking gekomen die ik normaal anders nooit zou ontmoeten." – MDT jongere (2023)

Verder wordt in de jongerenvragenlijst binnen MDT ook de volgende stelling voorgelegd aan jongeren: *'ik ontmoet graag mensen die anders zijn dan ikzelf'*. In de vragenlijst bij de start van het traject geeft 82% aan het hier mee eens te zijn, aan het einde is dit gestegen naar 88%. Een groot percentage ontmoet dus graag mensen die anders zijn dan henzelf voor ze starten aan een MDT.

Conclusie: Het is duidelijk dat MDT een goed middel is om verschillende mensen te ontmoeten. Het overgrote deel van de MDT-deelnemers ontmoet mensen van een andere afkomst, leeftijd en opleidingsniveau. Verder zijn deelnemers aan het einde van het traject positiever over het ontmoeten van mensen die anders zijn dan henzelf.

Wat is aannemelijk

Om ontmoetingen te faciliteren die het sociaal contact tussen verschillende sociale groepen bevorderen is een gedegen aanpak nodig. Vanuit de literatuur zijn verschillende werkzame elementen geïdentificeerd die MDT-projecten kunnen toepassen om te zorgen voor deze betekenisvolle ontmoetingen en voor het verminderen van vooroordelen. Deze zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3 – Overzicht werkzame elementen binnen de pijler ontmoetingen

Werkzaam element	Geborgd binnen MDT
Algemene werkzame elementen	
Gelijke status tussen groepen creëren tijdens het contact.	Beperkt geborgd: Er is een beperkt aantal projecten die in de subsidieaanvraag concreet benoemen dat er in het project gezorgd wordt voor een sfeer van veiligheid en gelijkwaardigheid.
Samenwerking tussen groepen.	Geborgd: Dit is iets dat veel terugkomt binnen MDT. Alle jongeren die meedoen aan MDT doen iets voor een ander of de samenleving. In bijna alle gevallen wordt dit in groepsverband gedaan waarin jongeren met elkaar samenwerken.
Steun vanuit institutionele autoriteiten, normen en gewoonten. <i>Wanneer jongeren het gevoel hebben dat belangrijke volwassenen, zoals docenten of begeleiders, positieve ontmoetingen tussen verschillende groepen aanmoedigen, staan ze daar zelf ontvankelijker voor. Dat vergroot de kans dat zo'n ontmoeting ook daadwerkelijk waardevol wordt.</i>	Niet geborgd: Op basis van de beschikbare data is er geen informatie in hoeverre bijvoorbeeld jongerenbegeleiders of coaches zich hier positief over uitlaten.
Werkzame elementen in het verminderen van vooroordelen	
Werk aan empathie.	Geborgd: Binnen 28% van de MDT-projecten uit ronde 5a en 98% uit ronde 2023 geven dit aan als aandachtspunt in hun aanpak van <i>ontmoetingen</i> . De aanname is dat doordat jongeren anderen ontmoeten zij meer empathie ontwikkelen voor deze anderen.
Voorkom 'intergroup anxiety' – <i>Intergroup anxiety</i> gaat over het feit dat contact met een andere groep spanning en angst met zich kan meebrengen. Dit kan de ontmoeting belemmeren, daarom is het belangrijk dit zoveel mogelijk te voorkomen.	Niet geborgd: Er zijn geen voorbeelden bekend van projecten die hier nadrukkelijk aandacht aan besteden.
Zorg voor gradatieverschillen om 'subtyping' te voorkomen - <i>Subtyping</i> houdt in dat er een subcategorie wordt gemaakt voor leden van een groep die niet voldoen aan het stereotype beeld, zij vormen dan de 'uitzondering op de regel'	Niet geborgd: Binnen MDT zijn er veel projecten die zich richten op uiteenlopende doelgroepen. Maar het is niet duidelijk in hoeverre MDT-projecten specifiek aandacht hebben voor het voorkomen van 'subtyping'

Conclusie: Slechts een beperkt aantal werkzame elementen lijkt binnen MDT goed geborgd. Uit de subsidieaanvragen blijkt dat veel MDT-projecten geen expliciete of doordachte aanpak hanteren als het gaat om de pijler *ontmoetingen*. Hierdoor is het onzeker in hoeverre de ontmoetingen binnen MDT daadwerkelijk leiden tot sociale verbinding tussen mensen uit verschillende groepen.

Aanbevelingen voor MDT

Beleidskeuzes maken

MDT heeft duidelijke keuzes gemaakt in het doel wat zij beogen met ontmoetingen, namelijk het sociale contact tussen verschillende groepen bevorderen. Een vervolgvraag is wanneer dit 'goed genoeg' is. Is bijvoorbeeld het faciliteren van een ontmoeting tussen jongeren van verschillende leeftijden voldoende?

Werkzame elementen borgen

Er zijn tal van werkzame elementen gevonden die door MDT-projecten ingezet kunnen worden om de kans te vergroten dat er betekenisvolle ontmoetingen plaatsvinden waarin jongeren in contact komen met mensen van verschillende sociale groepen. Veel van deze werkzame elementen worden op dit moment niet of nauwelijks geborgd binnen MDT.

Direct bewijs verzamelen

Op basis van de huidige data wordt duidelijk dat ontmoetingen met verschillende mensen plaatsvinden. Er is binnen MDT dus contact tussen mensen van verschillende groepen. Het is echter niet duidelijk of dit ook leidt tot meer begrip en waardering voor anderen. Indien gewenst kan MDT via de jongerenvragenlijst meer uitvragen over het effect op contact met en begrip van mensen uit een andere sociale groep.

4.3 Talentontwikkeling

Talentontwikkeling is één van de drie pijlers binnen MDT. Deze pijler moet geborgd zijn binnen de aanpak van ieder MDT-project.

De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op:

- Talentontwikkeling binnen MDT. Impact Centre Erasmus. (2024). [Rapport](#) online beschikbaar.
- Gegevens jongerenvragenlijst. Verian. (2024). *Data niet publiekelijk toegankelijk*
- Effectevaluatie Maatschappelijke Diensttijd (MDT). CBS. (2023). [Rapport](#) online beschikbaar.

Wat is het?

Talentontwikkeling is nodig om (onbewuste) vermogens (=talenten) te ontwikkelen. Door *talentontwikkeling* worden deze (onbewuste) vermogens zichtbare talenten. De vermogens kunnen gaan over onder andere zelfbewustzijn, identiteit, talenten, zelfvertrouwen, etc. Deze brede definitie van *talentontwikkeling* omvat daarmee ook persoonlijke ontwikkeling.

Omdat *talentontwikkeling* een breed concept is, is er in het onderzoek naar *talentontwikkeling* voor gekozen om te verdiepen op een aantal onderdelen van *talentontwikkeling*:

- **Zelfontdekking**: proces van inzicht krijgen in eigen vaardigheden, interesses en waarden.
- **Weerbaarheid**: ondanks tegenslagen en stressvolle situaties blijven functioneren, of terugveren na tegenslagen of moeilijke situaties.
- **Zelfvertrouwen**: zelfbewustzijn of persoonlijke zekerheid van vaardigheden, talenten, capaciteiten etc.
- **Vaardighedenontwikkeling**: ontwikkelen van vermogens die een persoon in staat stelt een bepaalde taak of activiteit uit te voeren, waaronder bepaalde kennis en/of kunde.
- **Activatie richting de arbeidsmarkt**: het helpen en stimuleren van jongeren om keuzes te kunnen maken ten aanzien van een vervolgopleiding of beroep.

Samenvattend kan *talentontwikkeling* op meerdere niveaus en in verschillende vormen plaatsvinden. Door deze brede benadering sluit MDT aan bij de uiteenlopende behoeften en ontwikkelfases van jongeren.

Wat weten we?

Voor drie van de vijf effectgebieden – zelfontdekking, vaardighedenontwikkeling en activatie richting de arbeidsmarkt – is er bewijs beschikbaar vanuit de data uit de jongerenvragenlijst.

Met betrekking tot zelfontdekking blijkt dat 52% van de jongeren door MDT beter weet wat hij/zij leuk vindt. 55% weet beter wat hij/zij kan. Deze cijfers tonen aan dat MDT ervoor zorgt dat jongeren meer inzicht krijgen in hun eigen vaardigheden en interesses, wat onderdeel is van zelfontdekking.

Binnen vaardighedenontwikkeling zijn ook diverse cijfers beschikbaar. Zo geven jongeren na hun MDT-traject aan:

- 64% van de jongeren ontwikkelde zijn of haar vaardigheden
- 63% leerde veel
- 57% van de jongeren kan nieuwe dingen door MDT.

Deze cijfers tonen aan dat MDT ervoor zorgt dat jongeren in een (beperkte) meerderheid van deelnemers hun vaardigheden tijdens MDT heeft kunnen ontwikkelen.

Voor activatie richting de arbeidsmarkt, binnen het onderwijs ook wel bekend als loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB), is ook direct bewijs beschikbaar vanuit de jongerenvragenlijst. De stellingen die binnen het impactgebied 'zelfontdekking' vallen hebben namelijk raakvlakken met activatie richting de arbeidsmarkt. Zo is 'beter weten wat je kan' (55%) en 'beter weten wat je leuk vindt' (52%) onderdeel van loopbaanoriëntatie op scholen. Daarnaast wordt in de jongerenvragenlijst aan de start en bij afronding van hun MDT-traject gevraagd of zij weten wat voor werk zij later willen doen. In de T0 is 74% het hiermee eens, in de T1 is dit gestegen naar 80%. De volgende quote van een deelnemer aan MDT illustreert dit:

"Ik wist tijdens het doen van mijn VWO al dat ik geneeskunde wilde studeren, maar door mijn tijd bij de spoedeisende hulp [onderdeel van MDT-traject deelnemer] heeft dit het alleen maar bevestigd. Ik heb daar geleerd sneller te handelen, en kon al mijn vragen stellen aan de medewerkers. Dit heeft mij goed voorbereid op mijn vervolgopleiding" – MDT jongere (2023)

Verder geven sommige jongeren direct effecten op activatie richting de arbeidsmarkt aan. 8% geeft aan door MDT een baan gevonden te hebben, 12% gaat door MDT een opleiding volgen en 9% gaat een stage doen als gevolg van MDT.

Voor zelfvertrouwen is er beperkt bewijs. Een aspect van zelfvertrouwen is zelfregie, dit gaat over het gevoel van controle over het eigen leven. Dit aspect wordt bemeten door middel

van stellingen uit de jongerenvragenlijst. 90% van de jongeren geeft aan dat ze vertrouwen hebben in de toekomst in de T1 vragenlijst. In de T0 ligt dit percentage lager op 86%. Verder is 91% het eens met de stelling 'ik heb het gevoel dat ik zelf kan bepalen wat er in mijn leven gebeurt'.

Voor weerbaarheid wordt geen direct bewijs verzameld via de vragenlijsten van MDT.

In 2022 heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) samen met MDT een effectevaluatie uitgevoerd. MDT-deelnemers ontvingen een speciale uitnodiging om mee te doen aan het bestaande tweejaarlijkse CBS-onderzoek 'Sociale Samenhang'. Aan dat onderzoek doen standaard jongeren uit Nederland mee. Door de toevoeging van een groep MDT-deelnemers en enkele additionele vragen, konden MDT-deelnemers vergeleken worden met jongeren die niet aan MDT hadden deelgenomen. Uit dit onderzoek van CBS komt naar voren dat MDT significant samenhangt met een sterke talentontwikkeling van jongeren. Jongeren die aan MDT hebben deelgenomen weten bijvoorbeeld beter wat hun kwaliteiten zijn en kunnen goed omgaan met situaties die anders lopen dan verwacht in vergelijking met jongeren die niet aan MDT hebben deelgenomen.

Conclusie: Voor drie van de vijf effectgebieden wordt direct bewijs verzameld. Dit laat zien dat onderdelen van zelfontdekking, vaardighedenontwikkeling en activatie richting de arbeidsmarkt worden bevorderd door MDT, al is het soms slechts bij de helft van de deelnemende jongeren. Voor zelfvertrouwen en weerbaarheid is onvoldoende tot geen bewijs.

Wat is aannemelijk?

Om succesvol bij te dragen aan de vijf effectgebieden zijn werkzame elementen van belang. Vanuit de literatuur zijn verschillende werkzame elementen geïdentificeerd die MDT-projecten kunnen toepassen om te zorgen voor bij te dragen aan de effectgebieden. De werkzame elementen hieronder zijn verdeeld over deze vijf effectgebieden.

Tabel 4 – Overzicht werkzame elementen binnen de pijler talentontwikkeling

Werkzame elementen	Borging binnen MDT
Zelfontdekking	
Plezier. – <i>Het is belangrijk dat jongeren activiteiten en talenten ontdekken die plezier en voldoening bieden.</i>	Beperkt geborgd: Een groot deel van de jongeren die meedoet aan MDT heeft een plezierige ervaring (72%), het is niet geheel duidelijk in hoeverre dit ook geldt voor specifiek zelfontdekking.
Inzicht krijgen in eigen waarden.	Beperkt geborgd: Het is goed te beargumenteren dat MDT-projecten helpen om jongeren bewust te maken van de waarden die voor hen belangrijk zijn. Bijvoorbeeld door het doen van vrijwilligerswerk kunnen jongeren tot het inzicht komen dat iets doen voor een ander waardevol is. Er is echter geen

	systematische uitvraag hierover naar jongeren of projecten op dit onderwerp.
Ontdekken van passies en intrinsieke motivaties.	Geborgd: Veel MDT-projecten zetten in op dit werkzame element. Zo geeft 98% van de MDT-projecten aan zich hierop te richten en geeft 48% van de jongeren aan door MDT beter wat ze leuk vinden.
Experimenteer met denkbeeldige toekomstversie van jezelf.	Onbekend: Er is op dit moment geen zicht of dit al gebeurt.
Reflecteer op succesvolle ervaringen.	Geborgd: Reflectie is binnen MDT iets dat regelmatig terugkomt. Jongeren hebben standaard een coach/begeleider met wie zij regelmatig spreken. In dit soort gesprekken is ruimte voor reflectie. 78% van de jongeren geven aan goed begeleid te worden tijdens MDT.
Verkrijgen van feedback.	Geborgd: Jongeren hebben binnen MDT vaak een coach/begeleider die zij regelmatig spreken. Binnen deze gesprekken is ook ruimte voor feedback, het is daarmee zeer aannemelijk dat jongeren die aan MDT deelnemen ook feedback ontvangen op hun ontwikkeling.
Oefening baart kunst.	Geborgd: MDT wordt door jongeren vaak gezien als plek om te kunnen experimenteren zonder dat dit direct in een laag cijfer resulteert. MDT kan dus zeker een fijne plek zijn voor jongeren waar zij kunnen oefenen en leren.
Weerbaarheid	
Combinatie van didactische en dialectische methoden	Geborgd: Dit is een combinatie die zeer waarschijnlijk veelvuldig voorkomt binnen MDT. Wel is hierop weinig zicht in hoeverre het ook echt gebeurt. Veel projecten geven bepaalde trainingen en workshop gedurende het traject. Tegelijkertijd is er ook een coach of begeleider met wie de jongere in gesprek gaat over zijn of haar ontwikkeling en leerdoelen.
Intensievere interventies, waarin meermaals contact is.	Geborgd: MDT kan gezien worden als redelijk intensieve interventie. Jongeren zien elkaar en hun begeleider behoorlijk regelmatig over een periode van enkele maanden.
Focus op krachten en capaciteiten die iemand al heeft.	Geborgd: Dit is iets wat binnen MDT veelvuldig gebeurt. Veel trajecten zetten erop in dat jongeren ontdekken waar ze goed in zijn en wat ze leuk vinden

	om dit vervolgens verder te gaan ontwikkelen gedurende het MDT-traject.
Ouders betrekken.	Niet geborgd: Er zijn weinig voorbeelden bekend waarin MDT-projecten actief ouders betrekken. Het MDT-traject focust zich over het algemeen op de jongeren en diens ontwikkeling. Er is weinig aandacht voor het betrekken van ouders.
Vaardigheden ontwikkelen	
Duidelijke doelen en verwachtingen	Beperkt geborgd: Dit is afhankelijk per MDT-project. Sommige projecten beschrijven in hun aanpak duidelijk dat zij werken met heldere, vooraf opgestelde doelen voor jongeren waar ze gedurende hun traject aan werken. Het is echter niet zo dat dit geldt voor ieder MDT-project.
Jongeren ontvangen feedback.	Geborgd: Jongeren hebben binnen MDT doorgaans een coach/begeleider die zij regelmatig spreken. Binnen deze gesprekken is er ruimte voor het geven van feedback met betrekking tot het ontwikkelen van bepaalde vaardigheden.
Flexibiliteit in interventies.	Beperkt geborgd: Over het algemeen vinden MDT-projecten het belangrijk om naar jongeren te luisteren en hun behoeften mee te nemen. Ook rondom <i>talentontwikkeling</i> zijn projecten vaak op zoek naar welke trainingen het meest relevant zijn voor jongeren. Tegelijkertijd zijn er ook projecten die meer rigide zijn en een vast <i>talentontwikkeling</i> aanbod hebben voor hun deelnemende jongeren.
Zelfvertrouwen	
Behoeftte gestuurd werken.	Geborgd: De behoeften van jongeren zijn een belangrijk onderdeel in het vormgeven van MDT. MDT-projecten geven aan dat de behoeften van jongeren van groot belang zijn in het vormgeven van hun programma's, bijvoorbeeld in het vormgeven van het trainingsaanbod.
Een gecombineerde aanpak hanteren tussen zowel persoonlijke als sociale aspecten.	Geborgd: Binnen MDT is zelden sprake van 1 soort methode die wordt toegepast. Jongeren ontwikkelen verschillende kanten van zichzelf. Zowel de persoonlijke ontwikkeling als sociale ontwikkeling komen in MDT-trajecten terug middels de pijlers <i>talentontwikkeling</i> en <i>ontmoetingen</i> .
De sociale omgeving betrekken.	Niet geborgd: Dit is iets dat niet of nauwelijks gebeurt binnen MDT. MDT is gericht op de jongeren en diens individuele ontwikkeling. Het betrekken van

	de sociale omgeving speelt hier doorgaans geen of slechts een beperkte rol in.
Activatie richting de arbeidsmarkt	
Ouders zijn betrokken.	Niet geborgd: MDT richt zich op jongeren en zijn/haar eigen ontwikkeling. Ouders worden hier niet (of mogelijk slechts een zeer beperkt aantal MDT-projecten) bij betrokken.
Voldoende informatie over het maken van studie-/beroepskeuze.	Niet geborgd: Zover bekend levert MDT hier geen actieve bijdrage aan.
Verbinding maken met de praktijk. – <i>Dit kan bijvoorbeeld door stages of meeloopdagen.</i>	Beperkt geborgd: Binnen MDT doen jongeren praktijkervaring op via de pijler <i>iets doen</i> , maar in hoeverre deze praktijkervaring waarde heeft voor de activatie richting arbeidsmarkt is onbekend.
De leerling heeft zelf een actieve rol.	Geborgd: Jongeren gaan 'iets doen voor anderen of de samenleving' bij MDT, hierbij hebben zij een actieve rol. Daarnaast is jongerenparticipatie van groot belang binnen MDT.
Ruimte voor reflectie.	Beperkt geborgd: Binnen MDT vinden gesprekken plaats tussen begeleider en deelnemer. Hierin wordt soms expliciet reflectie op arbeidservaringen meegenomen, maar dit is niet standaard binnen alle MDT projecten.
Omgaan met verschillende verwachtingspatronen.	Beperkt geborgd: School en thuis kunnen verschillende verwachtingen hebben. Omdat MDT vrijwillig is kan het jongeren helpen om zelf te leren kiezen.

Conclusie: Een krappe minderheid van werkzame elementen (11 van de 23) worden binnen MDT geborgd, 7 werkzame elementen zijn beperkt geborgd. Hiermee wordt aannemelijk gemaakt dat MDT-projecten impact maken *talentontwikkeling* van jongeren.

Aanbevelingen voor MDT

Beleidskeuzes maken

Er is direct bewijs voor impact op enkele onderdelen van *talentontwikkeling*, en daarnaast is het aannemelijk dat verschillende werkzame elementen binnen MDT zijn geborgd. Tegelijkertijd blijft de vraag wanneer dergelijk bewijs als voldoende overtuigend wordt beschouwd. Zo geeft op het onderdeel zelfontdekking momenteel 55% van de jongeren aan beter te weten wat zij kunnen, en 52% dat zij beter weten wat zij leuk vinden. De vraag is in hoeverre deze percentages aansluiten bij de ambities van MDT, en of er wordt gestreefd naar hogere scores op deze uitkomsten.

Werkzame elementen borgen

Een kleine minderheid van de werkzame elementen wordt momenteel geborgd binnen MDT. Het bepalen in hoeverre werkzame elementen worden geborgd is gedaan door te beargumenteren in welke mate de werkzame elementen voorkomen binnen MDT-projecten. De inschatting in hoeverre werkzame elementen voorkomen binnen MDT is veelal gebaseerd op kennis uit subsidieaanvragen en gesprekken tussen met MDT-projecten. Wanneer gewenst kan MDT ook directer bij projecten onderzoeken of werkzame elementen ook in de praktijk geborgd worden.

Direct bewijs verzamelen

Voor onderdelen van *talentontwikkeling*, zoals zelfontdekking, vaardighedenontwikkeling, en activatie naar de arbeidsmarkt, wordt direct bewijs verzameld. Voor zelfvertrouwen en weerbaarheid is dat in beperkte mate of niet het geval. Voor zelfvertrouwen gaat het verzamelde bewijs over één dimensie, namelijk zelfregie. Wanneer gewenst kan MDT ook vragen opnemen in de jongerenvragenlijst over andere dimensies van zelfvertrouwen. Voor weerbaarheid wordt op dit moment geen informatie verzameld door middel van de jongerenvragenlijst. Het is aan te raden om indicatoren te ontwikkelen die meten in hoeverre MDT de weerbaarheid van jongeren versterkt.

4.4 Jongerenparticipatie

Jongerenparticipatie is uitgegroeid tot de onofficiële vierde pijler van MDT. Vanaf de start is de keuze gemaakt dat MDT voor, door en met jongeren vormgegeven wordt. Dit geldt voor het centrale MDT-kernteam en voor de MDT-projecten.

De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op:

- MDT & Jongerenparticipatie. Impact Centre Erasmus. (2022). [Rapport](#) online beschikbaar.
- Gegevens jongerenvragenlijst. Verian. (2024). *Data niet publiekelijk toegankelijk*
- Gegevens projectleidersvragenlijst Verian. (2024). *Data niet publiekelijk toegankelijk*

Wat is het?

In 2022 is het onderzoek 'MDT & Jongerenparticipatie' uitgevoerd door Impact Centre Erasmus. Dat onderzoek heeft geleid tot een definitie van jongerenparticipatie, zes elementen van jongerenparticipatie en drie kritische succesfactoren. De kennis uit het onderzoek tot nu toe is gebundeld op de website van MDT⁶, en MDT-partner NJR heeft het deels verwerkt in hun aanbod aan organisaties ter versterking van jongerenparticipatie (zie NJR 'Bouwstenen van jongerenparticipatie'⁷).

De term jongerenparticipatie verwijst naar inspraak en het proces van actief delen van beslissingen. Voor het nemen van deze beslissingen is het belangrijk dat de betrokkenen voldoende geïnformeerd zijn over de beslissingsmogelijkheden en de implicaties. Er bestaan talloze voorbeelden van verschillende vormen van participatie in de praktijk, wat kan leiden tot spraakverwarring. Daarom is het van belang om altijd aan te geven wie participeert en in welke sociale context (waarin) wordt geparticipeerd. Binnen MDT wordt jongerenparticipatie gedefinieerd als: *"Jongeren kunnen op een laagdrempelige manier meedoen, meepraten en meebeslissen over zaken die voor hen relevant zijn. Er zijn verschillende manieren en vormen waarop jongeren kunnen participeren."*⁸

Een deel van de spraakverwarring komt omdat met de term soms wordt verwezen naar participatie *van* jongeren in de maatschappij. Hiermee wordt bedoeld of en hoe jongeren deelnemen in de maatschappij, bijvoorbeeld door zich (vrijwillig) in te zetten of door politiek actief te zijn. Dit is echter niet in lijn met de wetenschappelijke definitie. Binnen MDT wordt de participatie *van* jongeren in de maatschappij ook gestimuleerd binnen de pijler 'iets doen voor een ander en/of de samenleving' (hoofdstuk 4.1).

⁶ Zie hier: <https://organisaties.doemeemetmdt.nl/jongerenparticipatie-bij-MDT>

⁷ Zie hier: <https://www.njr.nl/nl/verhalen/bouwstenen-voor-betekenisvolle-jongerenparticipatie/>

⁸ Zie hier: <https://organisaties.doemeemetmdt.nl/jongerenparticipatie-bij-MDT>

Er bestaan verschillende modellen om de mate van jongerenparticipatie te duiden, zoals 'Treseder's degrees of participation', 'Shier's Pathway', en - de meeste bekende en gebruikte - 'Hart's Ladder'. Al deze modellen maken in meer of mindere mate gebruik van de volgende zes elementen:

- **Fasen:** In hoeverre zijn jongeren betrokken in de planning, uitvoering en evaluatie?
- **Intensiteit:** Hoe regelmatig en uitgebreid wordt de kans geboden om te participeren?
- **Representatiegraad:** Zijn de jongeren die participeren representatief voor de groep jongeren wiens stem ze vertegenwoordigen?
- **Diversiteit:** Biedt de manier van participatie voldoende ruimte voor het uiten van conflicterende perspectieven?
- **Volume:** Hoeveel jongeren vanuit de totale groep deelnemende jongeren wordt de kans om te participeren geboden?
- **Invloed van de participatie:** In hoeverre hebben jongeren invloed op en inzicht in wat er met hun feedback gebeurt?

Jongerenparticipatie wordt om meerdere redenen van belang geacht. Ten eerste is jongerenparticipatie verankerd in het VN-kinderrechtenverdrag. Ten tweede kan jongerenparticipatie positieve effecten hebben op de deelnemende jongeren omdat ze door mee te doen, mee te praten en mee te beslissen *empowered* worden, hun zelfvertrouwen vergroten en meer autonomie ervaren. Ten derde heeft jongerenparticipatie potentieel positief effect op de maatschappij omdat voorgestelde oplossingen beter aansluiten bij de leefwereld van jongeren. Op den duur kan jongerenparticipatie ook bijdragen aan de participatie van jongeren in de maatschappij: omdat ze door jongerenparticipatie meer eigenaarschap en verantwoordelijkheid voelen naar de maatschappij, is de bereidwilligheid tot maatschappelijke betrokkenheid groter.

Wat weten we?

Sinds mei 2024 wordt de perceptie van jongerenparticipatie direct uitgevraagd bij deelnemende jongeren in de jongerenvragenlijst. Met 6 maanden aan dataverzameling ten tijde van schrijven van dit rapport zijn de resultaten overwegend positief (zie tabel 5).

Tabel 5 – Resultaten jongerenparticipatievragen mei-november 2024, N=21.342

Vraag	Nooit (1)	Soms (2)	Vaak (3)	Altijd (4)	Weet ik niet (5)
1. Doen de begeleiders hun best om jou mee te laten denken? Bijvoorbeeld over verbeteringen voor het programma van MDT?	2%	15%	33%	37%	13%
2. Stel, je hebt een idee voor het programma. Kun je dat idee dan laten weten aan je begeleiders?	2%	12%	27%	44%	15%
3. Vinden de begeleiders jouw ideeën net zo belangrijk als hun eigen ideeën?	2%	13%	31%	35%	19%
4. Weet je wat de begeleiders met je ideeën doen?	4%	20%	29%	23%	24%
5. Mag jij zelf bepalen wat je doet in je MDT?	5%	26%	34%	23%	13%

Ook deze percentages geven *outputs* weer. Het geeft aan dat over het algemeen jongeren altijd, vaak of soms kunnen participeren. Echter zijn hier verdere, verdiepende analyses op gedaan waarin wordt aangetoond dat als jongeren positief reageren op deze vragen over jongerenparticipatie (Antwoordopties *vaak* (3) of *altijd* (4)), dat dit samenhangt met hogere scores op andere belangrijke effecten uit de jongerenvragenlijst, zoals:

- *Talentontwikkeling* (specifiek met de vragen: “Ik weet beter wat ik leuk vind door MDT”; “Ik weet nu beter wat ik kan door MDT”; “Ik ontwikkelde mijn vaardigheden”; “Ik leerde veel”)
- Gevoel van waardering tijdens MDT
- Cijfer voor MDT-ervaring
- Aanraden van MDT aan vrienden

Conclusie: Jongeren zijn overwegend positief over de mate van jongerenparticipatie binnen MDT en dit heeft effect. Jongeren die hebben kunnen meedoen, meepraten en meebeslissen geven aan hun talenten meer ontwikkeld te hebben, zich meer gewaardeerd te voelen, geven een hoger cijfer aan hun MDT-ervaring en zouden MDT eerder aanraden aan vrienden, dan jongeren die aangeven dat ze niet (genoeg) konden participeren. Waar een dergelijk verband niet direct zegt dat jongerenparticipatie de oorzaak is van de hogere effecten die deze jongeren rapporteren, geeft het wel een positieve indicatie van het belang en effect van jongerenparticipatie binnen MDT.

Wat is aannemelijk?

MDT-projecten in ronde 5a zijn geanalyseerd op de aanwezigheid van de zes elementen van jongerenparticipatie. Dit zegt iets over in hoeverre voldoende aandacht is voor jongerenparticipatie. De mate van aanwezigheid van de elementen is geanalyseerd met een scoresysteem: 0 (element niet genoemd), 1 (element wel genoemd maar niet gespecificeerd hoe) of 2 (element genoemd en gespecificeerd hoe). Tabel 6 vat de resultaten samen. Het element invloed krijgt het vaakst een score van 2, bij 20% van de projecten wordt dit genoemd en gespecificeerd. Daarna volgen representatie en fasen, met

respectievelijk 17% en 15%. Diversiteit en volume worden het minste genoemd, bij respectievelijk 73% en 72% van de projecten.

Tabel 6 – Scores per element van jongerenparticipatie

Elementen	Aantal score 0	Aantal score 1	Aantal score 2
1) Representatie	63%	20%	17%
2) Diversiteit	73%	21%	6%
3) Volume	72%	20%	8%
4) Intensiteit	65%	24%	11%
5) Invloed	18%	62%	20%
6) Fasen	37%	48%	15%

Dit geeft aan dat hoe jongerenparticipatie concreet door projecten wordt vormgegeven mogelijk meer aandacht vraagt. Deze percentages zijn een *output*. Het geeft weer dat er aandacht wordt besteed aan specifieke elementen van jongerenparticipatie, zoals invloed (82%) en fasen (63%), maar het zegt niet of deze aandacht ook zorgt voor de effecten van jongerenparticipatie.

Uit het onderzoek van 2022 kwamen ook drie kritische succesfactoren naar voren, die iets zeggen over een verschuiving van macht gedurende het participatieproces. Deze kunnen als werkzame elementen worden beschouwd. Tabel 7 geeft weer in hoeverre deze geborgd zijn binnen MDT:

Tabel 7 – Overzicht werkzame elementen met betrekking tot jongerenparticipatie

Werkzaam element	Geborgd binnen MDT
Agendabepaling: in hoeverre jongeren invloed hebben op waarover ze mogen meedoen/ meepraten/ meebeslissen.	Beperkt geborgd: 23% van de MDT-projecten benoemt dit werkzame element in hun aanpak voor jongerenparticipatie.
Gelijkwaardigheid: in hoeverre er specifieke en expliciete aandacht is om gelijkwaardigheid in het participatieproces te faciliteren.	Beperkt geborgd: 21% van de MDT-projecten benoemt dit werkzame element in hun aanpak voor jongerenparticipatie.
Beslissingsbevoegdheid: in hoeverre er (co-)beslissingsmandaat bij de jongeren is belegd.	Beperkt geborgd: 17% van de MDT-projecten benoemt dit werkzame element in hun aanpak voor jongerenparticipatie.

Conclusie: Werkzame elementen voor een aannemelijke bijdrage van MDT aan de effecten van jongerenparticipatie zijn beperkt geborgd. Dit betekent niet dat de impact niet plaatsvindt, maar dat deze impact mogelijk beperkt is tot enkele specifieke MDT-projecten die deze werkzame elementen geborgd hebben in hun aanpak. Dit betekent dat er geen generieke uitspraken te doen zijn over de aannemelijkheid van de impact van jongerenparticipatie binnen MDT.

Aanbevelingen voor MDT

Beleidskeuzes maken

Op het gebied van beleidskeuzes heeft MDT mooie stappen gezet door haar uitgesproken inzet op jongerenparticipatie. Er ligt een kans voor MDT om specifieke elementen van jongerenparticipatie meer aandacht te geven en de elementen van jongerenparticipatie een vast onderdeel te maken van bijvoorbeeld subsidieaanvragen. Zo hebben MDT-projecten over het algemeen wel aandacht voor invloed en fasen, maar veel minder voor volume, diversiteit, intensiteit of representatie.

Werkzame elementen borgen

Er is veel wat MDT kan doen om de kans te vergroten dat jongerenparticipatie goed geborgd wordt binnen de verschillende MDT-projecten. Ondanks de aanwezigheid van een webpagina waarin het belang, vormen en elementen van jongerenparticipatie binnen MDT wordt geduid, lijken niet alle MDT-projecten hiervan op de hoogte.

Direct bewijs verzamelen

Indien gewenst, kunnen aanvullende analyses inzicht geven in het eventuele causale verband tussen de jongerenparticipatievragen en gewenste effecten zoals toegenomen empowerment, eigenaarschap en maatschappelijke betrokkenheid.

4.5 Verbanden tussen de pijlers

Binnen MDT bestaat geruime tijd het idee dat naast de waarde die elke pijler afzonderlijk toevoegt, er aanvullende waarde zit in de combinatie van de pijlers. Een idee dat door sommigen binnen het programma wordt uitgedrukt als de “1+1+1=5-gedachte”. In dit hoofdstuk zijn de verschillende inzichten ten aanzien van die potentiële aanvullende waarde gecombineerd weergegeven.

Achtergrond

De stelling dat de politieke drijfveer achter MDT vooral het bevorderen van vrijwillige inzet was, en dat jongeren(-vertegenwoordigers) talentontwikkeling als extra pijler hebben ingebracht om deelname aantrekkelijker te maken, doet de aandacht die is besteed aan de samenhang van de pijlers onvoldoende recht. In de totstandkoming van MDT is namelijk al gekeken naar mogelijke unificerende theorieën over identiteits- en jeugdontwikkeling. Centraal stond het idee dat MDT gericht diende te zijn op gedragsverandering bij jongeren om (meer) “bij te dragen aan de samenleving”.

In de uitwerking van MDT zijn verschillende psychologische en gedragswetenschappelijke theorieën⁹ benut om beter te begrijpen hoe jongeren zich ontwikkelen en wat hen motiveert om maatschappelijk actief te worden. Daarbij stond niet enkel het gedrag zelf centraal, maar ook de onderliggende drijfveren en de sociale context waarin jongeren zich bewegen. Het COM-B model werd gebruikt om gedrag te duiden als resultaat van drie samenhangende factoren: bekwaamheid, gelegenheid en motivatie. Binnen MDT wordt daarom niet alleen ingezet op vaardigheden, maar ook op het creëren van een context die jongeren uitnodigt en in staat stelt om bij te dragen. Motivatietheorieën zoals PRIME, *Self-Determination Theory*, en inzichten uit de *Social Learning Theory* versterken dit beeld: motivatie komt voort uit wensen, overtuigingen en impulsen. Daarnaast wordt motivatie sterk beïnvloed door hoe jongeren zich identificeren met hun omgeving en de mensen daarin. Onderzoek toont aan dat jongeren grotendeels leren door imitatie, met een groeiende nadruk op peers als referentiepunt.

Deze motivatieprocessen hangen nauw samen met identiteitsvorming. Theorieën van onder andere Erikson tonen dat identiteitsvorming cruciaal is in de adolescentie. In identiteitsvorming staat niet alleen het vinden van een antwoord op de vraag “wie ben ik?” centraal, maar ook het opbouwen van zelfvertrouwen, verbondenheid en maatschappelijke

⁹ Omdat hier voornamelijk wordt verwezen naar bredere theorieën en concepten die in verschillende wetenschappelijke artikelen en boeken zijn ontwikkeld, worden specifieke bronnen niet steeds direct genoemd. De inzichten zijn gebaseerd op een samenvatting van bestaande literatuur en inzichten die in meerdere werken zijn beschreven, en niet op een enkel, specifiek artikel of boek. Voor gedetailleerde bronvermeldingen kan de geïnteresseerde lezer de gerelateerde literatuur op de specifieke literatuur of auteur raadplegen.

betrokkenheid. *Positive Youth Development*-theorieën bouwen hierop voort door te benadrukken hoe interventies kunnen bijdragen aan een positief zelfbeeld en welzijn, onder andere via het model van de 5 C's (*Competence, Confidence, Connection, Character, Caring*) en Carol Ryff's dimensies van psychologisch welbevinden (*self-acceptance, positive relations with others, personal growth, environmental mastery, purpose in life, autonomy*).

Uit deze zoektocht naar unificerende theorieën kwamen elementen naar voren die elk MDT-traject moet bevatten om jongerenprojecten succesvol te maken in het bewerkstelligen van gedragsverandering en positieve ontwikkeling van jongeren, en met ruimte voor de vervulling van psychologische basisbehoeften. Deze elementen zijn als volgt verwerkt in de pijlers, die elk een andere basisbehoefte aanspreken:

- **Iets doen:** Competence, Connection, Caring/ environmental mastery, purpose in life, autonomy.
- **Ontmoeting:** Connection, Caring/ positive relations with others, purpose in life
- **Talentontwikkeling:** Competence, Confidence, Character/ self-acceptance, personal growth, purpose in life, autonomy

Ook jongerenparticipatie, als vierde onofficiële pijler, draagt bij aan competentie, verbondenheid en autonomie. De nadruk binnen MDT van een landelijk dekkend netwerk waarbij alle jongeren een voor hen interessant MDT kan vinden binnen hun directe omgeving bouwt voort op de noodzaak van voldoende gelegenheid. En het groeps-element binnen MDT, waarin daarnaast MDT-projecten worden gestimuleerd te werken met jongerencoaches en jongerenambassadeurs, sluit aan bij hoe jongeren leren via *peers* en hechte relaties ontwikkelen.

Deze achtergrond toont dan ook dat de pijlers onderling met elkaar verbonden zijn en elkaar versterken in het behalen van de doelstelling van MDT om jongeren te ondersteunen bij de vervulling van basisbehoeften, de ontwikkeling van een positieve identiteit en het vinden van een plek in de samenleving.

Versterkingen tussen de pijlers

Er zijn verschillende versterkende verbanden tussen de pijlers te beargumenteren op basis van onderzoek naar de werkzame elementen.

Van iets doen op:

- **Ontmoetingen:** Door zich vrijwillig in te zetten en iets te doen voor anderen of de samenleving, ontmoeten jongeren de mensen voor wie zij zich inzetten, werken zij samen met anderen en maken zij kennis met andere leefwerelden. *Iets doen* leidt vaak tot contact dat betekenisvoller is omdat het ontstaat rondom een gedeeld doel. Door samen te werken bouwen jongeren aan een gevoel van verbinding, en ervaren zij groepsgevoel door gezamenlijke inzet. Daarnaast kan vrijwillige inzet het begrip voor mensen buiten hun eigen leefwereld vergroten. Doordat jongeren zich actief inzetten, stellen zij zich eerder open voor nieuwe perspectieven en relaties. Hiermee

is het aannemelijk dat de pijler *iets doen* een versterkend effect heeft op de doelstellingen van de pijler *ontmoetingen*.

- **Talentontwikkeling:** Door hun vrijwillige inzet binnen MDT doen jongeren waardevolle praktijkervaring op, ontwikkelen zij inzicht in hun eigen talenten en worden zij zich bewuster van maatschappelijke thema's. *Iets doen* geeft jongeren de kans om te leren door te doen. In de praktijk ontdekken ze wat ze leuk vinden, waar ze goed in zijn en welke vaardigheden zij verder willen ontwikkelen. Tegelijkertijd groeit het inzicht in welke competenties nodig om zich effectief vrijwillig in te zetten, wat helpt om hun eigen leerproces gerichter vorm te geven. Vrijwillige inzet kan daarnaast zorgen voor een sterkere maatschappelijke oriëntatie, doordat jongeren direct in aanraking komen met sociale vraagstukken. Het gevoel van betekenisvol bezig zijn – en de trots en voldoening die dat oplevert – draagt bij aan het zelfvertrouwen van jongeren. Hiermee is het aannemelijk dat de pijler *iets doen* een versterkend effect heeft op de doelstellingen van de pijler *talentontwikkeling*.
- **Jongerenparticipatie:** Het verband tussen iets doen en jongerenparticipatie is indirecter, maar niet minder belangrijk. De vrijwillige inzet vergroot het inzicht van jongeren in hun eigen rol en waarde binnen een groep of samenleving als geheel, zeker wanneer de vrijwillige inzet gecombineerd wordt met reflectiegesprekken met coaches. Jongeren zien zo concreet hoe zij verschil kunnen maken, wat het vertrouwen versterkt dat hun stem ertoe doet. Dat helpt om actiever mee te willen en durven praten over zaken die hen raken. Het handelend bezig zijn binnen de pijler *iets doen* geeft bovendien richting aan waar zij invloed op willen uitoefenen en op welke manier. Hiermee is het aannemelijk dat de pijler *iets doen* een indirect, versterkend effect heeft op de mate van jongerenparticipatie.

Van ontmoetingen op:

- ***Iets doen:*** Betekenisvolle *ontmoetingen* met mensen buiten de eigen leefwereld kunnen jongeren helpen zich meer maatschappelijk betrokken te voelen en vergroten hun bereidheid om zich vrijwillig in te zetten. Door direct contact krijgen zij meer begrip voor de doelgroep waarvoor ze iets doen, en ontwikkelen ze inzicht in maatschappelijke vraagstukken zoals eenzaamheid of armoede en de impact daarvan op het leven van anderen. Als er sprake is van echte sociale verbinding, groeit de motivatie om zich in te zetten en neemt de kans toe dat jongeren zich ook op langere termijn betrokken blijven voelen. Persoonlijk contact geeft bovendien meer betekenis aan wat zij doen. Dit laatste is belangrijk, want wanneer jongeren hun inzet als waardevol en zinvol ervaren, is de kans groter dat zij zich opnieuw willen inzetten. Hiermee is het aannemelijk dat de pijler *ontmoetingen* een versterkend effect heeft op de doelstellingen van de pijler *iets doen*.
- **Talentontwikkeling:** Betekenisvolle *ontmoetingen* stimuleren de persoonlijke ontwikkeling van jongeren doordat ze ruimte bieden om te experimenteren met sociale vaardigheden en de mogelijkheid bieden om een netwerk voor de toekomst op te bouwen. Jongeren leren van anderen, worden geïnspireerd en krijgen zo een bredere blik op de wereld. Dit vergroot hun sociaal inlevingsvermogen, helpt hen een open houding te ontwikkelen en versterkt hun vermogen om zich in verschillende situaties aan te passen. Daarnaast kunnen ontmoetingen bijdragen aan

het opbouwen van een netwerk dat op langere termijn van waarde kan zijn voor de loopbaan of verder ontwikkeling van jongeren. Hiermee is het aannemelijk dat de pijler *ontmoetingen* een versterkend effect heeft op de doelstellingen van de pijler *talentontwikkeling*.

- **Jongerenparticipatie:** Er is geen versterkend verband gevonden van ontmoetingen op jongerenparticipatie

Van talentontwikkeling op:

- **Iets doen:** Wanneer jongeren de ruimte krijgen om hun talenten te ontdekken en zich persoonlijk te ontwikkelen, zijn zij beter in staat zich met vertrouwen en vanuit intrinsieke motivatie maatschappelijk in te zetten. Door praktische ervaring te combineren met workshops en trainingen, ontwikkelen zij relevante vaardigheden én het vertrouwen dat ze daadwerkelijk kunnen bijdragen. Dit versterkt hun gevoel van competentie en vermindert twijfels over hun eigen kunnen. Wanneer zij daarnaast meer leren over maatschappelijke thema's zoals duurzaamheid of veiligheid, groeit hun inzicht in wat er speelt in de samenleving en waarom vrijwillige inzet ertoe doet. Binnen de pijler *talentontwikkeling* kunnen jongeren ontdekken welke waarden voor hen belangrijk zijn in het samenleven met anderen. Ook reflectiegesprekken met coaches kunnen hierin ondersteunen. Wanneer jongeren ontdekken wat bij hen past - of waar ze goed in zijn of plezier uit halen - ontstaat een sterkere motivatie om zich duurzaam te blijven inzetten. Daarmee is het aannemelijk dat de pijler *talentontwikkeling* een versterkend effect heeft op de doelstellingen van de pijler *iets doen*.
- **Ontmoetingen:** Wanneer jongeren binnen *talentontwikkeling* werken aan hun sociale vaardigheden, ontwikkelen zij gespreksvaardigheden en vergroten zij hun vermogen om zich in anderen te verplaatsen. Door te oefenen in de veilige setting binnen het project bouwen zij aan sociaal zelfvertrouwen, waardoor zij open en met nieuwsgierigheid nieuwe contacten durven aangaan. Tegelijkertijd ontdekken zij beter met wie zij verbinding willen maken en hoe zij dat op een manier kunnen doen die bij henzelf past. Reflectiegesprekken met coaches over deze ontmoetingen verdiepen hun inlevingsvermogen en helpen bij het ontwikkelen van een bewuste en open houding in contact met mensen buiten hun vertrouwde omgeving. Daarmee is het aannemelijk dat de pijler *talentontwikkeling* een versterkend effect heeft op de doelstellingen van de pijler *ontmoetingen*.
- **Jongerenparticipatie:** *Talentontwikkeling* kan jongeren versterken in hun vermogen om actief mee te denken, mee te praten en mee te beslissen over onderwerpen die hen aangaan. Door te werken aan persoonlijke groei en vaardigheden, bouwen jongeren het zelfvertrouwen op dat nodig is om hun stem te laten horen. In de veilige en begeleide setting van hun MDT-traject oefenen zij met het voeren van gesprekken, het delen van hun mening en het maken van gezamenlijke keuzes. Daarbij ontwikkelen zij concrete vaardigheden zoals zichzelf verwoorden, presenteren en luisteren naar anderen – essentiële elementen om effectief deel te kunnen nemen aan besluitvorming. Hierdoor voelen jongeren zich niet alleen beter toegerust om mee te doen, maar ook serieuzer genomen in hun rol als medevormgevers van beleid, projecten of initiatieven. Daarmee is het aannemelijk

dat de pijler *talentontwikkeling* een versterkend effect heeft op de mate van jongerenparticipatie.

Van jongerenparticipatie op:

- **Iets doen:** Jongerenparticipatie kan worden gezien als een randvoorwaarde van de vrijwillige inzet van jongeren, die een belangrijke bijdrage levert aan de motivatie van jongeren om zich in te zetten. Wanneer jongeren de ruimte krijgen om mee te denken of mee te beslissen over de invulling van hun inzet, sluit deze beter aan bij hun interesses en drijfveren. Dit vergroot de kans dat zij het leuk vinden, en gemotiveerd zijn om zich langduriger in te zetten. Daarnaast draagt het actief meepraten over maatschappelijke thema's bij aan hun gevoel van invloed en betrokkenheid, wat de maatschappelijke betekenis van hun inzet versterkt. Daarmee kan jongerenparticipatie ondersteunend zijn aan de doelen van de pijler iets doen.
- **Ontmoetingen:** Jongerenparticipatie biedt ondersteuning in het proces om jongeren open te laten staan voor betekenisvolle ontmoetingen buiten hun vertrouwde leefwereld. Wanneer jongeren mee kunnen praten over de vorm of invulling van ontmoetingen, voelen zij zich meer betrokken en eigenaar van het proces. Dit vergroot hun motivatie om nieuwsgierig en met een open houding nieuwe mensen te ontmoeten. Participatie bereidt jongeren beter voor op ontmoetingen met anderen. Door een deel van de jongeren te betrekken bij de organisatie van de ontmoetingen, kunnen zij bovendien andere jongeren enthousiasmeren om echt contact aan te gaan. Hiermee draagt jongerenparticipatie op indirecte wijze bij aan het versterken van de pijler *ontmoetingen*.
- **Talentontwikkeling:** Jongerenparticipatie versterkt de persoonlijke ontwikkeling van jongeren doordat zij actief kunnen meedenken over hun eigen leerproces. Wanneer jongeren invloed hebben op de vorm en inhoud van *talentontwikkeling*, sluit deze beter aan bij waar hun motivatie en interesses liggen. Dit vergroot het gevoel van eigenaarschap, stimuleert intrinsieke motivatie en draagt bij aan het ontwikkelen van zelfvertrouwen. Door inspraak ervaren jongeren bovendien meer autonomie in hun ontwikkeling, wat essentieel is voor duurzame persoonlijke groei. Hiermee is het aannemelijk dat jongerenparticipatie een versterkend effect heeft op de doelstellingen van de pijler *talentontwikkeling*.

Conclusie: Binnen MDT is het aannemelijk dat de verschillende pijlers elkaar onderling versterken. De mate waarin deze versterking optreedt, verschilt echter per combinatie van pijlers. In sommige gevallen is sprake van een direct en sterk effect; in andere situaties is het effect meer ondersteunend of indirect. Jongerenparticipatie vervult hierbij een bijzondere rol: deze draagt vaak op indirecte wijze bij of fungeert als randvoorwaarde voor versterking binnen de andere pijlers.

Om dit inzichtelijk te maken, biedt tabel 8 een overzicht van de versterkende effecten¹⁰ tussen de pijlers:

Tabel 8 – Overzichtstabel versterkende effecten tussen de pijlers

		Naar			
		Iets doen	Ontmoetingen	Talent-ontwikkeling	Jongeren-participatie
Van	Iets doen		++	+++	+
	Ontmoetingen	+++		++	?
	Talentontwikkeling	+++	++		++
	Jongeren-participatie	++	+	++	

¹⁰ +++ = sterk en direct versterkend effect; ++ = duidelijk versterkend effect, goed onderbouwd; + = ondersteunend of indirect effect; ? = onbekend/ niet gevonden; leeg = niet van toepassing (bij eenzelfde pijler)

4.6 Samenvattende tabel hoofdstuk 4

Tabel 9 – Samenvattende tabel hoofdstuk 4

Direct bewijs	Werkzame elementen
Iets doen	
Binnen MDT zet iedere jongere zich in voor een ander of de samenleving, en doet daarmee ervaring op met vrijwillige inzet op de korte termijn. Ten aanzien van de lange termijn blijkt dat de bereidwilligheid van jongeren om iets te doen voor een ander stijgt met 3%. Ook zijn jongeren meer bereid zich in te zetten voor hun stad of buurt (+7%). Tot slot gaat 15% van de jongeren direct na afloop van MDT vrijwilligerswerk doen.	1 van de 7 werkzame elementen is goed geborgd. Dit ene element gaat over de koppeling tussen <i>iets doen</i> en eigen ontwikkeling, via de pijler talentontwikkeling is dit goed geborgd. 3 van de 7 werkzame elementen zijn beperkt geborgd. Deze elementen gaan over hoe de activiteiten zijn vormgegeven, dit verschilt per MDT-project, hiervoor worden geen kaders gegeven aan alle MDT-projecten. 2 werkzame elementen zijn onbekend, dit gaat over hoe jongeren waardering ontvangen voor hun inzet, dit is erg situatie afhankelijk.
Ontmoetingen	
Op basis van de korte termijn effecten blijkt dat MDT een goed middel is om jongeren in contact te laten komen met anderen, ook ontwikkelen jongeren een positievere houding ten opzichte van het ontmoeten van andere mensen (+6%)	2 van de 6 werkzame elementen zijn goed geborgd, 1 is beperkt geborgd. Deze werkzame elementen gaan over het stimuleren van samenwerking en empathie. Het is aannemelijk dat dit met succes gebeurt binnen MDT. 3 werkzame elementen zijn niet geborgd; deze gaan voornamelijk over het verminderen van vooroordelen. Dit maakt het niet erg aannemelijk dat MDT bijdraagt aan het verminderen van vooroordelen.
Talentontwikkeling	
MDT is een goede plek om nieuwe dingen te leren. 64% van de deelnemers geeft aan vaardigheden ontwikkeld te hebben. Verder helpt MDT jongeren om beter te weten wat voor werk ze later willen doen (+6%). Ook ontdekken jongeren over zichzelf wat ze leuk vinden en waar zij goed in zijn. Tot slot vindt 8% een baan, 12% een opleiding en 9% een stage als gevolg van MDT. MDT heeft daarmee impact op het toekomstperspectief van jongeren, alsook op de ontwikkeling van vaardigheden.	11 van de 23 werkzame elementen zijn goed geborgd. 7 werkzame elementen zijn beperkt geborgd. Deze zijn allemaal vrij gelijk verdeeld over de verschillende elementen van talentontwikkeling (zelfontdekking, weerbaarheid, vaardighedenontwikkeling, zelfvertrouwen en activatie richting de arbeidsmarkt). Dit maakt redelijk aannemelijk dat MDT een bijdrage levert aan deze vijf elementen van talentontwikkeling.
Jongerenparticipatie	
Uit de korte termijn effecten blijkt dat jongeren positief zijn over jongerenparticipatie. Ook is er voorzichtig bewijs dat jongerenparticipatie bijdraagt aan verschillende positieve effecten op jongeren zoals zich gewaardeerd voelen, en in hogere mate hun talenten ontwikkelen.	3 van de 3 werkzame elementen zijn beperkt geborgd. Dat betekent dat de werkzame elementen door specifieke MDT-projecten goed zijn geborgd, maar dat dit niet geldt voor MDT in het algemeen. Dit betekent ook dat de impact van jongerenparticipatie beperkt is tot specifieke projecten.

HOOFDSTUK

5. IMPACT OP MAATSCHAPPELIJKE THEMA'S

In dit hoofdstuk staat de impact van MDT op de maatschappelijke thema's centraal. Deze thema's zijn bepaald door de politiek of jongeren en worden relevant geacht in relatie tot MDT. Er is onderzoek uitgevoerd naar de impact van MDT op deze thema's. De thema's zijn eenzaamheid, integratie, mentale gezondheid en kansengelijkheid.

H5

IMPACT VAN MDT OP ... MAATSCHAPPELIJKE THEMA'S

5.1 Eenzaamheid

5.2 Integratie

5.3 Mentale
Gezondheid5.4
Kansengelijkheid

5.1 Eenzaamheid

In het coalitieakkoord *‘omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst’* is MDT gekoppeld aan een aantal maatschappelijke thema’s waaronder eenzaamheid onder ouderen: *“Daarnaast moedigen we de ontmoeting van jongeren en ouderen aan bijvoorbeeld door een vrijwillige maatschappelijke diensttijd.”*

De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op:

- MDT & Eenzaamheid onder ouderen. Impact Centre Erasmus. (2022). [Rapport](#) online beschikbaar

Wat is het?

Met eenzaamheid wordt bedoeld: het gat tussen de gewenste en ervaren sociale relaties van een individu. Dat betekent dat er een verschil is tussen eenzaam zijn en alleen zijn. Iemand kan zich eenzaam voelen, terwijl diegene niet per se vaak alleen is. Andersom geldt ook: iemand die veel alleen is, hoeft zich niet eenzaam te voelen. Dit maakt van eenzaamheid bij uitstek een subjectieve ervaring die lastig van buitenaf geobserveerd kan worden.

Er zijn drie categorieën van oorzaken voor eenzaamheid:

1. **Persoonlijke kenmerken:** Bijvoorbeeld een slechte gezondheid, maar ook karaktereigenschappen zoals verlegenheid of introversie.
2. **Veranderingen in het sociale netwerk:** Dit gebeurt vaak na ingrijpende levensgebeurtenissen zoals een overlijden, een echtscheiding of ontslag.
3. **Omstandigheden/ maatschappelijke oorzaken:** Bijvoorbeeld gepest worden (omstandigheden) of toenemende individualisering (maatschappelijk)

Vanuit het coalitieakkoord is MDT expliciet gekoppeld aan de eenzaamheid van ouderen. Voor ouderen bestaan twee hoofdoorzaken voor eenzaamheid. Ten eerste een verandering in de sociale relaties (bijvoorbeeld door het overlijden van een partner of vriend). Ten tweede achteruitgang van de gezondheid (met verminderde mobiliteit als gevolg).

Onderzoek toont tal van mogelijke interventies en werkzame elementen die bijdragen aan het verminderen van eenzaamheid. Er is geen *one-size-fits-all* aanpak om eenzaamheid te verminderen: de specifieke oorzaken bepalen welke interventie passend is.

Wat weten we?

Tot en met regeling 5a richtten 15% van de MDT-projecten zich concreet op het thema eenzaamheid. In regeling 2023 is dit percentage toegenomen tot 38%, wat aantoont dat het thema relevant is geworden voor meer MDT-projecten. Dit betreft echter wel een

output, geen *outcome*: Het geeft aan dat projecten zich inzetten op het thema eenzaamheid, maar geeft geen inzicht in het effect dat deze projecten bereiken ten aanzien van eenzaamheid.

Er is binnen MDT geen zicht op de effecten die MDT-projecten hebben op het verminderen van eenzaamheid. Om zicht te krijgen op de bijdrage van MDT aan het verminderen van eenzaamheid zou onderzoek gedaan moeten worden onder ouderen die in contact komen met MDT-jongeren.

Conclusie: Ondanks een toenemend aantal MDT-projecten dat zich richt op het thema eenzaamheid, is er op dit moment geen zicht op het effect van MDT op het verminderen van eenzaamheid onder ouderen.

Wat is aannemelijk?

In de literatuur rondom eenzaamheid zijn zes categorieën gevonden van interventies die effectief zijn om eenzaamheid te verminderen:

1. **Sociale facilitatie:** Gericht op het faciliteren van sociale interacties die waardevol zijn voor de eenzame oudere, die zich door de sociale interactie kortstondig gesteund voelt.
2. **Interventies om vriendschappen te sluiten:** Interventies met als doel om nieuwe vriendschappen te sluiten. Dit gaat om een wederzijds waardevolle relatie.
3. **Vrijtijdsbesteding/ ontwikkelen van vaardigheden:** Activiteiten die gericht zijn op vrijtijdsbesteding. Op deze manier kunnen ouderen nieuwe hobby's ontdekken en mogelijk ook in contact komen met andere ouderen.
4. **Psychologische therapieën:** Therapeutische aanpak door getrainde professionals.
5. **Verlening van gezondheidszorg/ sociale zorg:** Interventies gekenmerkt door betrokkenheid van professionele zorgverleners en inschrijving in een formeel zorgprogramma. Bijvoorbeeld in een verzorgingstehuis of thuiszorgprogramma.
6. **Interventies met dieren:** Dit gaat om therapie waarbij dieren worden ingezet. Belangrijk hierbij is frequente interactie tussen dier en mens. Het gaat hier niet om bijvoorbeeld een eenmalig bezoek aan een boerderij.

Voor de eerste drie categorieën van interventies hebben een mogelijke aansluiting met MDT, aangezien de laatste drie de inzet vragen van een professional. Daarnaast sluiten de categorieën van interventies elkaar niet uit. Bijvoorbeeld: een interventie die bijdraagt aan het ontwikkelen van vaardigheden kan tevens bijdragen dat ouderen zowel een kortstondige sociale interactie hebben als dat er vriendschap tussen deelnemers ontstaat.

Binnen de voor MDT relevante categorieën van interventies zijn enkele werkzame elementen gevonden die belangrijk zijn voor het succes van de interventies. Door deze werkzame elementen te borgen binnen MDT-projecten, wordt het aannemelijk dat MDT-projecten bijdragen aan het verminderen van eenzaamheid.

Tabel 10 – Overzicht werkzame elementen met betrekking tot eenzaamheid

Werkzaam element	Geborgd binnen MDT
Gevoel ergens bij te horen – Belangrijk om ervoor te zorgen dat mensen via een interventie het gevoel hebben dat ze ergens bij horen. Dit betekent dat mensen zich geaccepteerd en veilig voelen.	Onbekend
Betekenisvol contact – Het stimuleren van regelmatig en duurzaam contact met een persoon die voldoende om de oudere geeft om tijd en energie in de relatie te steken.	Onbekend
Participatie (productieve betrokkenheid) – Interventies waarbij ouderen actief mee moeten doen zijn vaak effectiever dan interventies waarbij ouderen alleen passief meedoen.	Onbekend
Ontmoeten – Mensen de mogelijkheid bieden om sociale interactie te hebben of nieuwe mensen te ontmoeten.	Onbekend
Sociale vaardigheden – Het creëren van vertrouwen in de eigen sociale vaardigheden van mensen die eenzaamheid ervaren, vergroot de kansen voor sociale interactie.	Onbekend

Voor alle werkzame elementen is aangegeven dat het onbekend is in hoeverre dit geborgd is binnen MDT. Dat komt doordat het aantal MDT-projecten dat zich concreet inzet op het verminderen van eenzaamheid onder ouderen vrij laag is. Daardoor is het voor onderzoekers niet goed mogelijk te bepalen in hoeverre werkzame elementen geborgd zijn binnen MDT.

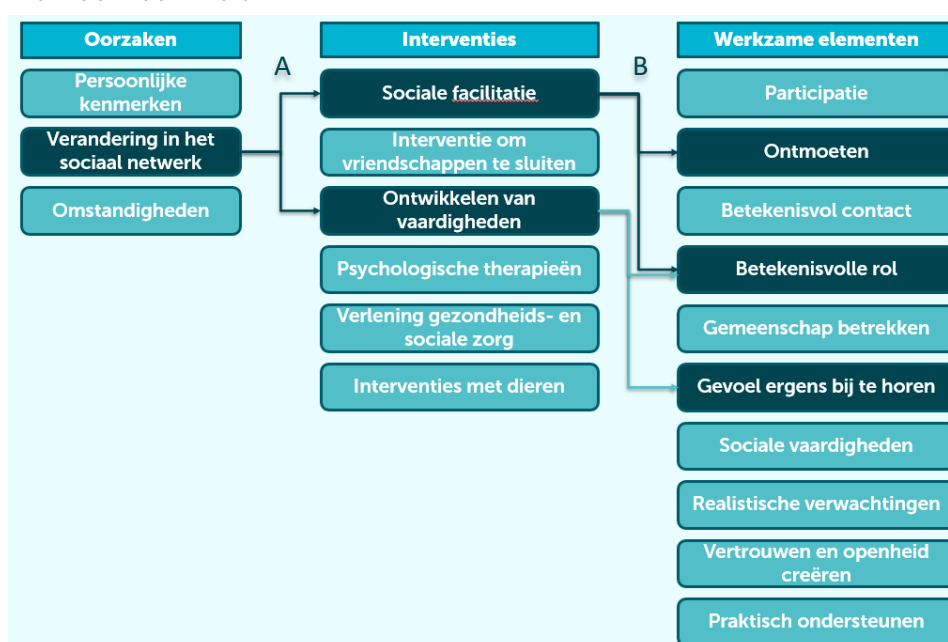
Naast de werkzame elementen borgen is het voor het effectief verminderen van eenzaamheid belangrijk dat er sprake is van een wisselwerking tussen oorzaken van eenzaamheid, mogelijke interventies en werkzame elementen, gevisualiseerd in figuur 3. De oorzaak van eenzaamheid heeft invloed op het type en de invulling van de interventie categorie, dit wordt weergegeven door de pijlen bij A. Voor de effectiviteit van een interventie is het van belang dat deze aansluit op de oorzaak van eenzaamheid. Vervolgens heeft deze oorzaak, samen met het type interventie, invloed op welke werkzame elementen bijpassend zijn. Dit is terug te zien in de pijlen B.

De donkere blokken geven een voorbeeld weer: De oorzaak van de eenzaamheid is een verhuizing naar de andere kant van Nederland. Een mogelijke interventie om deze eenzaamheid te bestrijden zijn het ontwikkelen van vaardigheden aangezien het lang geleden is dat de betreffende persoon nieuwe mensen heeft leren kennen en het faciliteren van kortstondige sociale interacties. Met deze oorzaak en interventie zouden bijpassende

werkzame elementen kunnen zijn: Ontmoeten, het gevoel hebben ergens bij te horen en zelf ook een betekenisvolle rol hebben.

Conclusie: Er is vanuit de literatuur veel bekend over het effectief verminderen van eenzaamheid. Het is echter niet duidelijk in hoeverre de gevonden werkzame elementen op dit moment terugkomen binnen MDT-projecten. Ook is niet duidelijk in hoeverre MDT-projecten rekening houden met de wisselwerking tussen oorzaken, interventies en werkzame elementen in het verminderen van eenzaamheid. Dat maakt dat er geen uitspraken gedaan kunnen worden over de aannemelijkheid dat MDT impact heeft op het verminderen van eenzaamheid onder ouderen.

Figuur 3 – Samenhang tussen oorzaken, interventies en werkzame elementen binnen het bestrijden van eenzaamheid

Aanbevelingen voor MDT

Beleidskeuzes maken

Een gedeelte van alle MDT-projecten zet zich in op het thema eenzaamheid onder ouderen. Een vraag voor MDT is in hoeverre dit aantal voldoende is, of dat zij willen dat meer projecten zich met dit thema bezighouden.

Werkzame elementen borgen

Er is een relatief kleine groep MDT-projecten die zich inzet op het thema eenzaamheid. Voor deze groep is het interessant om te weten in hoeverre de werkzame elementen geborgd zijn binnen de activiteiten van MDT-projecten die zich bezighouden met het

thema eenzaamheid. Op dit moment is hier geen inzicht in. Wanneer gewenst kan MDT hier een beter beeld van krijgen, bijvoorbeeld door middel van kwalitatief onderzoek onder de MDT-projecten die zich bezighouden. Vanuit daar kunnen projecten ook meer op maat geadviseerd worden met welke werkzame elementen zij nog winst kunnen behalen.

Direct bewijs verzamelen

Op dit moment wordt er nog geen direct bewijs verzameld over het effect van MDT-projecten op het verminderen van eenzaamheid onder ouderen. Hierin ligt ook een uitdaging: het centrale onderzoeksteam heeft geen toegang tot de ouderen die door MDT-jongeren geholpen worden. Er bestaan al verschillende schalen waarmee eenzaamheid gemeten kan worden, in tabel 11 staan een aantal veelvoorkomende schalen weergegeven. Wanneer gewenst kunnen deze schalen uitgewerkt worden voor de context van MDT. Hiermee kunnen MDT-projecten die zich richten op dit thema de schaal gebruiken om te meten in hoeverre de eenzaamheid van ouderen vermindert.

Tabel 11 – Overzicht onderzoek schalen voor eenzaamheid

Schaal naam	Korte beschrijving	Bron
De Jong-Gierveld	Schaal om te meten hoeveel mensen zich eenzaam voelen binnen een groep. Hiermee wordt niet nauwkeurig d.m.v. 11 stellingen gemeten in hoeverre iemand eenzaam is. Je kunt hiermee niet voor een individu bepalen in hoeverre hij/zij eenzaam is.	Link
UCLA loneliness	Schaal om de mate van eenzaamheid te bepalen op basis van 20 stellingen. Deze UCLA schaal is de meest gebruikte schaal binnen de wetenschap.	Link
UCLA loneliness (korte versie)	Schaal om de mate van eenzaamheid te bepalen gebaseerd op 3 stellingen. Afgeleid van de langere UCLA schaal en eveneens erg betrouwbaar.	Link
Campaign to end loneliness measurement tool	Schaal gebaseerd op 3 stellingen. Deze schaal is ontwikkeld in samenspraak met veel andere organisaties en ouderen. Daarmee zijn de vragen dus goed geschikt voor ouderen.	Link

5.2 Integratie

In het coalitieakkoord *‘omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst’* is MDT gekoppeld aan een aantal maatschappelijke thema’s waaronder integratie: *“Maatschappelijke initiatieven om inburgering te bevorderen worden ondersteund. Via vrijwilligersnetwerken en jongeren die hun maatschappelijke dienstdienst vervullen, koppelen we nieuwkomers aan een ‘maatje’ om hen kennis te laten maken met de Nederlandse samenleving.”*

De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op:

- Integratie binnen MDT. Impact Centre Erasmus. (2023). [Rapport](#) online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in [onderzoeksrapportage](#) ‘MDT opschalen en onderbouwen – onderzoek 2022’.
- Gegevens jongerenvragenlijst. Verian. (2024). *Data niet publiekelijk toegankelijk*

Wat is het?

Integratie is het hele proces waarbinnen nieuwkomers onderdeel worden van en geaccepteerd worden binnen de samenleving¹¹. Voor succesvolle integratie zijn verschillende bouwstenen van belang. Deze zijn terug te zien in figuur 4.

- **Succesfactoren:** Dit zijn uitkomsten van succesvolle integratie en tegelijkertijd elementen die bijdragen aan succesvolle integratie. Bijvoorbeeld: werk helpt bij de integratie en daarnaast wordt werken gezien als een teken van een succesvolle integratie.
- **Sociale verbinding:** Dit gaat over het type sociale verbindingen dat iemand heeft in het nieuwe land, wat kan zijn binnen een bepaalde groep, in verbinding met andere groepen of met instanties in het nieuwe land.
- **Facilitators:** Dit gaat over kenmerken die bijdragen aan een succesvolle integratie, ofwel het wegnemen van barrières of obstakels tot integratie. Denk: een gevoel van veiligheid helpt bij de integratie en contacten leggen, terwijl een onveilig gevoel juist leidt tot minder integratie.
- **Fundament:** Dit gaat over wanneer integratie succesvol is, dit hangt af van hoe er tegen burgerschap wordt aangekeken binnen een land. Ook volgen rechten en

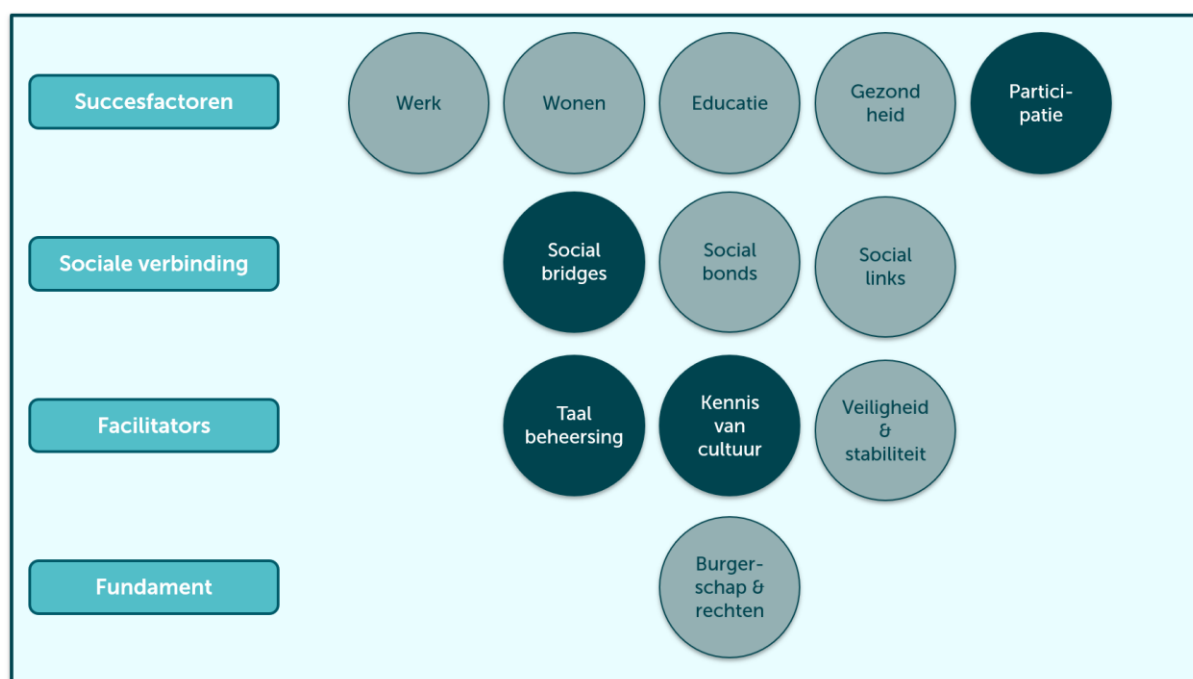
¹¹ Soms wordt ook gesproken over inburgering. Inburgering is echter het formele, juridische proces van verkrijgen van staatsburgerschap waarvan de uitvoering bij gemeenten ligt. Inburgering is één stapje binnen integratie. We spreken daarom van de bredere term ‘integratie’.

plichten voor nieuwkomers vanuit dit fundament. Een belangrijk onderdeel hiervan is inburgering, maar inburgering vormt een deel van dit fundament.

Onder elk van deze bouwstenen vallen een aantal componenten. Deze componenten hebben onderlinge verbindingen. Bijvoorbeeld: werk of educatie kan weer leiden tot sociale verbindingen, en participatie kan bijdragen aan taalbeheersing.

MDT kan een rol vervullen op een aantal van deze componenten van integratie. Voornamelijk op taalbeheersing, kennis van cultuur, *social bridges* en participatie (de donkere bollen in figuur 4). Hieronder wordt onderbouwd op welke componenten MDT effect heeft.

Figuur 4 – Bouwstenen voor succesvolle integratie

Wat weten we?

47% van de MDT-projecten geven aan dat de doelgroep 'nieuwkomers in Nederland' welkom is binnen hun project. Deze projecten richten zich vaak gelijktijdig ook op andere doelgroepen waardoor jonge nieuwkomers in contact kunnen komen met mensen die al geruime tijd in Nederland wonen. Van de MDT-projecten tot en met ronde 5a geeft 13% aan dat zij zich concreet richten op het thema integratie. In ronde 2023 gaat het om 21% van de projecten. Dit laat zien dat integratie in toenemende mate een belangrijk thema is binnen MDT. Deze percentages zijn *outputs*, gebaseerd op de acties vanuit het MDT-kernteam om MDT te koppelen aan integratie. Deze percentages tonen aan dat een steeds groter deel van de projecten binnen MDT zich richt op integratie. Dit zegt echter nog niks over de effecten, want we weten immers niet of zij ook daadwerkelijk bijdragen aan het bevorderen van integratie.

Uit de jongerenvragenlijst blijkt daarnaast dat 80% van de jongeren mensen ontmoet van een andere afkomst. Ook dit is een *output* waaruit blijkt dat er ontmoetingen plaatsvinden tussen jongeren van verschillende afkomst. Deze ontmoetingen kunnen mogelijkserwijs ook betekenen dat er sprake is van *social bridging* wanneer de ontmoetingen ook zorgen voor verbindingen. Maar het is niet altijd het geval dat ontmoetingen zullen leiden tot *social bridging* en daarmee de integratie van nieuwkomers bevorderen.

Conclusie: Met 21% van de projecten die zich richt op integratie/ doelgroep statushouders binnen subsidieronde 2023 kan worden gesteld dat er aandacht is voor integratie binnen MDT. Er wordt binnen MDT geen direct bewijs verzameld over de directe impact van MDT op de integratie van nieuwkomers.

Wat is aannemelijk?

De groep nieuwkomers in Nederlands is heterogeen: wat voor de een goed werkt, werkt voor een ander niet goed. Daardoor is er nauwelijks onderzoek waarin universeel geldende interventies en werkzame elementen worden benoemd.

Van de twaalf componenten uit figuur 4, is het van een aantal meer aannemelijk dat MDT hier een bijdrage aan kan leveren dan aan anderen. Dit zijn taalbeheersing en kennis van cultuur, *social bridges* en participatie. Per effect wordt uitgelegd welke interventies hierop aansluiten en welke werkzame elementen nodig zijn.

1. Taalbeheersing en kennis van cultuur

Belangrijk in het leren kennen van de taal en cultuur is het faciliteren van een combinatie van taal/cultuur lessen en het ervaren in de praktijk. Zover bekend zijn er geen MDT-projecten die taallessen aanbieden. Echter kan MDT wel een ervaringsplek zijn om te oefenen met taal en te leren over de cultuur. Zo zijn er verschillende MDT-projecten waar nieuwkomers als "gewone deelnemers" aan kunnen deelnemen, en daarnaast zijn er verschillende MDT-projecten die maatjesprojecten inzetten waarbij jongeren die al geruime tijd in Nederland wonen maatje worden van een nieuwkomer.

"Ik leer Nederlands bij mijn MDT-project, het is goed voor je Nederlands. En heb hier straattaal geleerd. Op school leer je alleen grammatica. Dat is niet goed." – MDT jongere (2023)

Verder geldt voor het leren van een taal dat hoe jonger kinderen zijn, hoe eenvoudiger dit gaat. Kinderen jonger dan 12 hebben vaak geen moeite met het leren van een nieuwe taal. Vanaf 12 wordt het lastiger naarmate iemand ouder wordt. De ondergrens qua leeftijd binnen MDT is 12 jaar, waardoor de fase waarin het heel eenvoudig is een nieuwe taal te leren al achter hen ligt.

Cultuur is, meer nog dan taal, een element waarbij contact met mensen die al geruime tijd in Nederland wonen kan helpen om hier meer begrip van te krijgen. Cultuur is minder goed te vatten in tekstboeken dan taal, waardoor het leren over cultuur vaak minder effectief is. De quote van een jongere laat zien dat MDT inderdaad een bijdrage kan leveren aan het leren van de taal en cultuur:

2. *Social bridging*

Social bridging (of kortweg, *bridging*) verwijst naar het leggen van verbindingen tussen mensen of groepen die van elkaar verschillen – bijvoorbeeld in afkomst, sociale klasse of religie. Het gaat om het opbouwen van vertrouwen, samenwerking en contact over groepsgrenzen heen. Zulke bruggen versterken sociale samenhang in een diverse samenleving. *Social bridging* wordt vaak genoemd samen met *social bonding*. *Social bonding* verwijst naar het versterken van de onderlinge verbondenheid binnen een relatief homogene groep – mensen die veel gemeen hebben, zoals familie, vrienden of mensen met dezelfde achtergrond. Deze *bonds* zijn belangrijk voor persoonlijke veiligheid en betrokkenheid, maar bieden minder contact met ‘de ander’. Onderzoek toont dat het moeilijk is om *bridging* te stimuleren wanneer er geen sprake is van *bonding*. *Bonding* zorgt er namelijk voor dat mensen zich veilig en comfortabel voelen om vervolgens ook te kunnen denken aan *bridging*.

Het effectief bijdragen aan *social bridging* hangt samen met het component taalbeheersing en kennis van cultuur. Daarnaast is het een randvoorwaarde voor *social bridging* dat ontmoetingen tussen verschillende sociale groepen gefaciliteerd worden.

MDT kan een goed instrument zijn om nieuwkomers in contact te laten komen met mensen die al geruime tijd in Nederland wonen. Dit kan doordat nieuwkomers meedoen aan MDT, of meedoen aan een maatjesproject. We weten uit de vragenlijst dat 80% van de jongeren mensen ontmoet van een andere afkomst. Dit toont dat MDT zorgt voor ontmoetingen met mensen buiten de eigen leefwereld.

Een belangrijk onderdeel om ontmoetingen buiten de eigen leefwereld te stimuleren is de bereidwilligheid om mensen te ontmoeten die anders zijn. Binnen MDT wordt dit onderzocht met de stelling: ‘*ik ontmoet graag mensen die anders zijn dan ikzelf*’. Hierop is een stijging te zien van 6%-punt gedurende MDT. Het is niet bekend of deze toegenomen bereidwilligheid in meer of mindere mate geldt in relatie tot nieuwkomers.

3. *Participatie*

In de praktijk blijkt het voor nieuwkomers lastig om mee te doen in de maatschappij. Het is daarom belangrijk om hiervoor kansen te creëren. MDT is een manier voor jonge nieuwkomers om te participeren in de maatschappij. Wanneer jonge nieuwkomers deelnemen aan MDT leveren zij namelijk een bijdrage aan anderen en/of de samenleving via de pijler *iets doen*.

Conclusie: MDT is een middel waarmee jongeren in contact komen met mensen van een andere afkomst. Het is daarnaast aannemelijk dat MDT een bijdrage levert aan de componenten taalbeheersing en kennis van cultuur, *social bridges*, en participatie. Voor de overige componenten van integratie is niet aannemelijk dat MDT hier impact op heeft, al is het mogelijk dat specifieke MDT-projecten bijdragen aan bijvoorbeeld werk of opleiding, zijn hierover geen generieke uitspraken te doen.

Aanbevelingen voor MDT

Beleidskeuzes maken

Het is onwaarschijnlijk dat MDT op alle componenten van integratie effect heeft. Daarom is het belangrijk dat MDT keuzes maakt op welke componenten zij impact willen hebben. In het onderzoek worden een aantal componenten benoemd die logischerwijs aansluiting hebben bij MDT. Wanneer duidelijke keuzes gemaakt zijn *waarop* MDT impact wil maken kan vervolgens onderzocht worden in hoeverre MDT daar een impact op heeft.

Werkzame elementen borgen

De doelgroep 'nieuwkomers' is sterk heterogeen waardoor er nauwelijks werkzame elementen bekend zijn voor integratie in het algemeen. MDT dient eerst te kiezen op welke componenten van integratie MDT zij impact wil creëren en op welke doelgroepen. Dan kan gericht gezocht worden naar interventies en werkzame elementen die nodig zijn om die gekozen componenten te bevorderen.

Direct bewijs verzamelen

Wanneer gewenst kan MDT meer grip krijgen op de bijdrage aan integratie door meer bewijs te verzamelen. Veel van de componenten van integratie kunnen eenvoudig uitgevraagd worden in de jongeren- of projectleidersvragenlijst. Het is wel belangrijk dat MDT in de data kan differentiëren welke jongeren precies als nieuwkomer deelnemen aan MDT. Op dit moment is het niet mogelijk de data uit te splitsen naar losse doelgroepen.

5.3 Mentale gezondheid

In 2022 is met projectleiders en jongeren uit het MDT-netwerk gekeken welke thema's voor MDT van belang zijn. Zowel jongeren als projectleiders gaven hierbij aan dat mentale gezondheid van jongeren bij veel projecten een thema is én een focusgebied voor MDT moet zijn.

De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op:

- Kwalitatieve duiding – Toenemende druk onder jongeren. Impact Centre Erasmus. (2022). [Rapport](#) online beschikbaar.
- Onderbouwing MDT & Mentale gezondheid jongeren. Impact Centre Erasmus. (2022). [Rapport](#) online beschikbaar.
- Gegevens jongerenvragenlijst. Verian. (2024). *Data niet publiekelijk toegankelijk*

Wat is het?

Mentale gezondheid kent verschillende definities. Vaak wordt mentale gezondheid gezien als een spectrum van welbevinden, en het ontbreken van psychische problemen. Een gangbare definitie is: *een positieve geestelijke gezondheid, bepaald door optimisme, zelfvertrouwen, geluk, vitaliteit, gevoel van betekenis hebben, eigenwaarde, ervaren van ondersteuning uit de omgeving en het goed weten om te gaan met de eigen emoties*¹². Hieruit is te zien dat mentale gezondheid vele componenten bevat. In de aanpak van de Rijksoverheid t.a.v. mentale gezondheid¹³ vanuit het Rijk zijn vier componenten van mentale gezondheid gebruikt: een persoonlijke, sociale, functionele en beleavingscomponent.

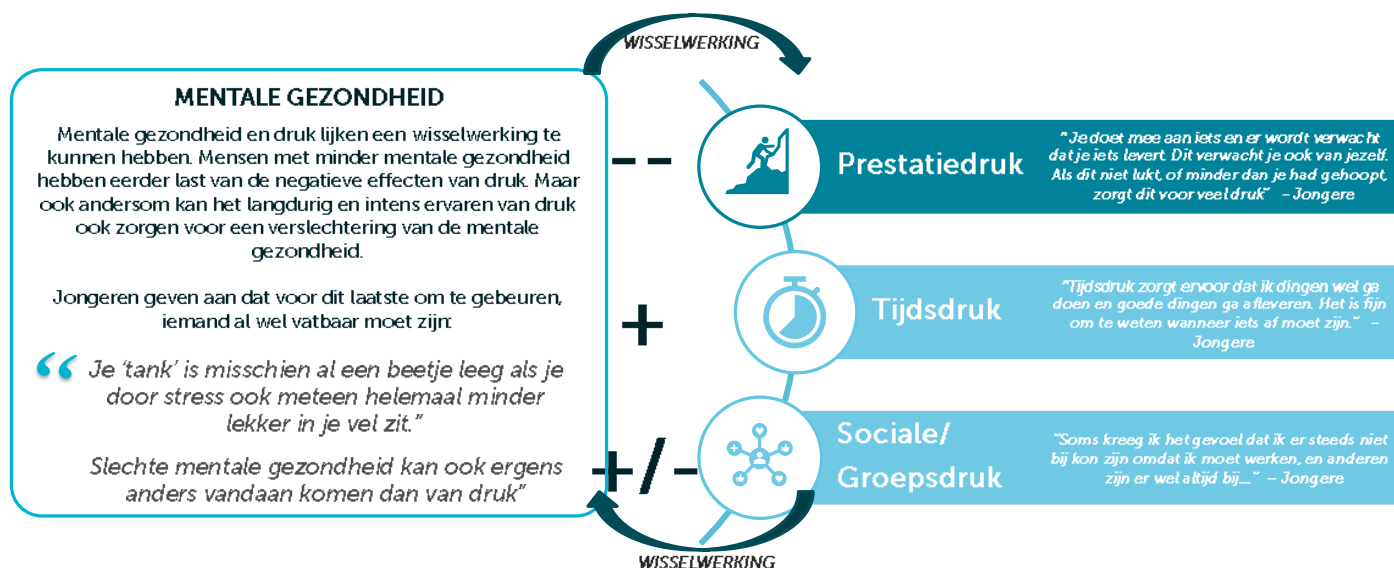
Mentaal gezond zijn heeft dus niet alleen te maken met het wel of niet ervaren van psychische klachten. Het gaat voornamelijk over algemeen welbevinden. Dit komt overeen met hoe MDT-jongeren zelf mentale gezondheid definiëren:

"Als je mentaal gezond bent, dan zit je goed in je vel, ben je blij met wat je aan het doen bent. Gelukkig zijn zonder dat er iets je mentaal aan het vervelen is. Mentaal rustig." – MDT jongere (2022)

¹² Deze definitie wordt o.a. gehanteerd door Trimbos-instituut, NJi en Pharos.

¹³ Zie het rapport 'Mentale Gezondheid: van ons allemaal' hier: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/06/10/aanpak-mentale-gezondheid-van-ons-allemaal>

Figuur 5. Gebaseerd op rapport 'MDT & Mentale Gezondheid', p. 11

Mentale gezondheid is dynamisch, afhankelijk van wat er speelt zowel op individueel als omgevingsniveau, zoals de aan- of afwezigheid van druk en stress, en veerkracht en sociale steun. In Figuur 5 is deze dynamiek weergegeven. Bij jongeren is veel aandacht voor groepsdruk en stress. MDT-jongeren herkennen en onderscheiden drie vormen van druk: prestatiedruk, tijdsdruk en sociale/ groepsdruk. In hun uitleg is prestatiedruk bijna altijd negatief. Tijdsdruk wordt vaak als positief benoemd; als een druk die ervoor zorgt dat ze doen wat ze willen doen. Over sociale/ groepsdruk zijn de jongeren meer gemixt: sommige benoemen dat sociale druk ook zorgt dat je uit je comfort zone gaat en je nieuwe dingen probeert. Andere benoemen de hoge maatschappelijke druk en sociale media als negatieve vormen van sociale /of groepsdruk.

Onderzoek toont een complex samenspel van risico- en beschermende factoren die van invloed zijn op ervaren mentale gezondheid. Van individuele factoren zoals perfectionisme, emotionele stabiliteit en gezonde leefstijl; tot omgevingsfactoren zoals financiële problemen van het gezin, gepest worden en een positieve relatie met een docent; tot zelfs systemische factoren zoals sociaal kapitaal en het hebben van een ondersteunende omgeving. Voor MDT ligt vooral op individuele factoren een kans om jongeren te ondersteunen en op specifieke onderdelen jongeren te versterken in hun mentale gezondheid. Het is onwaarschijnlijk dat MDT het gehele spectrum van mentale gezondheid kan bedienen.

Wat weten we?

Tot en met regeling 5a richtte 'slechts' 5% van de MDT-projecten richt zich op mentale gezondheid van jongeren. In regeling 2023 schoot dit percentage omhoog naar 63%. 18% hiervan benoemt het thema, en 45% beschrijft ook een concrete aanpak. Dit geeft aan dat het thema in toenemende mate leeft bij MDT-projecten. Dit percentage is echter een *output*: het geeft weer dat er aandacht aan mentale gezondheid van jongeren wordt

besteed, maar dat betekent niet dat deze aandacht ook zorgt voor een versterking van de mentale gezondheid van jongeren. Dit effect wordt nog niet onderzocht.

Slechts een onderdeel van mentale gezondheid wordt direct uitgevraagd bij deelnemende jongeren in de jongerenvragenlijst, namelijk druk. Dit is een reflecterende vraag, waarbij jongeren in de vragenlijst na afloop van hun MDT-traject kunnen aangeven in hoeverre MDT voor te veel druk op hen zorgde: 12% van de jongeren geeft aan dat MDT voor te veel druk op hen zorgde. 43% werd goed begeleid tijdens deze ervaren druk.

Conclusie: MDT zorgt niet voor te veel druk en stress op deelnemende jongeren, geïllustreerd door slechts 25% van 12% van de jongeren die door MDT te veel druk ervoeren en daar ook niet goed in werden begeleid. Druk is echter slechts een onderdeel van mentale gezondheid. Ondanks dat het de aandacht heeft van veel MDT-projecten, is direct bewijs voor de impact van MDT op mentale gezondheid grotendeels afwezig.

Wat is aannemelijk?

Door de complexiteit en veelvoudigheid van mentale gezondheid is het aantonen van effectiviteit van interventies complex. Het ontbreekt veelal aan financiële middelen voor langdurig effectonderzoek (interventies zijn daarom vaak 'theoretisch goed onderbouwd' maar krijgen geen status 'bewezen effectief'). Vanuit de wetenschap is dus nog onvoldoende bekend wat werkt, voor welke jongeren en in welke leeftijd. Betrouwbare kennis over generieke werkzame factoren die (interventie-overstijgend) bijdragen aan het mentaal welbevinden is daarmee beperkt. Wat bekend is over werkzame elementen en effectiviteit in het bevorderen van mentale gezondheid wordt weergegeven in tabel 12.

Tabel 12 – Overzicht werkzame elementen met betrekking tot mentale gezondheid.

Werkzaam element	Geborgd binnen MDT
t.a.v. de doelgroep	
Leeftijd is een bepalende factor, echter is dit afhankelijk van de focus van de interventie. Zo was de impact van interventies met uitkomsten op het gebied van reductie en preventie van pestgedrag, geweld en conflicten groter voor oudere leerlingen ten opzichte van jongere. Anderzijds zijn interventies gericht op sociale vaardigheden en antisociaal gedrag effectiever bij kinderen op het basisonderwijs dan bij oudere leerlingen op het voortgezet onderwijs.	Niet geborgd: Er is voor zover bekend binnen MDT geen onderscheid t.a.v. de focus binnen mentale gezondheid en de leeftijdscategorie. Daarnaast, ondanks dat MDT inzet op sociale vaardigheden, start MDT pas vanaf 12 jaar, waarmee slechts zeer beperkt kinderen op het basisonderwijs onderdeel van de doelgroep van MDT zijn.
Voor adolescenten is bekend dat beleid gericht op het behalen van een startkwalificatie en het voorkomen van	Beperkt geborgd: 50% van de MDT-projecten in ronde 2023 richt zich op

schoolluitval een positieve bijdrage levert aan de mentale gezondheid van jongeren.	jongeren zonder startkwalificatie en 53% op voorkomen van vroegtijdig schooluitval.
Een focus op mentale gezondheid rond de wisseling van basis- naar voortgezet onderwijs levert een positieve bijdrage aan preventie van mentale problemen, aangezien veel mentale gezondheidsproblemen in deze levensfase ontstaan.	Niet geborgd: Er is aandacht voor mentale gezondheid bij 21% van de MDT-projecten maar het is onduidelijk of dit de benodigde focus heeft alsmede of dat specifiek voor jongeren in die fase wordt ingezet.
t.a.v. de uitvoering	
Effectieve interventies zijn vaker de meer intensieve interventies en interventies die leerkrachten en/of ouders bij de interventie betrekken.	Beperkt geborgd: De 80 uur van MDT over 6 maanden voldoet aan de definitie van 'intensief'. Daarnaast is binnen 6% van de projecten een onderwijsproject de penvoerder waarbij het aannemelijk is dat leerkrachten worden betrokken. Echter is het onduidelijk hoeveel van de MDT-uren gespendeerd worden aan mentale gezondheid en of daarmee nog steeds voldaan wordt aan de definitie van 'intensief'. Daarnaast worden ouders over het algemeen niet betrokken binnen MDT.
Interventies met actieve lesmethoden (bijv. leren in de praktijk en rollenspellen) lijken effectiever dan interventies met passieve lesmethoden.	Beperkt geborgd: Over het algemeen opteren MDT's voor actieve lesmethoden en leren in praktijk. Echter is het onbekend of dat type aanpak ook wordt gebruikt voor mentale gezondheid binnen MDT.
Interventies die gedegen en met continue aandacht geïmplementeerd waren laten vaker een effect zien.	Beperkt geborgd: Waar voor een MDT-project als geheel aandacht is voor gedegen implementatie en kwaliteit, wordt hiermee geen specifieke aandacht besteed aan mentale gezondheid activiteiten binnen MDT.

Conclusie: Werkzame elementen voor een aannemelijke bijdrage van MDT aan mentale gezondheid zijn niet of beperkt geborgd. Dit betekent niet dat MDT geen impact heeft op mentale gezondheid, maar dat deze impact beperkt zal zijn tot enkele specifieke MDT-projecten die deze werkzame elementen geborgd hebben in hun aanpak, en er geen generieke uitspraken te doen zijn over de impact van MDT op mentale gezondheid.

Aanbevelingen voor MDT

Beleidskeuzes maken

Mentale gezondheid is een breed begrip dat beïnvloed wordt door vele individuele en omgevingsfactoren. Voor het vergroten van de impact van MDT op (het versterken van) mentale gezondheid van jongeren helpt het om specifieke keuzes te maken op welke componenten van mentale gezondheid de nadruk ligt. Op deze componenten kan vervolgens specifieke kennis over werkzame elementen (uit literatuur en praktijk) worden opgehaald, die geborgd kunnen worden in MDT-projecten.

Werkzame elementen borgen

Er is veel wat MDT kan doen om de kans te vergroten dat het een rol speelt in de positieve ontwikkeling van jongeren, bijvoorbeeld door het versterken van sociale en emotionele competenties van jongeren om gedragsproblemen te voorkomen en mentale fitheid te versterken. In het rapport 'MDT & Mentale Gezondheid' staan meerdere adviezen aan MDT die (nog) niet systematisch zijn doorgevoerd, zoals hoe MDT kan inzetten op beschermende factoren zoals stressreductie, veerkracht, persoonsontwikkeling, zelfstandigheid, prioriteiten stellen en plannen/ organiseren; of hoe MDT-projecten expliciet kunnen inzetten op het creëren van 'safe spaces' voor jongeren.

"MDT is mijn tweede familie" – MDT jongere (2023)

Direct bewijs verzamelen

Indien gewenst, kan mentale gezondheid bemeten worden middels de jongerenvragenlijst zodat geleerd kan worden in hoeverre de impact al wordt bereikt en gestuurd kan worden op verbeteringen. Idealiter worden vragen toegevoegd aan de T0 en T1 meting, zodat er gemonitord kan worden op een eventuele verandering na MDT.

Mentale gezondheid wordt in verscheidene onderzoeken uitgevraagd, waarbij de focus kan verschillen. Drie domeinen komen veelvuldig terug in metingen met hieronder enkele voorbeeldvragen:

1. Emotioneel welbevinden/ (positieve) emoties/ mentaal welbevinden
 - a. In de afgelopen twee weken voelde ik me rustig en ontspannen.
 - b. In de afgelopen twee weken voelde ik me actief en vol energie.
 - c. In de afgelopen twee weken werd ik uitgerust en fris wakker.
2. Psychische problemen
 - a. Ik ben rusteloos, ik kan niet lang stilzitten.
 - b. Ik pieker veel.
 - c. Ik ben voor veel dingen bang, ik ben snel angstig.
3. Sociale omgeving/ ontvangen hulp

- a. Ik heb iemand met wie ik kan praten als ik het moeilijk heb.
- b. Ik voel me gesteund door: familie/ vrienden/ studievereniging/ ...
- c. Ik voel me gesteund door: docenten/ tutor/ mentor/ studiebegeleider/ ...

Er heeft in 2023 een pilot gelopen met een module 'Mentale Gezondheid'. De module betrof een aantal additionele vragen die projecten konden toevoegen aan de jongerenvragenlijst na afloop van het MDT. Ondanks de animo vooraf, maakte slechts één project gebruik van deze module. Andere projecten zagen er toch vanaf omdat ze hun jongeren niet wilden belasten met additionele vragen in de vragenlijst (die door sommigen al als lang wordt ervaren). Voor deelnemende jongeren aan het ene project dat gebruikmaakte van de additionele module was het invullen ervan vrijwillig voor jongeren, waardoor slecht 16 jongeren de module hebben ingevuld. Dit was te laag voor waardevolle analyses. De module is daarom na een periode van 6 maanden stopgezet.

Module Mentale Gezondheid

We zijn benieuwd hoe jij je voelt. Als je goed in je vel zit, kan je lekker jezelf zijn en kan je meestal zelf bepalen wanneer je wat doet. Zit je niet lekker in je vel, dan merk je dat aan je energie en kost alles meer moeite.

1. Geef een cijfer dat laat zien hoe tevreden je bent over hoe jouw leven nu is
 - (1 t/m 10 'helemaal niet tevreden' - 'heel tevreden')
2. Geef een cijfer dat beschrijft hoe tevreden je bent over jezelf
 - (1 t/m 10 'helemaal niet tevreden' - 'heel tevreden')
3. Deze vraag gaat over hoe je je in de afgelopen twee weken hebt gevoeld. In de afgelopen twee weken... (altijd, vaak, meestal, soms, nooit, weet ik niet)
 - ... voelde ik me vrolijk
 - ... voelde ik me ontspannen
 - ... voelde ik me vol energie
 - ... voelde ik me nuttig
 - ... voelde ik me verdrietig of angstig
 - ... voelde ik me zenuwachtig in een nieuwe situatie
 - ... voelde ik me eenzaam
4. Deze vraag gaat over hoe je je in de afgelopen twee weken hebt gedragen. In hoeverre... (altijd, vaak, meestal, soms, nooit, weet ik niet, niet van toepassing)
 - ... kan je zelf bepalen wat je doet en wanneer je dat doet
 - ... zeg je nee als je iets niet wil
 - ... vraag je om hulp als je iets minder goed kan
 - ... weet je met wie je kan praten als je het moeilijk hebt
 - ... weet je waar je naartoe kan met hulpvragen
5. (optioneel): Kun je vertellen hoe MDT heeft bijgedragen aan hoe jij je voelt?
 - Bijvoorbeeld: "MDT heeft me geleerd om te gaan met..." of "door MDT weet ik naar wie ik toe kan gaan voor..."
 - <<Open antwoord>>

5.4 Kansengelijkheid

In 2022 is met het netwerk van projectleiders en jongeren gekeken welke thema's voor MDT van belang zijn. Vanuit het regeerakkoord 2021 is MDT gelinkt aan de opgave om kansengelijkheid te vergroten.

De inhoud van dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op:

- Onderzoeksrapport MDT 2023 – Groeien & Bewijzen. Ministerie van OC&W, Verian (voorheen Kantar Public) & Impact Centre Erasmus. (2024). [Rapport](#) online beschikbaar.
- Gegevens jongerenvragenlijst. Verian. (2024). *Data niet publiekelijk toegankelijk*
- Gegevens projectleidersvragenlijst Verian. (2024). *Data niet publiekelijk toegankelijk*
- Effectevaluatie Maatschappelijke Diensttijd (MDT). CBS. (2023). [Rapport](#) online beschikbaar.
- Impactanalyse: 'MDT versterkt schuldenaanpak voor jongeren in gemeente Arnhem'. Social Finance NL. (2023). [Factsheet](#) online beschikbaar.
- 'De invloed van MDT op kansengelijkheid onder jongeren'. SDG trainees binnen MDT. (2023). *Rapport niet publiekelijk toegankelijk*.

Wat is het?

Kansenongelijkheid gaat om de aan- of afwezigheid van persoonskenmerken die kansen belemmeren of bevorderen op bijvoorbeeld posities, opleidingen of banen. De bekendste en belangrijkste zijn gender, etniciteit, seksualiteit en klasse. Door deze complexiteit en veelvoud aan factoren die invloed kunnen hebben op kansen(on)gelijkheid, is er niet één duidelijke oorzaak aan te wijzen van kansenongelijkheid. Bepaalde kwetsbare groepen mensen zijn wel vatbaarder voor kansenongelijkheid en kansenongelijkheid op meerdere fronten concentreert zich vaak bij dezelfde personen. Zo is een geboorte in een wijk met een lagere sociaaleconomische status vaak verbonden met een laag inkomen in de toekomst.

"Kansenongelijkheid heeft niet één duidelijke oorzaak, maar heeft meerdere problemen in zich. Er zijn verschillende aangrijpingspunten in het beleid om kansenongelijkheid te verminderen." – Gelijke Kansen Alliantie, Ministerie van OCW (2019).

Er is groeiend debat dat het streven naar gelijke kansen niet werkt omdat het niet altijd tot de gewenste gelijke(re) uitkomsten leidt. Met gelijke(re) uitkomsten wordt bedoeld op beschikking hebben over een goed zoals inkomen, een huis, een opleiding, en gezondheid. De aanname is geweest dat door in te zetten op het verminderen van ongelijke kansen, op termijn ook de ongelijke uitkomsten worden verminderd. Maar er zijn voorbeelden te over waarin dit niet waar blijkt. Zoals de jongere die huiswerkbegeleiding wordt geboden maar vanwege de economische positie van zijn familie die tijd moet gebruiken om te werken of

om voor zijn broertjes of zusjes te zorgen wanneer de ouders werken. In de literatuur is dit het verschil tussen *equality* (gelijkheid van behandeling) en *equity* (eerlijkheid van behandeling). Het idee is dat bij *equity* mensen met een achterstand meer kansen geboden krijgen tot het zorgt voor een gelijke uitkomst. Dit lijkt in lijn met het 2021-regeerakkoord, waarin staat beschreven: “*gelijke kansen vraagt een ongelijke aanpak*”. Dat betekent dat sommige doelgroepen meer ondersteund moeten worden om de uitkomsten voor deze groepen te vergroten.

Binnen MDT kan vooral gesproken worden van gelijke toegang. Deze gelijke toegang is “passief”, wat betekent dat iedereen in principe mag meedoen aan een MDT, waarmee MDT bijdraagt aan gelijkheid van behandeling. Daarnaast is binnen MDT sprake van “actieve” gelijke toegang, waarin bij het werven en aantrekken van jongeren specifieke aandacht is voor bepaalde kansarme(re) groepen jongeren. Gelijke uitkomsten kunnen binnen MDT niet gegarandeerd, maar wel gefaciliteerd worden. Wat jongeren uiteindelijke bereiken na hun MDT hangt af van het MDT-project, de jongere zelf en externe factoren.

Wat weten we?

MDT draagt bij aan kansengelijkheid door haar toegankelijkheid (*equality*). MDT is toegankelijk voor alle jongeren in Nederland en doordat MDT bestaat uit een groot en divers netwerk spreekt dit diverse jongeren aan. Daarnaast is er specifiek aandacht voor kansarme(re) doelgroepen (*equity*). Onderzoek onder projecten van MDT in ronde 2023 toont dat 57% van MDT-projecten zich richt op één of meerdere ‘kwetsbare groepen’. Tevens geven 24% van de projecten binnen ronde 2023 aan dat ze aandacht hebben voor kansengelijkheid. Een goed voorbeeld hiervan is hoe MDT door de gemeente Arnhem wordt ingezet als instrument voor jongeren met schulden zonder afloscapaciteit die voorheen geen toegang hadden tot schuldhulpverlening (zie kader op pagina 70).

MDT heeft beperkt toegang tot de achtergrond van jongeren en hun eventuele kwetsbare positie. Daarom is samen met het CBS in 2022¹⁴ onderzoek gedaan waarbij MDT-jongeren zijn vergeleken met niet-MDT-jongeren. De cijfers geven een beeld welke jongeren hun weg naar MDT vinden (tabel 13 en 14). Hieruit komen twee belangrijke punten naar voren: 1) Leeftijd en geslacht hangen samen met het wel of niet meedoen aan MDT. Vrouwen doen vaker mee dan mannen en het meedoen aan MDT neemt af naarmate leeftijd stijgt; 2) Ook kansarmere jongeren doen mee aan MDT-trajecten.

¹⁴ Resultaten van het onderzoek in te zien via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2023/effectevaluatie-maatschappelijke-diensttijd--mdt--2022/3-resultaten>

Tabel 13 – Informatie rondom kansengelijkheid steekproef MDT

Categorie	Label	Aantal (n=1.692)	Percentage
Inkomen	Uitkering ontvangen WW	27	1,6%
Inkomen	Uitkering ontvangen (wao, wia, was of wajong)	10	0,6%
Inkomen	Bijstand ontvangen participatiewet	44	2,6%
Inkomen	Laag inkomen (huishouden)	104	6,1%
Inkomen	Langdurig laag inkomen (huishouden)	30	1,8%
Onderwijs	Startkwalificatie	730	43,1%
Onderwijs	Voortijdig schoolverlater 2019-2021	26	2,6%
Jeugdzorg	Gebruik jeugdbescherming ondertoezichstelling	10	0,6%
Jeugdzorg	Gebruik van pleegzorg	8	0,5%
Jeugdzorg	Gebruik van ambulante jeugdhulp	115	6,8%
Jeugdzorg	Gebruik van jeugdreclasseringsmaatregel	4	0,2%
Justitie	Geregistreerd slachtoffer misdrijf	57	3,4%
Justitie	Geregistreerd verdachte misdrijf	19	1,1%
Justitie	Verwezen naar bureau halt	9	0,5%
Justitie	Geregistreerd als gedetineerde	0	0%

Tabel 14 – Vergelijking MDT jongeren met niet-MDT-jongeren (REF)

Categorie	Label	MDT (n=618)	REF (n=1.048)
Leeftijd	Jonger dan 21 jaar	63,5%	49,2%
Leeftijd	21 jaar of ouder	36,5%	50,8%
Geslacht	Vrouw	63,4%	49,6%
Geslacht	Man	36,6%	50,4%
Opleiding	VO	21,2%	15,4%
Opleiding	MBO	24,7%	26,4%
Opleiding	HBO & WO	54,1%	58,2%
Herkomst	Geboren in Nederland	91,1%	91,0%
Werk	Betaald werk	80,4%	79,7%
Werk	Uur per week (niet in %)	17,6	25,2

Fin. welvaart ¹⁵ thuiswonend	Eerste 20% groep	11,9%	9,8%
Fin. welvaart thuiswonend	Tweede 20% groep	13,8%	13,2%
Fin. welvaart thuiswonend	Derde 20% groep	17,0%	17,2%
Fin. welvaart thuiswonend	Vierde 20% groep	24,6%	27,8%
Fin. welvaart thuiswonend	Vijfde 20 % groep	32,7%	32,1%
Fin. welvaart uitwonend	Eerste 20% groep	53,9%	36,6%
Fin. welvaart uitwonend	Tweede 20% groep	20,4%	24,0%
Fin. welvaart uitwonend	Derde 20% groep	9,2%	12,9%
Fin. welvaart uitwonend	Vierde 20% groep	7,9%	13,1%
Fin. welvaart uitwonend	Vijfde 20 % groep	8,6%	13,4%
Verstedelijking	Zeer sterk stedelijk	36,2%	30,5%
Verstedelijking	Sterk stedelijk	27,4%	29,5%
Verstedelijking	Matig stedelijk	17,9%	14,7%
Verstedelijking	Licht stedelijk	15,2%	19,4%
Verstedelijking	Niet stedelijk	3,4%	5,9%

Conclusie: MDT draagt bij aan kansengelijkheid door toegankelijkheid voor alle jongeren en specifieke aandacht voor kansarme(re) jongeren, met 32% van de projecten in ronde 2023 die zich inzetten op het specifiek aantrekken van minder kansrijke jongeren. Deze kansarme(re) jongeren doen ook daadwerkelijk mee aan MDT.

Wat is aannemelijk?

Waar het begrip kansengelijkheid vaak gebruikt wordt, is het door de samenhang van oorzaken, problemen en aangrijpingspunten ook een containerbegrip. Er is dan ook geen "ei van Columbus" om kansenongelijkheid te bestrijden. Tabel 15 bevat een overzicht van

¹⁵ De categorie 'financiële welvaart' is een samengestelde maat waarbij is gekeken naar besteedbaar inkomen en het vermogen van huishoudens. De groep is onderverdeeld in vijf groepen van 20%. De eerste groep van 20% is de groep met de laagste financiële welvaart, de vijfde groep is de 20% groep met de hoogste financiële welvaart.

enkele werkzame elementen die ingezet kunnen worden om de bijdrage aan kansengelijkheid aannemelijk te maken.

Tabel 15 – Overzicht werkzame elementen met betrekking tot kansengelijkheid

Werkzaam element	Borging binnen MDT
Vergroten van het sociaal netwerk van mensen met minder kansen.	Geborgd: 100% van de MDT-projecten uit regeling 2023 geven aan zich in te zetten op uitbreiding van het netwerk van jongeren. Dit geldt dus tevens voor projecten die zich expliciet richten op minder kansrijke jongeren. En met resultaat: 80% van de jongeren geeft aan mensen te hebben ontmoet met een andere achtergrond dan zichzelf, en 51% zegt dat ze mensen hebben ontmoet die hen kunnen helpen in de toekomst. Er is echter geen analyse gedaan op verschillen tussen MDT-projecten die zich richten op kansrijke, minder kansrijke, of een combinatie van jongeren.
Inzetten op ontwikkeling van nuttige vaardigheden van mensen met minder kansen.	Geborgd: 100% van de MDT-projecten uit regeling 2023 geven aan zich in te zetten op vaardighedenontwikkeling. En met resultaat: 66% kan nieuwe dingen door MDT; 73% heeft vaardigheden ontwikkeld; 65% heeft meerdere trainingen ontvangen. Er is echter geen analyse gedaan op verschillen tussen MDT-projecten die zich richten op kansrijke, minder kansrijke, of een combinatie van jongeren.
Investeren in families.	Niet geborgd: Binnen MDT-projecten wordt familie doorgaans niet (of zeer zelden) betrokken. Voor sommige projecten is dit een bewuste keuze vanwege de kwetsbare thuissituatie van de jongere.

Bij interventies is het belangrijk dat interventies zich richten op meedoen, meepraten én meebeslissen ¹⁶ .	Beperkt geborgd: Jongerenparticipatie is een vereiste in de subsidieaanvraag van MDT. Dit wordt echter zeer divers ingevuld (zie hoofdstuk Jongerenparticipatie). Daarnaast is de jongerenparticipatie veelal gefocust op meedoen, en is (mee)beslissingsbevoegdheid geen verplicht onderdeel van de jongerenparticipatie, noch is bekend in hoeverre er verschillen zijn in jongerenparticipatie tussen MDT-projecten die zich richten op kansrijke, minder kansrijke, of een combinatie van jongeren.
Als meest effectieve maatregel wordt het stimuleren van gelijke kansen onder kinderen en jongeren veel benoemd, dit zorgt vervolgens op latere leeftijd voor meer gelijkheid.	Geborgd: MDT is een programma voor jongeren tussen de 12 en 29 jaar oud. Hiermee is MDT een interventie die op jonge(re) leeftijd ingezet kan worden om kansengelijkheid te bevorderen.

Conclusie: Het is aannemelijk dat MDT positief bijdraagt aan kansengelijkheid over de as van de bestaande pijlers. Door aandacht voor vergroting van het netwerk van deelnemers binnen de pijler *ontmoetingen*, draagt MDT bij aan het creëren van kansen op de arbeidsmarkt via het professionele netwerk van het MDT-traject. Binnen de pijler *talentontwikkeling* ondersteunt de aandacht voor vaardighedenontwikkeling, en kan de pijler bijdragen aan het bieden van perspectief en het vergroten van het zelfvertrouwen om een baan te vinden door skills en (praktijk) ervaring op te doen. Ook jongerenparticipatie kan ondersteunen, door zowel kansrijke als minder kansrijke jongeren te leren oefenen met het uiten van hun mening en maken van beslissingen.

Of deze bijdrage aan kansengelijkheid ook leidt tot gelijke uitkomsten is niet gegarandeerd. De uitkomsten verschillen per individu. Wat de ene jongere nodig heeft om aan MDT deel te kunnen nemen en zo meer kansen aangeboden te krijgen, ofwel in hoeverre ze in staat zijn de geboden kansen binnen MDT te benutten, zal anders zijn voor een andere deelnemer.

¹⁶ Veel interventies gericht op kansengelijkheid richten zich vooral op meedoen van een groep. Zoals het aannemen van voldoende vrouwen of mensen van kleur. Maar deze interventies die de diversiteit verhogen stranden vaak omdat de personen onvoldoende mee kunnen praten en mee kunnen beslissen over wat voor hen werkt.

Aanbevelingen voor MDT

Beleidskeuzes maken

MDT draagt in essentie bij aan kansengelijkheid. Dit zegt niet dat MDT een ‘gouden pleister’ biedt voor alle gevolgen van kansengelijkheid in Nederland, maar door in de context van de jongeren passend kansen te bieden, draagt MDT bij aan hun kansengelijkheid. Echter, voor MDT om effectiever bij te dragen aan het terugdringen van kansengelijkheid en het vergroten van kansengelijkheid is het van groot belang dat het MDT-kernteam een visie ontwikkelt op welk onderdeel van kansengelijkheid MDT effect wil bereiken, zodat er gefocuste interventies worden ontwikkeld en uitgevoerd. Bijvoorbeeld door in de visie specifiek in te gaan op doelgroep (meer kansen aan kansarme jongere door een focus op *equity* vs. alle jongeren in Nederland meer kansen bieden door een focus op *equality*) of door specifiekere doelstellingen te formuleren door bijvoorbeeld sectoren te benoemen, zoals: onderwijs, op de arbeidsmarkt, met betrekking tot sociale zekerheid, gezondheid en sociale relaties. Daarnaast is het van belang om MDT “af te zetten” tegen het onderwijs: dat is er al voor kansengelijkheid voor iedereen. Wat voegt MDT daaraan toe? Of welke “gaten” loopt MDT dicht die onderwijs laat vallen in het creëren van gelijke kansen voor alle jongeren?

Werkzame elementen borgen

Op basis van de beperkte generieke werkzame elementen van kansengelijkheid is het beperkt aannemelijk dat MDT hieraan bijdraagt. Extra analyses kunnen inzicht bieden of de werkzame elementen voldoende geborgd zijn bij MDT-projecten die zich specifiek richten op minder kansrijke jongeren. Daarnaast zal een eventuele visie op kansengelijkheid vanuit MDT bijdragen aan het identificeren van meer specifieke werkzame elementen en hoe deze goed te borgen binnen de aanpak van MDT.

Direct bewijs verzamelen

Een eerste stap om meer duidelijkheid te krijgen over het bewijs voor de bijdrage van MDT aan kansengelijkheid is een onderzoek naar welke vormen van interventies op kansengelijkheid in de praktijk van MDT momenteel al vorm krijgen. Op deze manier kunnen MDT-projecten “geplot” worden op hun verwachte bijdrage aan kansengelijkheid. Dit kan o.a. gebeuren door in de subsidieaanvraag een paragraaf op te nemen over de doelgroep en hoe het project rekening houdt met de behoeften van jongeren uit verschillende situaties (denk: *“Kan elke jongere aan jouw MDT-project meedoen, ongeacht taalvaardigheid, financiële situatie, lichamelijke beperkingen, motivatie, woonlocatie, leeftijd, geloof, geslacht, geaardheid etc.? Hoe zorgen jullie ervoor dat het programma toegankelijk en haalbaar is voor jongeren die met verschillende obstakels kampen?”*).

Voor het meten van het effect van MDT op kansengelijkheid dienen eerst keuzes gemaakt te worden op welke terreinen van kansengelijkheid MDT zich wil richten. Deze keuze en doelstellingen zijn bepalend in het vaststellen van indicatoren.

PILOT MDT & SCHULDENAANPAK

In de gemeente Arnhem is geëxperimenteerd om MDT te verbinden aan de gemeentelijke schuldenaanpak. Schulden worden vaak gekoppeld aan kansengelijkheid, aangezien schulden een belemmering kunnen vormen voor volwaardige deelname aan de maatschappij.

In de gemeente Arnhem is voor jongeren zonder afloscapaciteit (en voor wie reguliere schuldhulpverlening niet passend is) de Jongeren Perspectief Fonds (JPF-) aanpak beschikbaar. Dit is een aanpak waarbij jongeren intensieve begeleiding krijgen en waarin zij hun schulden (deels) kunnen aflossen door zich in te zetten voor de maatschappij. Eén van deze mogelijke invullingen was door deel te nemen aan Time of Your Life, een MDT-project dat zich richt op jongeren in een kwetsbare positie. Jongeren met schulden krijgen in het MDT-project ondersteuning bij het ontwikkelen van hun talenten, het opbouwen van hun zelfvertrouwen en een sociaal netwerk. Ze bouwen een duidelijker en realistisch toekomstperspectief op, vinden vaak een baan of opleiding die zij willen volgen en doen vaardigheden en zelfinzicht op.

"Bij de schuldhulpverlener lag de nadruk op het aflossen van mijn schulden. Ik kon door deelname aan MDT Time of Your Life een deel van mijn schulden aflossen. Daar werd gevraagd hoe het met mij ging en werkte ik samen met mijn begeleider aan wat ik wilde bereiken. Dit motiveerde mij om mijn problemen weer aan te pakken. Ik kreeg hier weer toekomstperspectief en grip op mijn leven en weet nu dat ik nooit meer terug wil vallen in de schulden. Ik ben ook in contact gekomen met andere jongeren in vergelijkbare situaties. De groei zien die andere jongeren doormaken motiveerde mij om ook mijn problemen aan te pakken." – Ervaring MDT-jongere (2023)

"Voor ons is MDT een win-win situatie voor iedereen. Naast het aflossen van schulden is een jongere bezig met talentontwikkeling en weer een toekomstperspectief krijgen. Jongeren kunnen weer gaan dromen!" – Radjshrie Jurawan, Bestuursadviseur bestaanszekerheid & financieel perspectief (2023)

Door MDT te verbinden aan een schuldenaanpak voor jongeren kan MDT een indirecte bijdrage leveren aan het bevorderen van kansengelijkheid.

5.5 Samenvattende tabel hoofdstuk 5

De samenvattingen in tabel 16 zijn gebaseerd op zowel het bekende directe bewijs, als de analyse op de borging van werkzame elementen.

Tabel 16 – Samenvattende tabel hoofdstuk 5

Eenzaamheid onder ouderen
Er wordt geen direct bewijs verzameld over het effect van de inspanningen van MDT-projecten op de eenzaamheid onder ouderen. Het is niet duidelijk in hoeverre werkzame elementen zijn geborgd. Daardoor is niet duidelijk in hoeverre MDT bijdraagt aan het verminderen van eenzaamheid onder ouderen.
Integratie
Er wordt geen direct bewijs verzameld dat laat zien in hoeverre de inspanningen van MDT-projecten ten aanzien van integratie tot effecten leiden. Wel is aannemelijk te onderbouwen dat MDT een bijdrage levert aan tenminste 3 onderdelen van integratie, namelijk taal- en cultuurstudie, <i>social bridging</i> en participatie in de samenleving.
Mentale gezondheid
MDT zelf zorgt niet voor te veel druk op jongeren. Daarnaast is er onder veel MDT-projecten aandacht voor het thema. Er wordt geen direct bewijs verzameld dat deze aandacht leidt tot effecten. Dit is ook niet erg aannemelijk omdat van de 7 werkzame elementen er 4 beperkt geborgd zijn en 3 niet. Dat betekent dat de impact van MDT op de mentale gezondheid van jongeren beperkt zal zijn tot enkele projecten die werkzame elementen wel borgen.
Kansengelijkheid
Er is aandacht voor het thema kansengelijkheid onder MDT-projecten, 32% van de projecten zet specifiek in op het aantrekken van minder kansrijke jongeren. Dit resulteert ook in een goede vertegenwoordiging van minder kansrijke jongeren als deelnemers, dit blijkt uit het CBS onderzoek. Daarnaast is aannemelijk dat MDT bijdraagt aan kansengelijkheid omdat de werkzame elementen behoorlijk goed geborgd zijn via de pijlers van MDT. Slechts 1 van de 5 werkzame elementen is niet geborgd. Het is niet duidelijk in hoeverre deze gelijke kansen leiden tot gelijke uitkomsten.

HOOFDSTUK

6. DE WAARDE VAN MDT VOOR DE SAMENLEVING

In dit hoofdstuk wordt de impact van MDT als bredere maatschappelijke beweging besproken. MDT valt namelijk te scharen onder een lange traditie van zogenaamde citizen services welke over heel de wereld een vast onderdeel van overheidsbeleid zijn. Daarnaast wordt MDT vaak in verband gebracht met de belangrijke overheidstaak om de sociale cohesie te bevorderen. Dit hoofdstuk vat samen wat bekend is over de impact van MDT als onderdeel van deze grotere beweging naar sociale samenhang in Nederland.

H6

IMPACT VAN MDT ... ALS BREDERE BEWEGING

6.1 Citizen services

6.2 Sociale cohesie

6.1 MDT als Citizen Service

Om zicht te krijgen op de mogelijke impact van MDT, is onderzoek gedaan naar vergelijkbare programma's in andere landen waaruit kennis en kunde kon worden afgeleid over de impact van dergelijke programma's. MDT blijkt goed te passen binnen het concept van *citizen services*: formele, gestructureerde programma's die (intensief) vrijwilligerswerk stimuleren. Zulke programma's bestaan wereldwijd; in een onderzoek uit 2004 zijn er 210 in kaart gebracht. *Citizen services* richten zich vaak op één van drie doelen:

- Deelnemers motiveren tot vrijwilligerswerk
- Deelnemers kansen bieden om vaardigheden te leren
- Sociale vaardigheden van deelnemers vergroten

Deze drie doelen komen terug binnen de pijlers van MDT: *iets doen* voor een ander/de samenleving, *talentontwikkeling* en *ontmoetingen*.

Waar de doelen van de verschillende *citizen services* naar deze drie te categoriseren zijn, hanteren ze elk heel verschillende aanpakken. Ieder programma wordt aangepast op basis van doelstellingen, beoogde doelgroep en (regionale) context. Er bestaat onder anderen grote variëteit op de volgende onderdelen:

- **Intensiteit**: het aantal uur en het aantal weken dat een deelnemer meedoet aan een *citizen service* verschilt behoorlijk.
- **Activiteiten**: er is geen eenduidigheid in de activiteiten die deelnemers die meedoen aan een *citizen service* doorlopen.
- **Mate van verplichting**: er is geen overeenstemming over het verplichten van *citizen services*. Ook onderzoekers zijn het niet eens over of het verplichten van deelname gevolgen heeft voor de effecten: in sommige onderzoeken is bewijs gevonden dat een verplichting de intrinsieke motivatie van jongeren ondermijnt waardoor zij minder bereid zijn om vrijwilligerswerk te doen in de toekomst. Andere onderzoeken geven geen verschil aan in de bereidheid tot vrijwilligerswerk tussen deelnemers aan verplichte en niet-verplichte *citizen services*.

Het grote verschil in intensiteit, activiteiten en mate van verplichting maakt het uitdagend om onderzoek te doen en generaliserende conclusies te trekken over de effecten van *citizen services*. Omdat iedere *citizen service* een verschillende aanpak hanteert, zijn de effecten logischerwijs ook anders.

Echter is een belangrijke bevinding voor effectiviteit van *citizen services* dat jongerenparticipatie goed geborgd moet zijn. Hiermee wordt bedoeld dat deelnemers mogen meepraten over het programma en daarnaast ook een zekere mate van beslissingsbevoegdheid hebben om het programma te kunnen veranderen. Zoals besproken in hoofdstuk 4.4 van dit rapport is jongerenparticipatie binnen MDT geborgd.

Conclusie: MDT is een uniek programma voor Nederland, maar wereldwijd kan het programma worden gezien als onderdeel van een grotere trend waarbij landen citizen services inzetten voor verschillende doeleinden. De aanpakken die gehanteerd worden binnen citizen services verschillen heel sterk, maar de doeleinden en gewenste effecten vertonen meer overlap. Het is lastig om effecten van andere citizen services te vergelijken met MDT vanwege de grote verschillen in aanpak en context van citizen services in de wereld: behaalde effecten elders kunnen slechts als interessante indicatie en onderzoeksrichting voor MDT worden gezien. Een belangrijk onderdeel in het succes van citizen services is dat jongeren zelf verantwoordelijkheid en een stem hebben binnen het programma. Binnen MDT is dit geborgd, met ruimte voor verbetering zoals beschreven in hoofdstuk 4.4, aangezien het programma vanaf het begin in co-creatie met jongeren is ontworpen en jongerenparticipatie fungeert als de inofficiële vierde pijler.

6.2 MDT en sociale cohesie

In beleidsstukken of debatten over MDT wordt veelal genoemd hoe MDT onderdeel is van een pakket aan programma's en activiteiten van de overheid die als doel hebben 'de samenleving te versterken'. Deze bijdrage van MDT aan zoiets groots en abstracts als het versterken van de samenleving in kaart brengen is een complexe opgave. In vergelijking: MDT maakt directe impact op de jongeren (hoofdstuk 4), en veelal indirecte impact op de maatschappelijke thema's (hoofdstuk 5), maar de impact op de samenleving als geheel is diffuus, niet direct herleidbaar en vindt plaats in een samenspel met andere factoren die ook invloed op de samenleving hebben. Daarnaast bestaat 'de samenleving' niet, en ook van de term 'versterken' bestaan verschillende interpretaties.

Binnen MDT wordt de samenleving versterken vaak gekoppeld aan het bevorderen van de **sociale cohesie**. Een vrij algemeen geaccepteerd idee is dat een samenleving gebaat is bij een zekere mate van sociale cohesie¹⁷, waarmee een zekere verbondenheid tussen burgers wordt bedoeld. Sociale cohesie gaat om horizontale verbondenheid (tussen burgers onderling) en verticale verbondenheid (tussen burgers & overheid). Deze twee kanten van sociale cohesie tonen aan dat het een veelomvattend concept is. Het SCP heeft sociale cohesie opgedeeld in zes dimensies van sociale cohesie. Dit zijn:

1. Algemeen vertrouwen
2. Hoe (groepen) mensen over elkaar denken
3. Sociale participatie (vrijwilligerswerk en verenigingen)
4. Hoe (groepen) mensen met elkaar omgaan
5. Vertrouwen in politieke en publieke personen en instanties
6. Politieke participatie

Veel beleid van de overheid kan – naast de vaak concrete beleidsdoelstellingen – gezien worden als een middel om de sociale cohesie binnen Nederland te bevorderen, bijvoorbeeld maatregelen om tegenstellingen tussen jong en oud, of ziek en gezond, tegen te gaan. Ook MDT kan op deze wijze gezien worden als een middel om sociale cohesie te bevorderen. Dit gebeurt via een samenspel van de verschillende pijlers: binnen MDT zetten deelnemers zich vrijwillig in voor de ander en/of de samenleving. Dit gebeurt soms direct voor anderen, waardoor sociale participatie van jongeren toeneemt en geeft jongeren ervaring in het omgaan met diverse (groepen) mensen. De vrijwillige inzet binnen MDT kan ook indirect zijn, bijvoorbeeld door mee te denken of advies te geven over beleid, wat bij kan dragen aan politieke participatie van jongeren of het vertrouwen dat ze hebben in politieke of publieke instanties. Daarnaast is het doel binnen de pijler *ontmoetingen* binnen MDT om sociaal contact tussen mensen van verschillende achtergronden te bevorderen. Dit sociale contact kan ertoe leiden dat jongeren anders over anderen gaan denken. En vanuit de pijler *talentontwikkeling* kan worden verondersteld dat wanneer jongeren meer

¹⁷ SCP. Sociale Cohesie. (z.d). Verkregen van: <https://www.scp.nl/dossiers/sociale-cohesie>

zelfvertrouwen en vaardigheden ontwikkelen, hun algemene vertrouwen in de toekomst omhoog gaat, of ze zich zekerder voelen voor sociale en/of politieke participatie. Op dergelijke wijze valt het te beredeneren dat de samenleving in algemene zin wordt versterkt en dat MDT op deze wijze een bijdrage levert aan sociale cohesie.

Onderzoek dat deze mogelijke en logisch beredeneerde bijdrage van MDT aan sociale cohesie onderbouwt met hard bewijs vraagt een lange adem en gedegen aanpak. Hierbij moet de eventuele toe- of afname van sociale cohesie over langere periode gemonitord worden en moet berekend worden hoeveel van eventuele gevonden effecten toe te wijzen zijn aan dat programma. Want stel, over 5 jaar is het percentage jongeren dat vrijwilligerswerk doet, en daarmee onder de dimensie sociale participatie bijdraagt aan sociale cohesie, met 10%-punt toegenomen, hoe is dan te bewijzen dat dat komt door MDT en niet door veranderingen in het curriculum van scholen, campagnes van verschillende vrijwilligerswerkorganisaties of het veelvoud aan andere mogelijkheden die ook hebben bijgedragen aan die toename? En als tegelijkertijd door politieke onrust en onderwijsbezuinigingen het vertrouwen dat jongeren hebben in politieke instanties juist dramatisch is gedaald, hoe valt daarvan te zeggen dat MDT geen rol heeft gehad in die daling?

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) heeft onderzoek gedaan naar participatie - ofwel meedoen aan de maatschappij - en hoe de overheid dit kan bevorderen. Binnen het onderzoek van SCP wordt participatie breder getrokken. Participatie is hier niet alleen een onderdeel van sociale cohesie. Er is ook bewijs dat participatie van belang is voor de persoonlijke ontwikkeling van jongeren. Door participatie kunnen zij bijvoorbeeld bepaalde vaardigheden ontwikkelen en/of zelfvertrouwen opdoen. Daarnaast is het voor een samenleving ook van belang dat burgers, waaronder jongeren, participeren. Zeker wanneer er kwesties zijn die jongeren aangaan is het van belang dat ze meedenken en -beslissen. Vanuit dit perspectief is het belangrijk dat jongeren het recht hebben om te participeren.

Binnen het SCP-onderzoek, getiteld *'perspectieven op zinvolle participatie'*, zijn drie beleidsinstrumenten nader onderzocht. Voor de doelgroep jongeren heeft het SCP ervoor gekozen MDT te bestuderen. Dit toont aan dat ook het SCP MDT beschouwt als een mogelijk overheidsinstrument om participatie van jongeren in de samenleving te bevorderen. Een belangrijke voorwaarde om te kunnen participeren is dat hiertoe de mogelijkheid wordt geboden. MDT biedt de mogelijkheden aan jongeren om te kunnen participeren. Vanwege de grote verscheidenheid van het projectaanbod binnen MDT biedt MDT niet alleen de kans aan sommige jongeren, maar juist aan een diverse doelgroep om te participeren. Het SCP concludeert derhalve *"MDT biedt jongeren handvatten om te participeren en om aansluiting met anderen te vinden binnen een prettige en veilige context."*

Conclusie: MDT kan gezien worden als een instrument in het arsenaal van de Rijksoverheid om sociale cohesie te bevorderen. Sociale cohesie is echter een abstract begrip, met een veelvoud aan dimensies. Waar het aannemelijk en logisch te beredeneren is dat MDT een

bijdrage levert aan bepaalde dimensies van sociale cohesie, is onderzoek dat deze bijdrage bewijst nog niet uitgevoerd.

Onderzoeksbureau Labyrint heeft een onderzoek uitgevoerd waarin onderzocht is in hoeverre MDT effect heeft op sociale cohesie. Er is specifiek gekeken naar het effect van de drie pijlers van MDT, jongerenparticipatie en begeleiding op de volgende drie elementen van sociale cohesie: algemeen vertrouwen, hoe (groepen) mensen met elkaar omgaan, en sociale participatie.

Algemeen vertrouwen

Vanuit de jongerenvragenlijst blijkt dat jongeren die deelnemen door MDT beter weten hoe ze anderen kunnen helpen (+4%, van 90% naar 94%) en hebben ze meer vertrouwen in de toekomst (+4%, van 86% naar 90%). Dit zijn mogelijke indicaties dat het algemeen vertrouwen van jongeren is verbeterd. Daarin is de aanname gemaakt dat beter weten hoe je anderen kunt helpen en vertrouwen in de toekomst verband houden met het algemene vertrouwen – een aanname die niet verder onderzocht of onderbouwt is. Verder benoemen onderzoekers van Labyrint dat doordat jongeren binnen MDT met elkaar samenwerken het vertrouwen kan toenemen. Binnen samenwerking moeten jongeren leren elkaar te vertrouwen omdat ze niet in hun eentje activiteiten tot een goed einde kunnen brengen. Tot slot wordt beargumenteerd dat doordat jongeren binnen MDT meedenken en meebeslissen, dit leidt ertoe dat jongeren zich serieus genomen voelen waardoor ze meer algemeen vertrouwen ontwikkelen. Ook deze aanname wordt niet verder onderzocht.

Hoe (groepen) mensen met elkaar omgaan

Deelnemers aan MDT vertonen een lichte stijging op de stelling *'ik ontmoet graag mensen die anders zijn dan ikzelf'* (82% > 88%). Dat laat zien dat jongeren een licht positievere houding krijgen over het ontmoeten van andere mensen. In focusgroepen geven jongeren aan dat zij nu aan het einde van MDT wel wat meer in contact zijn met andere groepen waarmee ze voorheen niet of nauwelijks in contact waren. Het is echter de vraag in hoeverre dit contact duurzaam is. Wel is een groot deel van de jongeren het erover eens dat deelname aan MDT hun blik op andere groepen heeft veranderd. Ze geven aan dat ze opener en meer geïnteresseerd zijn geworden in contact met mensen die anders zijn dan zichzelf. Dit is besproken binnen 7 van 12 focusgroepen waarmee deze uitkomsten niet te generaliseren naar MDT in het algemeen.

Sociale participatie

Vanuit de jongerenvragenlijst blijkt dat 15% van de jongeren na afloop van het MDT-project vrijwilligerswerk blijft doen. Dit is een bewijs dat jongeren door MDT worden gestimuleerd om sociaal te participeren. Daarnaast hebben onderzoekers van Labyrint in een aantal focusgroepen gevonden dat jongeren zich door deelname aan MDT meer bewust zijn van de eigen mogelijkheden om maatschappelijk betrokken te zijn. In hoeverre dit bewustzijn op langere termijn de sociale participatie bevordert, lag buiten de scope van het onderzoek.

CONCLUSIE

MDT is het grootste jongerenprogramma van Nederland en heeft sinds de start in 2020 meer dan 200.000 jongeren bereikt via een landelijk netwerk van ruim 2.000 partners, met een wisselend jaarlijks budget van €100 tot €200 miljoen (en voor de aankomende jaren €130 miljoen). Dit rapport heeft de impact van MDT in kaart gebracht. Het rapport toont dat MDT vooral impact heeft over de as van de drie pijlers en jongerenparticipatie. Voor de bredere impact op maatschappelijke thema's en de samenleving als geheel is (op dit moment) minder bewijs.

Impact binnen MDT is aantoonbaar. Zo heeft MDT via de pijler *iets doen* positief effect op de maatschappelijke betrokkenheid van jongeren, doordat ze het belang leren van zich inzetten, vaardigheden opdoen die hen helpen zich in te zetten en direct hebben geoefend met maatschappelijke inzet. Eén op de zeven jongeren gaat direct na MDT door met vrijwilligerswerk, de rest geeft een grotere bereidwilligheid aan zich in te zetten. Via de pijler *ontmoetingen* komen 95% van de deelnemers in aanraking met mensen buiten hun leefwereld, en stijgt het percentage jongeren dat graag mensen ontmoet die anders zijn dan zichzelf met 6%-punt tijdens MDT. Daarnaast ontdekt ruim de helft van de deelnemers door MDT binnen de pijler *talentontwikkeling* beter wat ze kunnen en leuk vinden, ontwikkelen ze hun vaardigheden en stijgt het vertrouwen in de toekomst. Een derde (32%) stroomt direct na MDT uit naar werk, stage of opleiding.

Ondanks dat er waardevol bewijs is voor de directe effecten van MDT over de as van de pijlers, ontbreekt het aan een normatief oordeel op de behaalde resultaten. Zo stroomt momenteel 15% direct door naar vrijwilligerswerk – is dat goed genoeg, beter dan verwacht, of minder dan beoogd? Concrete doelstellingen voor een aantal van deze specifieke korte termijn effecten kan het lerend sturen van MDT op deze beoogde impact vergroten.

Naast deze waardevolle korte termijn effecten die direct bewijs geven van de effectiviteit van MDT, zijn binnen de pijlers werkzame elementen deels geborgd. Wanneer werkzame elementen goed zijn geborgd maakt dit aannemelijk dat de beoogde impact van MDT (op lange termijn) wordt bereikt. Hier ligt tegelijkertijd een verbeterpunt: door meer keuzes te maken welke impact wordt beoogd, kunnen MDT-projecten specifiekleren over en ondersteund worden om werkzame elementen te borgen in hun aanpak. Zo kan de aannemelijkheid van de impact van MDT op de lange termijn toenemen. Nu is deze lange termijn impact afhankelijk van toevallige borging binnen projecten, in plaats van een gerichte strategie op beoogde impact.

Er zijn aanwijzingen dat MDT ook invloed heeft op maatschappelijke thema's, maar het bewijs is voorlopig schaars. De meer recente koppeling van MDT aan maatschappelijke thema's heeft geleid tot een groeiende focus hierop, maar de effectiviteit hiervan moet nog verder onderzocht worden. Om de impact op maatschappelijke thema's beter te kunnen

meten, is het noodzakelijk om duidelijke keuzes te maken over de gewenste impact die MDT per thema beoogt. Daarna kan bekeken worden welke werkzame elementen geborgd moeten worden in de aanpakken van projecten, en samen met het netwerk hierop gaan leren en sturen.

Het is zeer aannemelijk dat MDT bijdraagt aan een sterkere samenleving. Deze impact is vooral indirect: doordat MDT bewezen bijdraagt aan meer maatschappelijk betrokken jongeren, die weten hoe ze kunnen bijdragen, waaraan ze kunnen bijdragen en meer in contact staan met mensen buiten hun bubbel, kunnen deze jongeren hun rol in de samenleving pakken. Of MDT hiermee een effectief programma is voor de bevordering van sociale cohesie is op basis van het huidige onderzoek niet te stellen. Vanwege de aard van MDT is het programma lastig te vergelijken met andere programma's, zowel vanwege de diversiteit in type projecten, activiteiten en landelijke spreiding.

Hoewel MDT indrukwekkende korte termijn effecten heeft en een waardevolle bijdrage levert aan de maatschappelijke betrokkenheid van jongeren, blijft het belangrijk om gericht te blijven sturen op de lange termijn effecten. Het programma biedt volop potentieel om sociale cohesie en maatschappelijke impact te bevorderen, maar daarvoor moeten duidelijke keuzes gemaakt worden over de gewenste impact en moet het leren uit de praktijk verder worden geoptimaliseerd. Door gerichte doelen te stellen en werkzame elementen te borgen, kan MDT zich blijven ontwikkelen en haar bijdrage aan een sterkere samenleving verder versterken. De komende jaren zullen cruciaal zijn voor het aantonen van de lange termijn resultaten van dit veelbelovende programma.

BRONNENLIJST

Algemene rapporten MDT

Onderzoeksteam MDT, Impact Centre Erasmus & Verian (voorheen: Kantar Public). (2022). *MDT Onderzoeksrapportage 2021 'Wendbaar en waardevol—MDT gaat door'*. [Rapportage](#) online beschikbaar

Onderzoeksteam MDT, Impact Centre Erasmus & Verian (voorheen: Kantar Public). (2023). *MDT Onderzoeksrapportage 2022 'Opschalen en Onderbouwen'*. [Rapportage](#) online beschikbaar

Onderzoeksteam MDT, Impact Centre Erasmus & Verian (voorheen: Kantar Public). (2024). *MDT Onderzoeksrapportage 2023 'Groeien & Bewijzen'*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Onderzoeksteam MDT, Impact Centre Erasmus & Verian (voorheen: Kantar Public). (2025). *MDT Onderzoeksrapportage 2024 'Bloeien in Turbulente Tijden'*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Daarnaast hebben de onderzoekers gebruik gemaakt van hun toegang tot gegevens van het doorlopend evaluatieonderzoek, uitgevoerd door Verian (voorheen: Kantar Public), met daarin de resultaten uit de jongerenvragenlijst, projectleidersvragenlijst, analyses landelijk dekkend netwerk en vragenlijst-na-verlening.

Rapporten van Impact Centre Erasmus:

Impact Centre Erasmus. (2022). *Toenemende druk binnen MDT*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Impact Centre Erasmus. (2022). *Vergelijking MDT als Citizen Service*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Impact Centre Erasmus. (2022). *MDT & Eenzaamheid onder ouderen*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Impact Centre Erasmus. (2022). *MDT & Loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB)*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Impact Centre Erasmus. (2022). *MDT & Burgerschap*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Impact Centre Erasmus. (2022). *MDT & Integratie*. [Rapportage](#) online beschikbaar

Impact Centre Erasmus. (2022). *MDT & Mentale gezondheid jongeren*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Impact Centre Erasmus. (2022). *MDT & Jongerenparticipatie*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Impact Centre Erasmus. (2023). *Evaluatie subsidieronde 3*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2023 'Groeien en Bewijzen'.

Impact Centre Erasmus. (2023). *Impactanalyse subsidieronde 5a*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2023 'Groeien en Bewijzen'.

Impact Centre Erasmus. (2024). *Impactanalyse subsidieronde 2023*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2024 'Bloeien in Turbulente Tijden'.

Impact Centre Erasmus. (2023). *Kwalitatief impact onderzoek*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2023 'Groeien en Bewijzen'.

Impact Centre Erasmus. (2023). *Ontmoetingen binnen MDT*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Impact Centre Erasmus & A/BZ. (2024). *Onderzoek pijler 'Iets doen voor een ander en/of de samenleving'*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2024 'Bloeien in Turbulente Tijden'.

Impact Centre Erasmus. (2024). *Talentontwikkeling binnen MDT*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Impact Centre Erasmus. (2023). *Analyse waardering MDT door jongeren*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2023 'Groeien en Bewijzen'.

Impact Centre Erasmus. (2024). *Generieke impactgebieden*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2024 'Bloeien in Turbulente Tijden'.

Impact Centre Erasmus. (2024). *Vervolgonderzoek jongerenparticipatie*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2024 'Bloeien in Turbulente Tijden'.

Rapporten van andere (onderzoeks-)partijen:

Social Finance NL. (2023). *Impactanalyse: MDT versterkt schuldenaanpak voor jongeren in gemeente Arnhem*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Verian. (2023). *Onderzoek landelijk dekkend netwerk*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2023 'Groeien en Bewijzen'.

Verian. (2024). *Onderzoek landelijk dekkend netwerk* – Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2024 'Bloeien in Turbulente Tijden'.

SDG Traineeship. (2022). *De invloed van MDT op kansengelijkheid onder jongeren*. Rapportage niet online beschikbaar.

Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). (2025). *Rapport: Doe je mee?! Perspectieven op 'zinvolle' participatie. Deelstudie MDT: perspectieven van jongeren*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). (2023). *Effectevaluatie MDT*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

Afdeling Buitengewone Zaken (A/BZ). (2023). *Ontwerpend onderzoek over ervaren druk onder jongeren*. Rapportage niet online beschikbaar. Samenvatting beschikbaar in MDT [onderzoeksrapportage](#) 2023 'Groeien en Bewijzen'.

Labyrinth. (2024). *Rapport: 'Werkzame elementen MDT voor sociale cohesie'*. [Rapportage](#) online beschikbaar.

FIGUREN & TABELLENLIJST

Figuren

1. Overzicht van bronnen
2. Overzicht opbouw en inhoud overzichtsrapport
3. Samenhang tussen oorzaken, interventies en werkzame elementen binnen het bestrijden van eenzaamheid
4. Bouwstenen voor succesvolle integratie
5. Gebaseerd op rapport 'MDT & Mentale Gezondheid', p. 11

Tabellen

1. Samenvatting - Overzichtstabel versterkende effecten tussen de pijlers
2. Overzicht werkzame elementen binnen de pijler iets doen.
3. Overzicht werkzame elementen binnen de pijler ontmoetingen.
4. Overzicht werkzame elementen binnen de pijler talentontwikkeling.
5. Resultaten jongerenparticipatievragen mei-november 2024; N=21.342.
6. Scores per element van jongerenparticipatie.
7. Overzicht werkzame elementen met betrekking tot jongerenparticipatie.
8. Overzichtstabel versterkende effecten tussen de pijlers.
9. Samenvattende tabel hoofdstuk 4
10. Overzicht werkzame elementen met betrekking tot eenzaamheid.
11. Overzicht onderzoek schalen voor eenzaamheid.
12. Overzicht werkzame elementen met betrekking tot mentale gezondheid.
13. Informatie rondom kansengelijkheid steekproef MDT.
14. Persoonskenmerken per groep (gewogen).
15. Overzicht werkzame elementen met betrekking tot kansengelijkheid.
16. Samenvattende tabel hoofdstuk 5

COLOFON, COPYRIGHT & DISCLAIMER

Colofon

Titel	Overzichtsrapport 'De Impact van MDT'
Organisatie	Impact Centre Erasmus (https://www.eur.nl/ice)
Auteurs	David van de Velde & Marit Schouten
Review	Karen Maas
Plaats	Rotterdam
Datum	23 mei 2025
Copyright	© 2025 Impact Centre Erasmus
Contact	impactcentre@eur.nl
Opdrachtgever	in opdracht van het Ministerie van OCW
Vormgeving	Impact Centre Erasmus

Copyright en gebruiksverklaring

© 2025 Impact Centre Erasmus. Alle rechten voorbehouden.

Dit rapport en de daarin opgenomen inhoud zijn auteursrechtelijk beschermd. Niets uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Impact Centre Erasmus.

Gebruik van delen van het rapport is toegestaan met correcte bronvermelding en binnen de grenzen van het citaatrecht.

Over het gebruik van AI bij de totstandkoming van dit rapport

Bij het schrijven en redigeren van dit rapport is gebruikgemaakt van ondersteuning door kunstmatige intelligentie (AI), in het bijzonder taalmodel ChatGPT van OpenAI. Deze AI is ingezet als schrijfpartner: ter ondersteuning bij het formuleren van teksten, het verbeteren van zinsbouw en het aanscherpen van formuleringen, altijd onder redactionele verantwoordelijkheid van de auteurs. De inhoudelijke keuzes, interpretaties en duidingen zijn volledig gemaakt door de onderzoekers. AI heeft géén inhoud toegevoegd en op de inhoud van het rapport heeft AI dus geen invloed gehad. Het gebruik van AI heeft als doel gehad om het schrijfproces efficiënter en scherper te maken, zonder afbreuk te doen aan de zorgvuldigheid en menselijke afwegingen die bij kwalitatief onderzoek centraal staan.

Impact Centre Erasmus

from purpose to impact

© Copyright: Impact Centre Erasmus